

Juridische handvatten

voor het gebruik en misbruik van alcohol
en andere drugs op school

COLOFON

Auteur

Kristof Veekmans, jurist onderwijsrecht
Tessa Gombeer, assistente Vakgroep Strafrecht & Criminologie, UGent

Met dank aan

Mevr. Nele Desmet, jurist Kinderrechtswinkel
Prof. dr. Tom Balthazar, docent Gezondheidsrecht, UGent
Prof. dr. Ludo Veny, Seneca-Forum voor Onderwijsrecht, UGent
Dhr. Erik Moncarey, Departement Onderwijs en Vorming, Vlaamse Overheid

Herziene versie, 2020

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Het gebruik van (delen van) deze publicatie is toegestaan mits behoud van visie en doelstellingen van de publicatie, met duidelijke bronvermelding en als er geen financiële winst mee beoogd wordt.

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	3
INDEX	5
INLEIDING	5
1. KINDERRECHTEN EN MENSENRECHTEN VAN LEERLINGEN	6
1.1. Recht op onderwijs	7
2. DE WETGEVING OVER ALCOHOL, ILLEGALE DRUGS, MEDICATIE EN GOKKEN	8
2.1. Alcohol	8
2.2. Illegale drugs	9
2.2.1. Minderjarigen	9
2.2.2. Meerderjarigen	9
2.3. Medicatie	10
2.4. Gokken	11
3. HOE REAGEERT JUSTITIE?	13
3.1. Hoe reageert justitie als een minderjarige een strafwet overtreedt?	13
3.1.1. Onderzoek naar de feiten	15
3.1.2. Procedure voor minderjarigen	15
3.2. Hoe reageert justitie als een meerderjarige een strafwet overtreedt?	19
3.2.1. Strafprocedure voor meerderjarigen	19
3.2.2. Strafmaatregelen	21
4. REGELGEVING OP SCHOOL	24
4.1. Het schoolreglement	24
4.2. Maatregelen in het secundair onderwijs en in het kader van leren en werken	25
4.2.1. Andere maatregelen dan tuchtmaatregelen	25
4.2.2. Tuchtmaatregelen	25
4.2.3. De meerderjarige leerling en het aangetekend schrijven	28
4.2.4. Begeleidingsplicht bij definitieve uitsluiting	29
4.3. Bijzondere contracten met de leerlingen	29
4.3.1. Begeleidingscontract	29
4.3.2. Gevolgen van het verbreken van een begeleidingscontract	30
5. VERPLICHTINGEN IN DE ONDERWIJSSETTING	31
5.1. Beroepsgeheim	31
5.1.1. Algemeen: zwijgplicht (artikel 458 Sw.)	31
5.1.2. Onderwijspersoneel	32
5.1.3. CLB-medewerkers	33
5.2. Schuldig verzuim	33
5.3. Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	34
5.4. Contacten met ouders	35
5.5. Deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen	36
6. DRUGCONTROLES OP SCHOOL IN VLAANDEREN	37
6.1. Rechten in het onderwijs	37
6.2. Verplichting tot aangifte / melding van onderwijspersoneel en CLB-medewerkers	39
6.2.1. Ten aanzien van gerechtelijke instanties	39
6.2.2. Ten aanzien van ouders	40
6.2.3. Ten aanzien van de werkgever van de leerling	41
6.3. Politionele drugcontroles	41
6.3.1. Op het schooldomein	41
6.3.2. Buiten het schooldomein: de nabije schoolomgeving	47
6.4. Drugcontroles door onderwijspersoneel	49

6.4.1.	Recht op bescherming privé-leven en fysieke integriteit.....	49
6.4.2.	Aftasting en doorzoeking.....	51
6.4.3.	Testing	52
6.4.4.	En verder?	54
6.5.	Drugscreening door CLB-artsen	54
6.6.	Drugscreening door werkgever	55
6.7.	Samenvatting	56
7.	BIJLAGEN	58
7.1.	Bijlage 1: Regels bij het nemen van tuchtmaatregelen.....	58
7.2.	Bijlage 2: Basisprincipes van de contractenleer	59

Index

- aangifteverplichting, 39, 40
- aansprakelijkheid, 2, 34, 35, 54
- ademtest, 48, 55
- aftasting, 49, 51, 56, 57
- ambtsgeheim, 32, 34, 35, 36, 40
- begeleidingscontract, 28, 29, 30, 59
- beroepsgeheim, 31, 32, 33, 35, 40, 41, 53
- bloedproef, 48, 49, 53
- CLB, 28, 29, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 54, 55, 57
- Dealen, 10, 39
- doorverwijzing, 29, 30
- doorzoeken, 43, 51, 57
- doorzoeking: doorzoeken, 49, 50, 51, 57
- drughond, 45
- drugtest, 48
- externe hulpverlening, 29, 30
- fouillering, 19, 41, 45, 46, 47, 49, 56
- gedeeld beroepsgeheim, 32
- gerechtelijke fouillering, 45
- Inbeslagname, 47
- meerderjarige leerling, 24, 27, 28, 29, 42, 58
- minderjarige leerling, 29, 30, 41, 42, 43, 58
- noodtoestand, 32, 40, 41
- ordemaatregel, 7, 25, 26
- ouders, 11, 15, 16, 17, 24, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 39, 40, 42, 43, 50, 54, 55, 58
- schoolreglement, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 49, 50, 51, 57
- schuldig verzuim, 32, 33, 34, 40, 41
- speekseltest, 48, 49, 51, 52
- tuchtsanctie, 7, 25, 26, 27, 29, 30, 58
- uitsluiting, 7, 26, 27, 28, 29, 30, 58
- urinetest, 46, 52, 54, 55
- veiligheidsfouille, 45
- verhoor, 15, 19, 42
- werkgever, 27, 28, 34, 39, 41, 55, 57

Inleiding

Omgaan met alcohol en andere drugs op school vraagt een zekere kennis van het wettelijke kader. Juridische regelgeving maakt deel uit van de maatschappelijke context waarbinnen de school optreedt. Deze juridische handvatten zijn een beknopte wegwijzer voor het omgaan met alcohol en andere drugs op school¹. Dit echter zonder te pretenderen een sluitend antwoord te geven: hoe u als school omgaat met een concreet probleem, wordt namelijk bepaald door de pedagogische visie en door de positionering ten opzichte van het juridisch kader. Want een maatregel die juridisch mogelijk is, is misschien pedagogisch niet wenselijk. In deze juridische handvatten worden daarom ook andere dan juridische overwegingen in de verf gezet om u als school hierover te helpen nadenken. Deze juridische handvatten beogen dan ook geen referentiewerk te zijn, maar directie, leerkrachten, CLB-medewerkers, preventiewerkers en andere betrokkenen bij het schoolgebeuren meer informatie te geven omtrent het juridisch kader.

Uiteraard vergt het omgaan met alcohol en andere drugs op school veel meer dan een strikt juridische benadering. Een [Drugbeleid op School](#) (DOS) biedt uw school handvatten om preventief te werken rond gezondheidseducatie, om haar regels en grenzen ten opzichte van drugs en druggebruik duidelijk te maken en te anticiperen op mogelijke problemen. Een DOS maakt deel uit van de methodiek '[Gezonde School](#)', waarmee u werkt aan een breder gezondheidsbeleid op school waar ook aandacht is voor beweging, gezonde voeding... Voor meer informatie over het ontwikkelen van een Drugbeleid op School kan u terecht bij VAD of bij de [preventiewerker uit uw regio](#), die u helpt bij het uitwerken ervan.

---

¹ Wil u meer informatie over het omgaan met alcohol en andere drugs bij het personeel? Dan kan u terecht op www.qado.be.

1. Kinderrechten en mensenrechten van leerlingen²

De verhouding tussen onderwijs en recht kenmerkt zich door drie factoren: recht op onderwijs, rechten in het onderwijs en rechten door het onderwijs. Het VN-Kinderrechtenverdrag catalogeert de rechten van kinderen, namelijk iedereen beneden de leeftijd van achttien jaar.³ Ook de rechten vervat onder het EVRM, het Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden van de Raad van Europa, zijn van toepassing op kinderen. Hoewel er geen verdragsrechtelijke bepalingen zijn die expliciet over kinderen gaan, gebruikt het EVRM de term 'eenieder'. Daaruit leiden we af dat het verdrag niet alleen voor volwassenen, maar ook voor kinderen geldt. De combinatie van het Kinderrechtenverdrag en het EVRM vormt de beste waarborg voor een adequate rechtsbescherming van leerlingen. Ook de Belgische Grondwet wordt vanuit dit perspectief belicht.

1.1. Recht op onderwijs

Het recht op onderwijs kan in het gedrang komen wanneer een school een tuchtmaatregel, zoals definitieve uitsluiting, overweegt in reactie op het bezit van, gebruik van of de handel in drugs. Ordemaatregelen tasten daarentegen het recht op onderwijs van de betrokken leerling niet aan.

a. Kinderrechtenverdrag

Het klassieke recht op onderwijs wordt neergelegd in artikelen 28-29 Kinderrechtenverdrag. Het recht op onderwijs an sich, de inhoud en doelstellingen ervan worden verduidelijkt.⁴

b. Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)

Het recht op onderwijs ligt niet vervat in het EVRM zelf. Het wordt echter erkend in artikel 2 van het eerste Protocol bij het EVRM.⁵

c. Grondwet

Artikel 24 GW bepaalt dat iedereen, zowel minderjarigen als meerderjarigen, recht heeft op onderwijs. Dit met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden.⁶

² Gebaseerd op de volgende teksten: P. DE HERT, "Artikel 8. Recht op privacy", in J. VANDE LANOTTE en Y. HAECK (eds.), *Handboek EVRM. Deel 2. Artikelsgewijze commentaar. Volume I*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 705-788; K. HANSON en S. PAUWELS, "Rechten van leerlingen", in Kinderrechtswinkels (ed.), *De juridische positie van de minderjarige in de praktijk*, Heule, UGA, 2002, 215-265; A. VANDAELE en M. VERHEYDE, "Artikel 22bis van de Grondwet: een grondwettelijke bescherming in de kinderschoenen", *T.J.K.* 2000, nr. 1, 4-15; E. VERHELLEN, "Kinderrechten en onderwijs. Een driedubbele bindende taak", *T.O.R.B.* 1997-98, 73-81; E. VERHELLEN, "Onderwijs en kinderrechten: moeizaam gaat ook!", *T.J.K.* 2002, nr. 5, 228-230; M. VERHEYDE, "Onderwijsrechten in het VN Kinderrechtenverdrag", *T.J.K.* 2002, nr. 5, 231-247.

³ Tenzij de nationale wetgeving stelt dat de meerderjarigheid vroeger wordt bereikt. Artikel 1 Kinderrechtenverdrag (Verdrag inzake de rechten van het kind van 20 november 1989).

⁴ Artikelen 28-29 Kinderrechtenverdrag.

⁵ Artikel 2 Protocol van 20 maart 1952 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

⁶ Artikel 24 GW.

2. De wetgeving over alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken

In dit hoofdstuk lichten we de wetgeving over alcohol, illegale drugs, psychoactieve medicatie en gokken toe. De wetgeving is slechts één, maar wel een uiterst belangrijk kader voor het omgaan met deze middelen op school. De wetgeving vormt immers het kader waarbinnen de school optreedt.

Niet alle drugs zijn verboden in België. Alcohol, tabak en medicatie zijn legaal, maar er bestaan een aantal wetten die beperkingen opleggen, onder andere wat betreft productie, handel en reclame. Andere drugs, zoals cannabis, amfetamines, lsd, xtc, cocaïne, heroïne, ... zijn wettelijk verboden en dus illegaal. Sinds de wijziging van de Drugwet in 2003 heeft cannabis wel een speciale plaats binnen de illegale drugs.

2.1. Alcohol

De wet⁷ legt duidelijke leeftijdsgrenzen vast voor de verkoop en het schenken van alcohol aan jongeren. Alcoholhoudende dranken⁸ (bier, wijn ...) mogen niet verkocht, geschonken of aangeboden worden aan jongeren van minder dan 16 jaar. Voor sterke drank⁹ (vodka, jenever...) ligt de leeftijdsgrens op 18 jaar. Belangrijk is dat elke mixdrank (alcopops) door de wet beschouwd wordt als sterkedrank, ongeacht het alcoholgehalte. In een school is het verstrekken van sterke drank expliciet verboden, in alle omstandigheden en zonder leeftijdsbeperking.¹⁰

Aan iedereen die drank of een ander product wil kopen op basis van alcohol, mag gevraagd worden aan te tonen dat hij of zij ouder is dan 16 jaar. De koper kan dit bewijzen aan de hand van zijn identiteitskaart of een ander geldig document. De verkoper heeft altijd het recht om de verkoop te annuleren, als de koper niet wil of kan aantonen dat hij de wettelijke leeftijdsgrens bereikt heeft. Alcoholhoudende dranken kunnen enkel via verkoopautomaten worden verkocht, als de leeftijd van de koper kan worden gecontroleerd.

De toepassing van deze wetgeving wordt onder meer gecontroleerd door de inspectiedienst van de FOD Volksgezondheid. Ook de politie is bevoegd om in geval van overtreding een proces-verbaal op te stellen. Het bedrag van de boetes kan variëren van 156 euro tot 6000 euro. Omdat het om de bescherming van jongeren gaat, wordt er meestal onmiddellijk meer dan het minimumbedrag geëist.¹¹

Alcoholgebruik onder de 16 jaar is schadelijk voor de ontwikkeling van minderjarigen en beantwoordt niet aan de huidige maatschappelijke norm met betrekking tot een goede opvoeding en toezicht. Om de gezondheid van minderjarigen te beschermen is het schenken of aanbieden van alcohol aan -16-jarigen ook verboden in privé- of huiselijke kring¹². Er kan sprake zijn van een verontrustende situatie (VOS) als het alcoholgebruik thuis overdreven of systematisch is en vrijwillige hulpverlening niet

⁷ Artikel 6, §6, van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten, zoals gewijzigd door de wet van 10 december 2009 houdende diverse bepalingen inzake gezondheid, Belgisch Staatsblad, 31 december 2009.

⁸ Drank met een hoger alcoholvolumegehalte dan 0,5% vol.

⁹ Sterke drank wordt gedefinieerd als gedestilleerde drank met een alcoholgehalte van meer dan 1,2 % of gegiste drank van meer dan 22 %.

¹⁰ Artikel 9 5^e lid van de wet van 28 december 1983 betreffende de vergunning voor het verstrekken van sterke drank stelt: in ziekenhuizen, klinieken, hospitalen en scholen, alsmede in lokaliteiten waar uitsluitend of hoofdzakelijk groeperingen van minderjarigen bijeenkomen, is het verboden een drankgelegenheden in te richten waar sterke dranken worden verstrekt, zelfs gratis. Wat is een drankgelegenheden volgens de wet (artikel 1): elke plaats waar drank voor gebruik ter plaatse wordt verkocht; elke plaats die voor het publiek toegankelijk is en waar drank voor gebruik ter plaatse wordt verstrekt, zelfs gratis; elke plaats waar een vereniging voornamelijk bijeenkomt om sterke drank of gegiste drank te gebruiken of om kansspelen te bedrijven.

¹¹ Meer info op de [site](#) van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid.

¹² Interpretatie van de wet na consultatie bij Paul Van Den Meerssche, FOD Volksgezondheid en Filip Van Hende, Advocatenkantoor Van Hende & Partners.

baat. Het verbod¹³ om iemand dronken te voeren en nog alcohol te schenken aan wie al dronken is, geldt ten opzichte van iedereen, ook in de privésfeer.¹⁴

2.2. Illegale drugs

De drugwet van 24 februari 1921, fundamenteel gewijzigd in 2003 en laatst in 2014, vormt het raamwerk. Verdere uitwerking gebeurde bij koninklijk besluit¹⁵ in het KB van 6 september 2017 houdende regeling van verdovende middelen en psychotrope stoffen.¹⁶ Het KB van 2017 bindt de strijd aan met designer drugs, de zogenaamde 'nieuwe psychoactieve substanties'. In tegenstelling tot vroeger, toen elk product apart moest worden opgesomd, staan nu ook 'groepen van psychoactieve substanties' met hun chemische basisstructuur op de verboden lijst. Gevolg daarvan is dat ook variaties en combinaties op die structuur voortaan strafbaar zijn. Het continu updaten van de lijst met individuele producten wordt op die manier overbodig.¹⁷

Het is de combinatie van een verboden product met strafbaar gedrag die een inbreuk op drugwetgeving uitmaakt.¹⁸ Strafbaar gedrag is nader uitgewerkt in het KB (invoeren; uitvoeren; vervoeren; in bezit hebben; verkopen of te koop stellen; afleveren of aanschaffen; teelt van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken). Strafbaar gedrag is ook verder uitgewerkt in de wet (faciliteren van of aanzetten tot gebruik; misbruik maken van het voorschrijven, toedienen of afleveren; voorbereidende handelingen met het oog op de aanmaak, de verkoop, de levering of de verschaffing of het verbouwen van planten waaruit deze stoffen kunnen worden getrokken).

Bezit van de opgesomde drugs is strafbaar, maar de drugwetgeving en het vervolgingsbeleid maken sedert de wetwijziging van 2003 een onderscheid tussen cannabis en overige illegale drugs. Dit onderscheid houdt allermindst een legalisering in van softdrugs in België en evenmin een algemeen gedoogbeleid. Er werd enkel een regeling ingevoerd voor een zeer beperkte groep van cannabisgebruikers, namelijk de meerderjarige, recreatieve, niet-problematische thuisgebruikers die geen openbare overlast veroorzaken.¹⁹ Het is aan het openbaar ministerie (het parket) om op grond van het opportuniteitsbeginsel te oordelen in welke gevallen alsnog wordt vervolgd en welke zaken de laagste vervolgingsprioriteit krijgen en bijgevolg zonder meer worden geseponeerd.

2.2.1. Minderjarigen

De wetwijziging van 2003 geldt niet voor wie minderjarig (jonger dan achttien jaar) is: bezit en gebruik van zowel cannabis als andere illegale drugs blijft in alle omstandigheden verboden.

2.2.2. Meerderjarigen

Voor meerderjarigen wordt er sinds de wetwijziging van 2003 wel een onderscheid gemaakt tussen cannabis en andere illegale drugs. Ben je als meerderjarige in het bezit van een kleine hoeveelheid cannabis voor persoonlijk gebruik, dan zal er bij vaststelling van bezit enkel een vereenvoudigd

¹³ Wet op de beteugeling van de dronkenschap met straffen voor: het schenken/doen drinken van alcoholische dranken.

¹⁴ www.jeugdrecht.be

¹⁵ Het KB van 31 december 1930 over de verdovende middelen (BS 10 januari 1931. Producten: oa. cannabis (hasj, marihuana), cocaïne, heroïne, methadon, morfine, opium...) en het KB van 22 januari 1998 over de psychotrope stoffen (BS 14 januari 1999. Producten: oa. LSD, mescaline, cathinone, MDMA (XTC), amfetamine (speed), metamfetamine, ketamine, zwammen met hallucinogene eigenschappen, ...) Beide KB's werden ondertussen opgeheven en geïntegreerd in het KB van 6 september 2017 houdende regeling van verdovende middelen en psychotrope stoffen.

¹⁶ BS 26 september 2017. Het KB trad in werking op de dag van de publicatie in het Belgisch Staatsblad.

¹⁷ De middelen geïntegreerd door het KB van 6 september 2017 zijn terug te vinden in de bijlagen IA, IB, IC, IIA, IIB, IIC, III, IVA, IVB en V bij dit besluit. Zie https://www.fagg-afmops.be/nl/MENSELIJK_gebruik/bijzondere_producten/speciaal_gereguleerde_stoffen/verdovende_middelen_psychotrope_n/wetgeving_substanties.

¹⁸ Zie J. DANGREAU, "I. DRUGWET 1921: 24 FEBRUARI 1921", in H. VAN ESPEN & S. VANTHIENEN, *Duiding Drugs. Praktijkids 2016*, Brussel/Gent, Larcier, 2016, 30-57.

¹⁹ J. DANGREAU & A. SERLIPPENS, "Drugwetgeving", *NJW* 2007, (164), 488.

proces-verbaal worden opgesteld. Hieraan wordt de laagste vervolgingsprioriteit gegeven. De politie kan je vragen de cannabis af te geven en je wordt nog eens herinnerd aan de norm: cannabis is verboden. Cannabisbezit voor persoonlijk gebruik houdt in: maximum drie gram of één geteelde vrouwelijke plant. Cannabis in andere vormen (olie, snoep, ...) valt hier niet onder.

Van zodra er echter sprake is van verzwarende omstandigheden of verstoring van de openbare orde, wordt er een volwaardig proces-verbaal opgemaakt en vervalt de lage vervolgingsprioriteit. Verzwarende omstandigheden zijn de betrokkenheid van minderjarigen, lid zijn van een vereniging die drugs levert of bij anderen een blijvende ziekte of de dood veroorzaken.

Met verstoring van de openbare orde wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een gevangenis of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een school of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn plaatsen waar leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het openlijk bezit van cannabis op een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bijvoorbeeld een ziekenhuis).

Het parket zal rekening houden met plaatselijke omstandigheden en kan een bijzondere richtlijn verspreiden naar aanleiding van massabijeenkomsten zoals festivals. Dit betekent dat er soms toch een onmiddellijke inning (een geldboete) kan opgelegd worden, zelfs aan wie minder dan een gebruikshoeveelheid op zak heeft.

Volgende zaken waren al verboden en blijven verboden: cannabis verkopen of gratis uitdelen (dealen), cannabis invoeren (bijvoorbeeld vanuit Nederland over de grens brengen), rijden onder invloed van cannabis. In al deze gevallen stelt de politie een volwaardig proces-verbaal op en bezorgt dit aan het parket.

Voor andere illegale drugs wordt steeds een proces-verbaal opgesteld en doorgestuurd naar het parket, ook als het louter om persoonlijk gebruik gaat, vanwege het onaanvaardbare risico voor de gezondheid.²⁰ De wijze van reageren door het parket loopt dan praktisch gelijk met de reactie op persoonlijk gebruik van cannabis gepaard met openbare overlast.

Wanneer er verzwarende omstandigheden zijn, wordt de zaak in principe steeds voor de rechtbank gebracht. In de praktijk verwijzen zowel parket als rechtbank vaak naar de hulpverlening. Binnen het wettelijke kader wordt hieraan ook de voorkeur gegeven, indien mogelijk.

2.3. Medicatie

De drugwet van 1921, meermaals gewijzigd, reglementeert het gebruik van alle 'psychotrope stoffen', ook psychoactieve medicatie.

In het regentsbesluit van 6 februari 1946 houdende reglement op het bewaren en verkopen van giftstoffen (ook meermaals gewijzigd) wordt een onderscheid gemaakt tussen stoffen die ook door drogisten kunnen worden verkocht, stoffen vrij af te leveren door apothekers, en stoffen die slechts af te leveren zijn op voorlegging van een "door een geneesheer, een doctor in de veeartsenijkunde of een licentiaat in de tandheelkunde eigenhandig geschreven, gedagtekend en ondertekend voorschrift".

Naast apothekers mogen ook geneesheren en dierenartsen medicatie afleveren onder bepaalde voorwaarden.

²⁰ Het Grondwettelijk Hof heeft bij arrest van 20 oktober 2004 artikel 11 van deze wet vernietigd wegens schending van het legaliteitsbeginsel: de begrippen 'overlast', 'problematisch gebruik' en 'gebruikershoeveelheid' werden niet voldoende omschreven. Er is nog geen wetswijziging die deze begrippen opnieuw heeft gedefinieerd en ingevoerd. Er werd wel een aangepaste ministeriële richtlijn uitgevaardigd.

Beoefenaars van een medisch beroep die een verslaving aan bepaalde medicatie helpen onderhouden door het voorschrijven, het toedienen of het afleveren ervan, zijn strafbaar.²¹ Er is echter een uitzondering voorzien wanneer het gaat om vervangingsmiddelen.²²

Ook wie zich door middel van een vals voorschrift dergelijke producten aanschaft, is strafbaar. De gebruiker van dergelijke medicatie, eventueel zonder voorschrift verkregen, is niet strafbaar voor dat gebruik op zich. Anders is het wanneer men zich onder invloed van medicatie, in een staat die lijkt op dronkenschap, in het verkeer begeeft, maar dan maakt het geen verschil of de genomen medicatie op voorschrift was of niet.

Uitzondering is het bezit van Flunitrazepam (Rohypnol®), verkregen zonder voorschrift: dit is op zich strafbaar als je geen apotheker, (tand)arts of veearts bent.²³

Medicijnen die enkel op doktersvoorschrift mogen gebruikt worden, mogen niet zomaar aan anderen worden doorgegeven of verkocht. Dat is strafbaar, zowel voor minder- als voor meerderjarigen. De Drugwet van 24 februari 1921 laat daar geen twijfel over bestaan. Deze stelt duidelijk dat de onwettige verhandeling van de in de KB's opgesomde stoffen strafbaar is. Met onwettige verhandeling bedoelt men zowel "de in- en uitvoer, het vervoer, de verkoop en het te-koop-stellen, de aflevering of de aanschaf, al dan niet tegen betaling."

De onwettige uitoefening van een gezondheidsberoep is een misdrijf²⁴. Een protocolakkoord met de federale overheid van 19 december 2017 beoogt de wettelijke competenties van gezondheidszorgbeoefenaars uit te zuiveren overeenkomstig het principe van subsidiariteit en de uitzondering voor mantelzorgers uit te breiden. Hierdoor zouden eenvoudige verpleegkundige zorgen ook door bijvoorbeeld personeel van de school verleend kunnen worden, na een delegatie door een arts of verpleegkundige. De wetgeving zelf is op heden nog niet aangepast. Sommige onderwijskoepels bieden scholen als tijdelijke oplossing handvatten aan in de geest van het protocolakkoord.

2.4. Gokken

De wet van 15 juli 1960 tot zedelijke bescherming van de jeugd verbiedt de aanwezigheid van minderjarigen in "de speelhuizen, de hondenrenbanen, de inrichtingen waar diensters of entraineuses gewoonlijk met de clientèle mede verbruiken en de voor weddenschap bestemde ruimte in de paardenrenbanen".

Zowel de exploitant als de minderjarige kunnen bij overtreding van deze verboden worden aangepakt: de exploitant voor de strafrechter, de minderjarige voor de jeugdrechtbank. De ouders zijn burgerrechtelijk aansprakelijk.

Een belangrijke wet die het gokken in België in goede banen tracht te leiden, is de wet op de kansspelen, de kansspelinrichting en de bescherming van de spelers van 7 mei 1999. Deze wet (en de daarop volgende Koninklijke Besluiten voor de praktische uitvoering ervan) bepaalt het soort kansspelinrichtingen dat uitgbaat mag worden, welke vergunningen hiervoor nodig zijn, welke kansspelen toegelaten zijn in welke spelinrichting, de controle erop en de maatregelen ter bescherming van de spelers.

---

²¹ Het 'methadon-K.B.' (K.B. tot reglementering van de behandeling met vervangingsmiddelen van 19 maart 2004) maakt hierop een uitzondering.

²² Zie artikelen 3 §3-4 Wet 21 februari 1921, waarbij uitdrukkelijk voorzien is dat geneesheren die met vervangingsmiddelen werken niet strafbaar zijn. Het 'methadon-KB' geeft concreet aan welke middelen als vervangingsmiddel kunnen aangewend worden.

²³ Artikel 39 § 4 K.B. 22 januari 1998.

²⁴ Wet van 10 mei 2015 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen.

De verschillende soorten kansspelinrichtingen zijn:

Klasse 1 - de casino's: er zijn 9 casino's toegelaten in België. Om een casino te bezoeken moet je 21 jaar zijn. Bij de ingang moet je je laten registreren (naam, voornaam, beroep en adres, kopie van de identiteitskaart, handtekening).

Klasse 2 - de speelautomatenhallen: er zijn 180 speelautomatenhallen toegelaten in België. Om er te mogen spelen, moet je eveneens 21 jaar zijn. Elke speler moet zich laten registreren en er mag geen bar of restaurant in de speelzaal uitgebaat worden.

Klasse 3 - de drankgelegenheden: Een café kan een vergunning krijgen voor maximaal twee automatische kansspelen en twee automatisch kansspelen met verminderde inzet. De toegelaten automatische kansspelen zijn Bingo en One ball. Voor de spelen met verminderde inzet wordt er momenteel gewerkt aan een limitatieve lijst in een vernieuwd protocol. Vanaf 18 jaar mag je hierop spelen. Er is geen registratie van de spelers verplicht.

Klasse 4 - de plaatsen uitsluitend bestemd voor het aannemen van weddenschappen. De toegang is verboden voor minderjarigen.

Mensen die problemen hebben met gokken, kunnen zich (via de Kansspelcommissie in Brussel) laten registreren om zich de toegang te laten ontzeggen tot casino's en speelautomatenhallen.

Vallen niet onder deze wet:

- De Nationale Loterij. De producten van de Nationale Loterij zijn wel verboden voor minderjarigen: zij mogen geen lotjes kopen en aan hen mag ook geen winst uitbetaald worden.
- Spelen uitgebaat door pretparken of door kermisexploitanten. Dit zijn de speeltenten die je op de kermis vaak ziet, waar je prijzen in natura kan winnen en die een beperkte inzet vereisen. Deze zijn wettelijk toegelaten, ook voor minderjarigen.
- Ook de klassieke lunaparken zijn toegelaten. Een gemeentelijk reglement kan wel bepalen vanaf welke leeftijd men hier binnen mag.
- Sportweddenschappen.

3. Hoe reageert justitie?²⁵

Vanuit de schoolse omgeving ben je misschien niet rechtstreeks betrokken bij de strafrechtprocedure van een leerling. Toch kan het zijn dat je hier meer over wil weten. Daarom schetsen we in deze juridische handvatten ook het verloop van het strafrecht en maken hierbij een onderscheid tussen minderjarigen en meerderjarigen.

3.1. Hoe reageert justitie als een minderjarige een strafwet overtreedt?²⁶

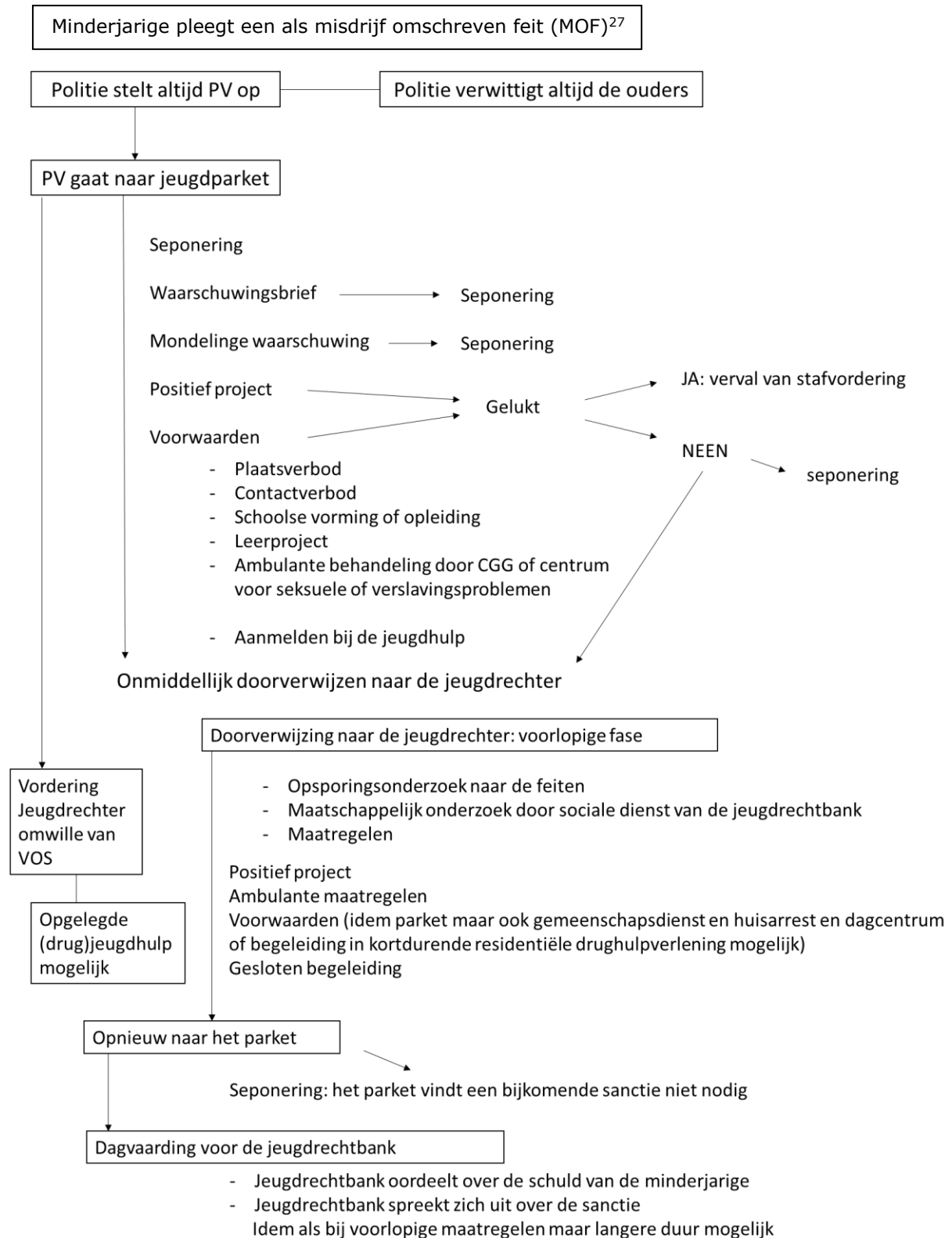
Op de volgende pagina staat een schematische voorstelling:

---

²⁵ Indrani Muyldermans, *Juridische handvatten zorg en welzijn*, Brussel, VAD, 2019.

²⁶ Indrani Muyldermans, *Juridische handvatten zorg en welzijn*, Brussel, VAD, 2019.

²⁷ Een als misdrijf omschreven feit is een term die gebruikt wordt voor een strafbaar feit gepleegd door een minderjarige

3.1.1. Onderzoek naar de feiten

Wanneer de politie een minderjarige verdachte ondervraagt, is de aanwezigheid van de ouders niet verplicht: de politie beslist daar vrij over. De Belgische wetgeving voorzag lang niet in een recht op bijstand van een advocaat tijdens het politieverhoor. De Salduz-wet²⁸ voorziet echter sinds 2012 dat de minderjarige verdachte (van feiten waarop een gevangenisstraf staat van 1 jaar of meer) steeds overleg moet kunnen plegen met zijn advocaat voor het eerste verhoor. De minderjarige kan geen afstand doen van zijn recht op overleg met een advocaat.²⁹

Als een minderjarige wordt opgepakt, van zijn vrijheid wordt beroofd, dan moet de politie zo snel mogelijk de ouders, voogd of personen die hem in bewaring hebben, of eventueel de echtgenoot, verwittigen.³⁰ Daarnaast heeft de minderjarige verdachte het recht om een vertrouwenspersoon te laten inlichten over zijn arrestatie.³¹ De Salduz-wet voorziet hier bijkomend in het recht op bijstand van een advocaat tijdens elk verhoor gedurende de eerste 24 uur én in het recht op bijstand van een advocaat tijdens het eerste verhoor door de onderzoeksrechter. Ook nu is de bijstand van een advocaat verplicht, de minderjarige kan geen afstand doen van dit recht.³² Uitzonderlijk kan de procureur des Konings of de onderzoeksrechter beslissen om dit recht op bijstand niet toe te kennen. Zij moeten deze beslissing motiveren. Bij wet van 21 november 2016 werd het principiële recht op bijstand van een advocaat bij het verhoor ook van toepassing verklaard op verhoren van niet van hun vrijheid beroofde minderjarige verdachten.

De politie maakt een proces-verbaal³³ waarin de vastgestelde feiten en de verklaringen van bepaalde personen worden opgenomen. De politie zal de procureur des Konings³⁴ contacteren over wat er moet gebeuren met de minderjarige. De procureur krijgt het proces-verbaal ook toegestuurd. Het parket beslist wat er met het dossier gebeurt. Dit zal steeds afhangen van de concrete omstandigheden van het misdrijf en de leefsituatie van de minderjarige: was het eenmalig gebruik, over welke drug ging het, functioneert de minderjarige relatief goed in zijn gezin, op school, ...? Dit zijn dezelfde afwegingen die een parketmagistraat en/of een jeugdrechter maakt bij elk feit dat door een minderjarige gepleegd wordt.

3.1.2. Procedure voor minderjarigen

Wanneer een minderjarige een strafbaar feit begaat, kan hij in principe niet worden vervolgd door een strafrechtbank voor volwassenen, noch worden gestraft met de straffen die in het Strafwetboek voor volwassenen zijn opgenomen.

'In principe', omdat minderjarigen die zestien jaar of ouder waren op het moment van de gepleegde feiten in welbepaalde omstandigheden en onder welbepaalde voorwaarden uit handen kunnen worden gegeven. Dit gebeurt wanneer de jeugdrechtbank een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding niet (meer) geschikt acht in functie van de persoonlijkheid van de minderjarige, diens omgeving en diens maturiteitsgraad. In dat geval wordt de zaak terug verwezen naar het parket dat dan desgevallend kan beslissen om de minderjarige te laten berechten volgens het

²⁸ Wet van 13 augustus 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis, om aan elkeen die wordt verhoord en aan elkeen wiens vrijheid wordt benomen rechten te verlenen, waaronder het recht om een advocaat te raadplegen en door hem te worden bijgestaan, B.S. 5 september 2011.

²⁹ Gebaseerd op: N. Desmet, *'t Zitemzo met politie en minderjarigen*. Kinderrechtswinkel (2013)

³⁰ Artikel 48 bis jeugdbeschermingswet van 8 april 1965.

³¹ Artikel 2bis, § 7 van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis.

³² Gebaseerd op: N. Desmet, *'t Zitemzo met politie en minderjarigen*. Kinderrechtswinkel (2013)

³³ Een proces-verbaal is een officiële akte van een wettelijk bevoegde officier of agent van gerechtelijke politie die strekt tot bewijs van een misdrijf. Hierin vindt men de vaststelling van bepaalde feiten of verklaringen van bepaalde personen, eventueel met aanvullende inlichtingen en de gedane opsporingen.

³⁴ De (substituut-)procureur, de staande magistratuur, het parket of het openbaar ministerie zijn verschillende benamingen voor dezelfde functie. Bij elke rechtbank van eerste aanleg zijn er een procureur des Konings en verschillende substituten, evenals een secretariaat van het parket. Het parket leidt het onderzoek naar strafbare feiten (tenzij er een onderzoeksrechter is ingeschakeld, dan leidt die het gerechtelijk onderzoek) en beslist wie en of er wordt gedagvaard voor de rechtbank. Voor de rechtbank verdedigt het parket de belangen van de maatschappij zoals de advocaten de individuele belangen verdedigen. Parketmagistraten zijn geen rechters.

volwassenenstrafrecht³⁵. Voor verkeersinbreuken is vanaf 16 jaar sowieso de politierechtbank bevoegd.

Een aanzienlijk deel van de reglementering hieromtrent is terug te vinden in de wet van 8 april 1965 betreffende *'de jeugdbescherming'*. De wet onderging doorheen de jaren heel wat wijzigingen. Zo wijzigde in 2006 ook de titel en werd deze aangepast naar de wet betreffende *'de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.'*

Het algemene principe: 'minderjarigen zijn niet strafbekwaam', geldt nog steeds. Volgens de basisfilosofie van het Belgische jeugdrecht moeten minderjarigen niet worden 'gestraft', maar wel worden 'beschermd'. Er worden hen dan ook geen 'straffen' opgelegd, maar wel 'maatregelen van bewaring, behoeding of opvoeding'. Dit alles geldt uiteraard ook voor het overtreden van de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken.

De wet van 2003 veranderde niets voor wie minderjarig is wat betreft het bezit en gebruik van zowel cannabis als andere illegale drugs. Deze blijven in alle omstandigheden verboden. Wordt een minderjarige betrapt met drugs, dan maakt de politie een PV op en bezorgt dit aan het parket. Ook de ouders worden verwittigd.

We zetten op een rij wat er gebeurt met een minderjarige na een jeugddelict. We beschrijven hierbij de procedure die verloopt in drie fases: op het niveau van het parket; op het niveau van de jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging en op het niveau van de jeugdrechter voor de definitieve rechtspleging.

a. Op het niveau van het parket

Het parket kijkt de situatie en beoordeelt of het nodig is om de jeugdrechter in te schakelen.

- Het parket kan het dossier **meteen seponeren** (klasseren zonder gevolg). Meestal hoor je hier dan niets meer van. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren wanneer er twijfel is of iemand het delict wel echt heeft gepleegd.
- Het parket kan een **waarschuwing** sturen. Dan krijgt de jongere een brief en de ouders krijgen een kopie. In die brief staat dat het parket van oordeel is dat je een (drugs)delict hebt gepleegd (er staat ook bij om welk delict het gaat), maar dat het parket je nog een kans wil geven. Je dossier wordt geseponneerd.
- Het parket kan een **mondelijke waarschuwing** geven. Dan worden de jongere en de ouders uitgenodigd op het parket en zal het parket met hen praten over de feiten, over wat hieraan kan worden gedaan. Men krijgt ook hier een laatste waarschuwing. Het dossier wordt geseponneerd.
- Het parket kan een **bemiddeling** voorstellen tussen de minderjarige, de ouders en het slachtoffer. Bij drugdelicten gebeurt dit bijna nooit omdat er meestal geen slachtoffer is.
- Het parket kan voorstellen dat de jongere een **positief project** bedenkt. Men moet dan samen met de ouders nadenken over hoe ervoor kan worden gezorgd dat de jongere geen drugdelicten meer pleegt. Dit is niet zo gemakkelijk. Daarom kan men naar een dienst gaan die samen met hen kijkt hoe het komt dat de jongere drugdelicten pleegt en wat hieraan kan worden gedaan. Het voorstel wordt voorgelegd aan de parketmagistraat. Die aanvaardt het voorstel tenzij hij vindt dat het voorstel echt niet kan. Dan kan de parketmagistraat dit weigeren, maar dit is heel uitzonderlijk. Het positief project mag niet langer duren dan 30 u en moet binnen de zes maanden zijn afgerond.
- Het parket kan ook zelf **voorwaarden** opleggen. Als de jongere bijvoorbeeld geen positief project kan bedenken, zal de parketmagistraat zelf een voorstel doen. Wat kan dit zijn?
  - o Een leerproject volgen om meer inzicht te krijgen in de schadelijke gevolgen van druggebruik. Dit leerproject mag niet langer duren dan 30u.
  - o Een contactverbod (niet meer omgaan met bepaalde vrienden)
  - o Een plaatsverbod (je mag niet meer komen op bepaalde plaatsen)

³⁵ zie artikel 57bis Jeugdbeschermingswet

- Ambulante behandeling door een centrum voor geestelijke gezondheidszorg of in een centrum voor verslavingsproblemen
- Je aanmelden voor de jeugdhulp zonder overnachting. Je gaat dus enkel op consultatie of de begeleider komt bij je thuis langs. Dat kan opgelegd worden als je ook nog andere problemen hebt waarvoor je hulp nodig hebt.

Als de minderjarige zich goed houdt aan de voorwaarden of het positief project goed heeft uitgevoerd, wordt het dossier definitief geseponneerd (de strafvordering vervalt). Als men niet ingaat op de voorstellen van het parket of wanneer iemand zich niet houdt aan de afspraken, kan het parket de jongere doorverwijzen naar de jeugdrechter. Hierbij houdt men rekening met de inspanningen die de jongere heeft geleverd en met de ernst van de feiten. Het hoeft daarom nog niet allemaal gelukt te zijn en wanneer het om zeer lichte feiten gaat kan de jeugdrechter ook nog seponeren.

b. Op het niveau van de jeugdrechter tijdens de voorbereidende rechtspleging

Tijdens deze fase gebeurt er onderzoek. De politie doet een onderzoek naar de feiten: Wat is er precies gebeurd? Wie is hierbij betrokken? De sociale dienst van de jeugdrechtbank onderzoekt de situatie grondig. Omdat dit heel wat gesprekken vraagt met de minderjarige, de ouders en de hulpverleners rondom de minderjarige kost het veel tijd. Daarom kan de jeugdrechter al een maatregel nemen. Zo kan er al een reactie volgen terwijl het politieonderzoek nog loopt en de sociale dienst van de jeugdrechtbank de situatie verder onderzoekt.

De maatregelen van de jeugdrechter kunnen in tussentijd zijn:

De jongere gewoon verder thuis laten wonen en één van de volgende maatregelen opleggen:

- Voorstel van positief project. Dit is hetzelfde als het positief project op het niveau van het parket, maar hier bedraagt het maximum aantal uren 60u.
- Ambulante maatregel waar ook de ouders/opvoedingsverantwoordelijken bij worden betrokken. Tijdens deze begeleiding zal gewerkt worden rond de feiten die de minderjarige pleegde, maar ook andere dingen kunnen aan bod komen zoals school, vrienden of dingen waar de ouders het moeilijk mee hebben.

De ambulante maatregel kan ook een behandeling zijn in een psychologische of psychiatrische dienst of een dienst voor seksuele of verslavingsproblemen.

- Voorwaarden (max. 6 maand - verlengbaar) Dat is hetzelfde als op het niveau van het parket maar hier bedraagt het maximum 6 maanden (verlengbaar). Bijkomende voorwaarden zijn de gemeenschapsdienst en het huisarrest. Een mogelijke voorwaarde is ook dat de jongere zich moet aanbieden bij een dagcentrum voor drughulpverlening of zelfs voor een korte opname in een centrum voor drughulpverlening. Men kan dit weigeren maar dan zal er wellicht een andere maatregel volgen of kan het parket gedwongen jeugdhulp inschakelen (zie verder).

Als de jeugdrechter vindt dat de minderjarige niet thuis kan blijven, kan hij de jongere plaatsen in een gesloten centrum. Dat kan bijvoorbeeld omdat de jongere thuis: opnieuw feiten zou plegen, contact zou houden met personen met een negatieve invloed, zelf andere personen negatief zou beïnvloeden of om een andere reden.

De jongere blijft dan in een oriëntatiecentrum. Daar bekijken ze eerst of de minderjarige echt niet thuis kan wonen. Na 10 dagen neemt de jeugdrechter een beslissing. Ofwel kan men naar huis, ofwel blijf men verder in het gesloten centrum waar ze de situatie verder onderzoeken. Na een maand in het oriëntatiecentrum krijgt de jongere een advies van 3, 6 of 9 maanden gesloten verblijf. De jeugdrechter neemt dan een beslissing.

c. Op het niveau van de jeugdrechter voor de definitieve rechtspleging

Als de voorlopige maatregel is afgelopen of als de minderjarige zich niet houdt aan de afspraken, zal het dossier opnieuw naar het parket gestuurd worden. Het parket beslist dan of het de persoon zal

dagvaarden voor een definitieve maatregel of het dossier zal seponeren. Als alles goed is gelopen, maak de jongere veel kans op een seponering. Wie zich daarentegen niet houdt aan de afspraken, zal opnieuw doorgestuurd worden naar de jeugdrechter. Die zal deze keer ook oordelen of de minderjarige schuldig is aan de feiten en zo ja, een definitieve sanctie uitspreken.

Bij een gesloten begeleiding zal de minderjarige elke drie maanden verschijnen voor de jeugdrechter die oordeelt of de maatregel moet verlengd worden. Als aan een aantal voorwaarden is voldaan, zal ook hier het dossier doorgestuurd worden naar het parket dat dan de jeugdrechter kan vorderen om een definitieve sanctie op te leggen.

Deze sancties zijn dezelfde als in de voorlopige fase maar kunnen wel veel langer duren. In het meest extreme geval kan dit voor een zestien- of zeventienjarige 7 jaar een gesloten begeleiding zijn. Deze sanctie krijg iemand natuurlijk niet enkel en alleen voor het plegen van een drugdelict. Het kan bijvoorbeeld wel als de jongere bijvoorbeeld een diefstal met geweld of met inbraak heeft gepleegd om aan geld te komen. Deze eerder uitzonderlijke sancties zullen pas opgelegd kunnen worden vanaf 1 september 2022. Tot dan is er wel uithandengeving mogelijk waarbij men voor zeer zware feiten berecht wordt volgens het strafrecht voor volwassenen.

3.2. Hoe reageert justitie als een meerderjarige een strafwet overtreedt?³⁶

3.2.1. Strafprocedure voor meerderjarigen

Wanneer de lokale of federale politie een misdrijf vaststelt, wordt dit beschreven in een proces-verbaal. Hierbij zal de verdachte zelf ook een verklaring (verhoor) moeten afleggen omtrent het gebeurde.

Het openbaar ministerie (het parket) kan dan overgaan tot vervolging. De zaak wordt dan voor de rechtbank gebracht. Hiervoor is verder onderzoek nodig om alle bewijzen te verzamelen.

In de praktijk zal de politie een eerste onderzoek verrichten. Bij een inbreuk op de drugwet wil dat zeggen dat de drugs in beslag genomen en getest worden. Men zal meestal ook overgaan tot fouillering en tot huiszoeking met toestemming (zie infra).

Hoe verloopt dit nu concreet? Wanneer de politie een drugsinbreuk vaststelt en de verdachte wordt niet meteen van zijn vrijheid beroofd, dan wordt het parket meestal niet onmiddellijk ingelicht. Dit bijvoorbeeld in geval van bezit van kleinere hoeveelheden drugs. Het proces-verbaal wordt wel overgemaakt aan het parket voor verder gevolg.

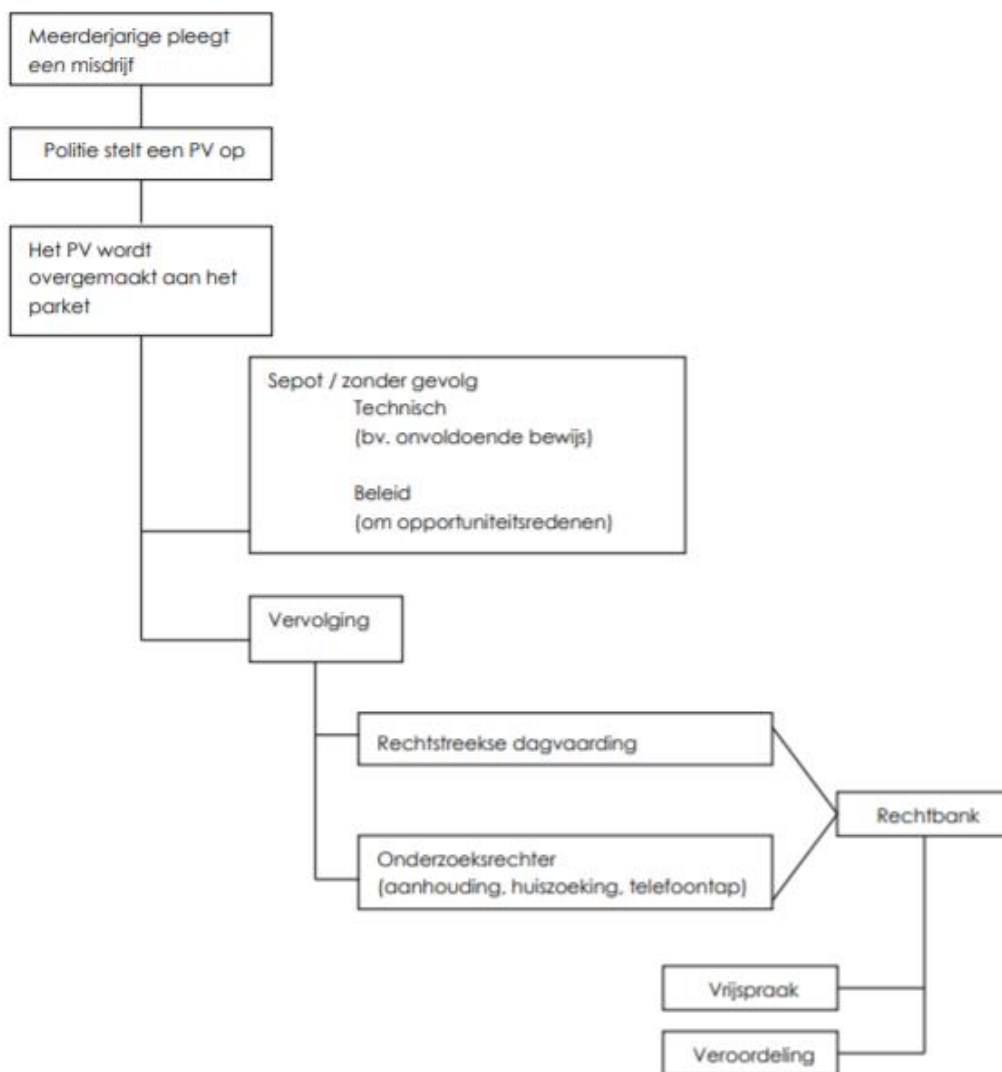
Wanneer een verdachte door de politie gearresteerd wordt naar aanleiding van een vaststelling, dan moet de politie onmiddellijk contact opnemen met de substituut-procureur des Konings. De substituut bij wie de zaak terechtkomt, zal in de meeste parketten gespecialiseerd zijn in drugzaken. Die beslist dan hoe de zaak verder verloopt. Ofwel wordt de verdachte 'ter beschikking gesteld': dat betekent dat hij/zij binnen de 48 uren (te rekenen vanaf zijn effectieve vrijheidsberoving) onder aanhoudingsmandaat moet geplaatst worden door de onderzoeksrechter. Gebeurt dat niet, dan moet hij/zij terug in vrijheid worden gesteld. De substituut die de zaak behandelt, kan ook beslissen om de verdachte binnen de 48 uur te dagvaarden in snelrecht en de zaak meteen voor de rechter te brengen. De substituut kan ook nog bijkomende onderzoekopdrachten bevelen (bijkomende verhoren, uitlezing van gsm-toestellen, beslag (bijvoorbeeld op het voertuig dat gediend heeft om de drugs te vervoeren, op gelden waarvan vermoed wordt dat ze afkomstig zijn van drugsverkoop, op voorwerpen die gediend hebben om drugs te gebruiken, ...), enzovoort.)

Het opgestelde proces-verbaal wordt dus steeds overgemaakt aan het parket dat dan verder beslist wat er met de zaak gebeurt: seponeren of vervolgen. Vanaf dat ogenblik is de betrokkene bij de politiediensten en het parket gekend voor inbreuken op de drugwetgeving. Als de zaak de eerste maal geseponeerd werd om opportuniteitsredenen zal bij een nieuwe betrapping misschien wel tot vervolging overgegaan worden. Vooraleer de beslissing te nemen om te seponeren of te vervolgen, kan het parket eerst het onderzoek nog verder vervolledigen. Ofwel kan het parket dat zelf doen via opdrachten aan de politie, ofwel moet het parket een beroep doen op de onderzoeksrechter die exclusief bevoegd is om bepaalde onderzoeksdaeden te stellen zoals bijvoorbeeld het afleveren van een aanhoudingsmandaat of een huiszoekingsbevel.

Zolang het parket het onderzoek leidt, spreken we van een opsporingsonderzoek. Eenmaal de onderzoeksrechter wordt ingeschakeld, neemt deze de leiding van het onderzoek over en spreken we van een gerechtelijk onderzoek. Via de zogenaamde "mini-instructie" (artikel 28 septies Strafvordering) kan het parket van de onderzoeksrechter een dwangmaatregel (bijvoorbeeld retro-actief telefonie-onderzoek, autopsie) vorderen zonder dat een volledig gerechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

³⁶ Indrani Muyltermans, *Juridische handvatten zorg en welzijn*, Brussel, VAD, 2019.

Enmaal voor de rechtbank kan je een effectieve gevangenisstraf of een geldboete opgelegd krijgen, maar ook alternatieve maatregelen onder de vorm van probatiemaatregelen zijn mogelijk.

Het parket heeft ook de mogelijkheid om de zaak niet voor de rechtbank te brengen, maar om de zaak af te handelen via bemiddeling in strafzaken of minnelijke schikking (zie supra). Binnen het gerechtelijk arrondissement Gent werd een specifieke 'drugbehandelingskamer'³⁷ opgericht binnen de rechtbank van eerste aanleg, waar bij druggerelateerde criminaliteit door problematische gebruikers een gepaste maatregel wordt opgelegd. En dit met bijzonder aandacht voor en in samenwerking met de drughulpverlening.

Wanneer de verdachte in voorlopige hechtenis werd genomen, kunnen de onderzoeksrechter, de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling beslissen om de verdachte (in afwachting van het proces) vrij te laten onder voorwaarden (bijvoorbeeld op voorwaarde van een residentiële opname ter ontwenning).

³⁷ 15 FEBRUARI 2012. - Koninklijk besluit tot vaststelling van het bijzonder reglement voor de rechtbank van eerste aanleg te Gent.

3.2.2. Strafmaatregelen

Volgens de drugwetgeving kan je vrij zware straffen oplopen voor inbreuken (Zie Hoofdstuk 2, *De wetgeving over alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken*). De rechtbank onderzoekt eerst of de feiten bewezen zijn. Is dat niet zo, dan zal de rechtbank een vrijspraak verlenen en wordt er geen verder gevolg aan de zaak gegeven (behoudens hoger beroep door het parket).

Meent de rechter echter dat de feiten bewezen zijn, dan hoeft je niet noodzakelijk achter de tralies te belanden. Het gerecht zal zoeken naar een sanctie die enerzijds overeenstemt met de gepleegde feiten en anderzijds ook nog rekening houdt met de situatie (voorgeschiedenis, levensomstandigheden, ...) van de 'veroordeelde'. Er zijn verschillende mogelijkheden:

a. Geldboetes

De rechter kan beslissen om voor één van bovenvermelde feiten een geldboete op te leggen tussen 1.000 euro en 100.000 euro. Let wel: je moet die geldboetes steeds vermenigvuldigen met 8 krachtens de wet op de opdecimen. Dit wil zeggen dat, als de rechter je de minimale geldboete oplegt van 1.000 euro effectief, je uiteindelijk een bedrag van 8.000 euro zal moeten betalen. De boetes kunnen dus oplopen tot 800.000 euro!

De rechtbank heeft echter veel mogelijkheden om de hoge boetes voorzien door de wet te milderen. Zo kan de rechtbank een deel van de boete voorwaardelijk uitspreken. Een voorbeeld: de rechtbank spreekt een geldboete uit van 1.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. In dat geval zal je dus maar 500 (maal 8) euro moeten betalen. En zolang je op het rechte pad blijft tijdens de voorziene proefperiode (max. 5 jaar), moet je de rest van de boete niet betalen. Met andere woorden, de geldboete vervalt dus voor het gedeelte dat voorwaardelijk gegeven werd.

b. Effectieve gevangenisstraffen

De gevangenisstraffen voor drugfeiten gaan van 3 maanden tot 5 jaar. De drugwet voorziet echter een aantal verzwarende omstandigheden waarvoor hogere gevangenisstraffen kunnen uitgesproken worden (bijvoorbeeld verkopen van drugs aan minderjarigen). De rechtbank kan ook mildere straffen uitspreken door het aannemen van verzachtende omstandigheden.

c. Gevangenisstraffen met uitstel

Hierbij verklaart de rechter het misdrijf als bewezen en legt een straf op, maar die wordt niet meteen uitgevoerd. Als veroordeelde krijg je dan een proefperiode van 1 tot 5 jaar waarin nauwgezet wordt gevolgd of je geen misdrijven pleegt. Pleegt men tijdens de proefperiode toch een nieuw feit waarvoor men veroordeeld wordt, dan zal de vorige straf met uitstel effectief worden.

d. Gevangenisstraffen met probatie-uitstel

Dit is hetzelfde als een gevangenisstraf met uitstel, maar de rechter koppelt aan het uitstel ook een aantal voorwaarden die moeten nageleefd worden. De probatiecommissie houdt dan toezicht op het naleven van de probatievoorwaarden. Meer concreet word je opgevolgd door een justitieassistent. Je zal meerdere afspraken moeten naleven. De justitieassistent brengt over het verloop van de probatie verslag uit aan de probatiecommissie. Voldoe je niet aan de voorwaarden, dan kan de probatiecommissie de zaak terug naar de rechtbank zenden, die dan beslist om de probatiemaatregel te herroepen zodat de straf toch effectief wordt.

Klassieke voorwaarden zijn:

- niet omgaan met andere mensen die een misdrijf begaan hebben;
- je laten behandelen voor een afhankelijkheidsproblematiek (alcohol, drugs, gokken, medicatie);
- drugtesten laten doen;
- je aanmelden bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

De normale procedure (als je vrij voor de rechter bent verschenen) verloopt als volgt: na de uitspraak van de rechter, mag je vrij de zaal verlaten en zal je achteraf opgeroepen worden om je straf uit te zitten. Wanneer dit juist gebeurt, hangt af van de plaatsen die vrij zijn in de gevangenis en van de straf die je hebt opgelopen. Als je voordien al in voorlopige hechtenis hebt gezeten, worden die dagen in mindering gebracht bij je definitieve veroordeling.

Hierop bestaat wel een belangrijke uitzondering: wanneer je vrij voor de rechtbank verschijnt en je wordt veroordeeld tot een straf van 3 jaar effectief of meer, dan kan het parket aan de rechtbank de onmiddellijke aanhouding vragen. Als de rechtbank op dit verzoek ingaat, word je ter zitting aangehouden en onmiddellijk overgebracht naar de gevangenis om je straf uit te zitten.

e. Opschorting van de veroordeling

Ook hier verklaart de rechter het misdrijf bewezen, maar spreekt, in tegenstelling tot effectieve straffen of straffen met uitstel, geen straf uit. Ook hier krijg je als beklaagde weer een proeftijd van 1 tot 5 jaar, waarin je geen misdrijven mag plegen. Slaag je daarin, dan volgt er geen straf. Lukt dat niet, dan kan de opschorting herroepen worden en kan de rechter toch een effectieve straf uitspreken. Een opschorting van de veroordeling wordt niet vermeld op het uittreksel uit het strafregister. Een belangrijk punt dus voor iemand die werk zoekt.

f. Probation-opschorting

Net zoals bij uitstel van de veroordeling kunnen aan de opschorting voorwaarden verbonden zijn. Als de probatievoorwaarden niet worden nageleefd, dan kan de probatie-opschorting herroepen worden en kan er toch een effectieve straf worden uitgesproken.

Opmerking: voor druggebruikers staat uitdrukkelijk in de drugwet (artikel 9) dat zij te allen tijde kunnen genieten van probatie, zelfs als ze daarvoor eigenlijk niet aan de wettelijke voorwaarden voldoen.

g. Werkstraf

In plaats van een gevangenisstraf en/of een geldboete op te leggen, kan de rechtbank ook een werkstraf opleggen (art. 37 quinquies e.v. Strafwetboek). Dit betekent dat de veroordeelde voor een correctionele straf minimum 46 uren tot maximum 300 uren moet presteren binnen een termijn van 12 maanden na de veroordeling. De rechtbank bepaalt bij het opleggen van een werkstraf ook een gevangenisstraf voor het geval de werkstraf niet uitgevoerd wordt. Het is de probatiecommissie die toeziet op de uitvoering van de werkstraf.

Het voordeel van een werkstraf is dat men niet naar de gevangenis moet en men zijn gewone bezigheden (werk of studeren) kan verderzetten. De werkstraf moet immers tijdens de vrije tijd uitgevoerd worden.

h. Verbeurdverklaring

De rechtbank kan, naast de gevangenisstraf en de geldboete, ook nog besluiten om de in beslag genomen goederen verbeurd te verklaren. Dat zal zeker het geval zijn met aangetroffen drugs, maar ook andere zaken die verband houden met de gepleegde inbreuk kunnen verbeurdverklaard worden. Het kan bijvoorbeeld gaan om de auto waarmee drugs vervoerd werden of het geld waarvan vaststaat dat het afkomstig is van drugverkoop. Maar die verbeurdverklaring gaat nog verder. Ook voorwerpen die onrechtstreeks verband houden met het gepleegde misdrijf kunnen verbeurdverklaard worden. Stel bijvoorbeeld dat je met de winst van drugverkoop een stereo-installatie gekocht hebt, dan kan die eveneens verbeurdverklaard worden. Die verbeurdverklaarde voorwerpen worden dan overgemaakt aan de ontvanger van registratie en domeinen. De illegale zaken, zoals de drugs zelf, en waardeloze voorwerpen, zoals het zwartverbrande lepeltje waarin heroïne werd gesmolten, worden vernietigd. De andere zaken kunnen openbaar verkocht worden. De opbrengst van deze verkoop gaat naar de Belgische Staat.

i. Strafvermindering en strafuitsluiting

Als je zelf iemand aangeeft bij de politie voor inbreuken op de drugwetgeving, krijg je strafvermindering. Je doet dan een beroep op artikel 6 van de drugwet. In dat artikel staat immers dat je in dat geval ofwel vrij van straf blijft ofwel strafvermindering kan krijgen. We spreken hier van strafuitsluitende of strafverminderende verschoningsgronden.

Je kan vrijspraak vragen als de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- je doet dit vóór elke daad van vervolging, dus voordat je zelf vervolgd wordt;
- de feiten die je kenbaar maakt, mogen uiteraard nog niet bekend zijn bij de overheid;
- de onthulling moet oprecht en volledig zijn. Dit wil zeggen: je moet alles vertellen. Het gaat dus niet op allerlei over anderen te gaan vertellen, terwijl je je eigen aandeel probeert te verdoezelen.

Bovendien geldt hierbij dat je, door dit aangeven:

- alleen op vrijspraak kan rekenen voor wanbedrijven: met andere woorden, als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met correctionele straffen (dus niet meer dan 5 jaar);
- slechts strafvermindering kan vragen als het om misdaden gaat: als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met criminele straffen (5 jaar en meer).

Is de eerste voorwaarde niet vervuld, met andere woorden, als je zelf al vervolgd wordt, dan kan je toch nog strafvermindering krijgen voor de door jou gepleegde feiten waarop geen zwaardere straffen dan 5 jaar staan, op voorwaarde echter dat je de identiteit van de overige, onbekend gebleven daders bekendmaakt.

4. Regelgeving op school

Elke school wordt, in meer of mindere mate, geconfronteerd met problemen rond alcohol of andere drugs. Het wettelijke kader (zie Hoofdstuk 2, *De wetgeving over alcohol, illegale drugs, medicatie en gokken*) vormt dan de minimale richtlijnen die de school moet respecteren. Maar de school kan er ook voor kiezen om, vanuit de schooleigen visie op de alcohol- of drugthematiek, schoolgebonden regels en grenzen te stellen.

Deze regels en grenzen kunnen strikter zijn dan de wettelijke reglementering van genotsmiddelen, maar moeten wel steeds de rechten van de jongere respecteren, zoals het recht van elk kind op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit (artikel 22 bis van de grondwet). Dit impliceert dat de school bijvoorbeeld wel als regel kan stellen dat 'het bezit van alcoholische dranken niet toegelaten is op school', maar niet dat 'de leerling verplicht is zich te laten fouilleren ter controle van de naleving van het reglement'.

Hoofdstuk 6 *Drugcontroles op school in Vlaanderen* geeft meer informatie over het wettelijke kader met betrekking tot controles op school. In een ruimer kader kan verwezen worden naar de aanpak door de school van jeugdcriminaliteit bij leerlingen, zoals de aanpak van [spijbelen](#) of [radicalisering](#).

Schoolgebonden regels en grenzen kan u uitwerken met behulp van een [Drugbeleid op School](#). Bij deze uitwerking kan u (gratis) ondersteuning aanvragen bij de [alcohol en drugpreventiewerkers van het CGG in uw regio](#). Regelgeving over tabak uitwerken kan met [deze tool](#).

4.1. Het schoolreglement

Belangrijk voor de naleving en afdwingbaarheid van de regels rond alcohol en andere drugs, is dat de school de regelgeving vastlegt en duidelijk communiceert naar alle betrokken partijen. Het schoolreglement vormt hierbij het aangewezen instrument.

De onderwijsregelgeving verplicht onderwijsinstellingen een schoolreglement uit te vaardigen dat onder meer de lokale leefregels bevat op materieel en immaterieel vlak, met inbegrip van de tucht- of andere maatregelen.³⁸

Het schoolreglement in het vrij onderwijs³⁹ is een toetredingscontract, dat de wederzijdse rechten en verplichtingen van de diverse partijen bindend en afdwingbaar vastlegt. Het schoolreglement wordt ook in het officieel onderwijs⁴⁰ door het schoolbestuur opgesteld en wordt bij de inschrijving eenzijdig aan de leerling of zijn wettelijke vertegenwoordiger opgelegd.

Door de ondertekening van het schoolreglement zijn de leerlingen gebonden aan alle bepalingen van dat reglement. Zonder ondertekening voor akkoord van de ouders (of de meerderjarige leerling) van het pedagogisch project en het schoolreglement kan de inschrijving niet tot stand komen.⁴¹

Wanneer minderjarige leerlingen tijdens het schooljaar meerderjarig worden, wordt soms vergeten hen het schoolreglement te laten tekenen. Dit kan men opvangen door in het schoolreglement een clause te voorzien waarbij de ouders⁴² zich ertoe verbinden de inhoud van het schoolreglement

³⁸ Artikel 37, §3, van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en artikel 112 van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

³⁹ Alleen in het vrij onderwijs is de band tussen onderwijsinstelling en de ouders contractueel te noemen.

⁴⁰ De relatie tussen ouders en onderwijsinstelling is in het officieel onderwijs reglementair van aard.

⁴¹ Artikel 37/8, §2, van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997 en artikel 110/1, §1 van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁴² In deze tekst wordt de term 'ouders' gebruikt om de wettige vertegenwoordiger van de leerling aan te duiden: dit kunnen de beide ouders zijn, de ouder die het exclusief ouderlijk gezag uitoefent, de voogd of pleegvoogd, ...

aan hun kind mee te delen bij zijn meerderjarigheid. Maar hoe dan ook blijft de verantwoordelijkheid voor de ondertekening van het schoolreglement door de meerderjarige bij de school liggen, wil het schoolbestuur het reglement ook bindend maken voor de meerderjarige leerling

Het schoolreglement mag bepalen dat het bezit van, het gebruik van en de handel in alcoholische dranken of drugs op school verboden zijn. Vanaf 1 september 2009 is de school trouwens verplicht om het [rookverbod](#) dat op school geldt, op te nemen in het schoolreglement.⁴³ Dat schoolreglement moet overigens niet aan de schoolpoort stoppen: ook de onmiddellijke omgeving van de school kan onderhevig zijn aan de voorschriften van het schoolreglement. De school kan bijvoorbeeld verbieden om buiten het terrein van de school, tijdens de middagpauze, een sigaret of een joint te roken. Een dergelijk verbod is verbonden aan de schoolactiviteit en valt dus binnen de krijtlijnen van het schoolreglement. De school kan het rook- en drugverbod dus uitbreiden tot de omgeving van de schoolpoort, voor en na het gaan van de schoolbel. Ook tijdens extra muros activiteiten, stages of de werkplekcomponent werken binnen een opleiding, blijft het schoolreglement van toepassing.

4.2. Maatregelen in het secundair onderwijs en in het kader van leren en werken

4.2.1. Andere maatregelen dan tuchtmaatregelen

Bij een schending van de leefregels waarbij het nog niet wenselijk is om tuchtmaatregelen te nemen, kunnen andere maatregelen worden genomen die de leerling bepaalde voorzieningen ontzeggen of bepaalde verplichtingen opleggen.⁴⁴ Deze maatregelen kunnen worden genomen door alle personeelsleden die daartoe door de inrichtende macht zijn gemandateerd.⁴⁵

Deze maatregelen hebben niet zozeer een sanctionerend, maar veeleer preventief en herstellend karakter. Ze willen in de eerste plaats vermijden dat zich onwenselijke situaties (nogmaals) kunnen voordoen. Deze maatregelen willen dus het gedrag van de leerlingen in toom houden en waar nodig bijsturen. Ze kunnen zowel een individueel (nablijven op school, uitgesloten worden van de eerstvolgende schoolreis, een disciplinegesprek waarin de leerling op de regels en mogelijke sancties gewezen wordt, ...) als een collectief (verplichte stilte bij het eerste belsignaal, ...) karakter hebben.

Er is geen voorgeschreven procedure, maar het is wel raadzaam om de leerling in kwestie te horen. De maatregel moet proportioneel zijn aan de gepleegde feiten.

Ook feiten die geen misdrijven vormen, kunnen aanleiding geven tot maatregelen, voor zover deze tegen de leefregels in het schoolreglement indruisen. Bijvoorbeeld het bezit van alcohol op school.

4.2.2. Tuchtmaatregelen

*"Tuchtmaatregelen worden genomen als de handelingen van de leerling de leefregels van de school, het centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs of het centrum voor vorming van zelfstandigen en kleine en middelgrote ondernemingen zodanig schenden dat ze een gevaar of ernstige belemmering vormen voor het normale onderwijs- of vormingsgebeuren of voor de fysieke of psychische integriteit en veiligheid van een of meer leden van de school- of centrumpopulatie of van personen waarmee de leerling in het kader van de component werkplekleren of in het kader van een leerlingenstage in contact komt."*⁴⁶

⁴³ Artikel 6 van het decreet van 6 juni 2008 houdende het instellen van een rookverbod in onderwijsinstellingen en centra voor leerlingenbegeleiding, de controle op de naleving ervan en de sancties die kunnen opgelegd worden bij overtreding van het rookverbod.

⁴⁴ Artikel 123/8, tweede lid, van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁴⁵ Artikel 123/10, §3, tweede lid van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁴⁶ Artikel 123/8, eerste lid van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

Mogelijke tuchtsancties zijn:

- de tijdelijke uitsluiting;
- de definitieve uitsluiting.

Uitsluiting betekent: het ontnemen van het recht om het geheel van de vorming werkelijk en regelmatig te volgen.⁴⁷

Tuchtmaatregelen kunnen worden genomen door de directeur of zijn afgevaardigde. Bij een definitieve uitsluiting moet voorafgaandelijk het advies van de klassenraad worden ingewonnen.⁴⁸ Bij een definitieve uitsluiting moet worden bepaald of deze uitsluiting door de school ook betrekking heeft op het centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs dat aan deze school is verbonden. Bij uitsluiting door een centrum geldt dezelfde redenering met betrekking tot de school waaraan dit centrum is verbonden.⁴⁹

Tuchtmaatregelen hebben een repressief karakter en worden opgelegd naar aanleiding van het wangedrag van individuele leerlingen. Omwille van dit repressieve optreden, moet er voor het opleggen van tuchtstraffen een decretaal bepaalde procedure⁵⁰ gevolgd worden, zodat de rechten van verdediging niet geschonden worden (hoorrecht, schriftelijke motivering van de straf, proportionaliteit tussen de feiten en de straf, het aanleggen van een tuchtdossier, inzagerecht in dit dossier, ...). Je neemt deze procedure best op in het schoolreglement.

Een tuchtsanctie kan uitgesproken worden voor feiten die op school werden gepleegd of voor feiten die buiten de school werden gepleegd, maar die feiten moeten wel buiten de strikte privé-sfeer gebeuren en raakpunten hebben met de school. Bijvoorbeeld door de aanwezigheid van andere leerlingen of door de ruchtbaarheid die er op school wordt aan gegeven. Het is aanbevolen om in het schoolreglement te vermelden dat van de leerling ook buiten de schoolmuren een passende houding wordt verwacht. (zie 4.1 *Het schoolreglement* en/of 4.2.1 *Andere maatregelen dan tuchtmaatregelen*)

Een tuchtsanctie kan pas als de leerling zelf aan de feiten heeft deelgenomen. Feiten gepleegd door familie of vrienden kunnen geen sanctie van de leerling verantwoorden.

Het gebruik of verhandelen van verdovende middelen schaadt de goede werking van de school. Ook alcoholgebruik op school valt onder deze noemer.⁵¹

Het is niet nodig alle mogelijke overtredingen of feiten op te sommen die aanleiding geven tot een tuchtsanctie. Om procedurefouten te vermijden is het wenselijk dat de tuchtprocedure duidelijk en gedetailleerd in het schoolreglement staat. Bij een tuchtprocedure mogen de rechten van verdediging niet geschonden worden.

Terwijl de tuchtprocedure loopt, kunnen andere maatregelen genomen worden. In afwachting van een eventuele tijdelijke of definitieve uitsluiting, kan de leerling preventief worden geschorst als bewarende maatregel.⁵²

Het is niet nodig om een beroep te doen op politiediensten om geldige bewijzen te verzamelen. In een tuchtprocedure zijn eigen vaststellingen evengoed bruikbaar. Het is dus niet nodig alles door de

⁴⁷ Artikel 123/10, §1, van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁴⁸ Artikel 13/10, §3, van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁴⁹ Artikel 123/10, §4, van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁵⁰ Artikel 123/9 van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

⁵¹ F. Delporte, *Schoolreglement, disciplinecontract, preventiecontract*, ongepubliceerde tekst- lezing voor de werkgroep 'School en drugs', juni 1997,

⁵² Artikel 123/10, §2, van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

politie te laten vaststellen. Bovendien kunnen ook feiten die geen misdrijf zijn (bijvoorbeeld inbreuken op het schoolreglement) een maatregel tot gevolg hebben.

Bijvoorbeeld: het bezit van bier of wijn op school is geen als misdrijf omschreven feit, maar kan wel een inbreuk zijn op het schoolreglement en maatregelen tot gevolg hebben.

Het tuchtdossier is niet overdraagbaar naar de nieuwe school van de leerling. Bij schoolverandering mag de nieuwe school niet "voortbouwen" op een tuchtdossier dat is aangelegd en een tuchtmaatregel die is genomen in de voorgaande school. Met andere woorden, de leerling moet met een propere lei kunnen starten. Regelschendingen van de leerling in een vorige school kunnen in de nieuwe school nooit in rekening worden gebracht. Dit betekent niet dat de nieuwe school geen weet mag hebben van wat er zich op het vlak van tucht in de vorige school heeft voorgedaan. Als in de loop van het schooljaar voor een definitief uitgesloten leerling naar een nieuwe school wordt gezocht, dan zal de reden voor de schoolverandering trouwens meestal sowieso aan het licht komen.⁵³

Een tuchtdossier omvat idealiter concreet volgende zaken. Let wel, dit is niet wettelijk bepaald:

- de inschrijving van de leerling;
- het schoolreglement, ondertekend door de ouders (of door de meerderjarige leerling);
- de overtuigingsstukken, zoals nota's in de schoolagenda en rapporten, verslagen van de klassenraad;
- opmerkingen van toezichthouders, een kopie van getuigenverklaringen, politiedossier, ...;
- in voorkomend geval het gemotiveerde advies van de klassenraad (gedateerd en ondertekend);
- kopie van de brief die de directie aan de ouders verstuurd (en bewijs van aangetekende zending);
- (later) kopie van het proces-verbaal van het horen van de leerling (met of zonder de ouders) en kopie van de uiteindelijke beslissing.

Zowel bij schorsing als bij tijdelijke uitsluiting in het deeltijds beroepssecundair onderwijs wordt eveneens elke overeenkomst waarop leren op een werkplek is gebaseerd, geschorst. Bij een definitieve uitsluiting wordt elke overeenkomst waarop leren op een werkplek is gebaseerd, verbroken. Daarnaast kan een promotor of werkgever een overeenkomst verbreken, zonder dat dit gevolgen hoeft te hebben voor de component leren.⁵⁴ Er gelden echter belangrijke beperkingen op de informatie die de school en de werkgever met elkaar mogen uitwisselen. Als het problematisch functioneren druggerelateerd is, verbieden de regelgeving op de bescherming van persoonsgegevens en CAO nr. 100 het doorgeven van deze informatie.⁵⁵

In de leertijd worden tuchtmaatregelen die enkel betrekking hebben op de lescomponent genomen door de Syntra-lesplaats. Net als in het deeltijds beroepssecundair onderwijs zullen de tuchtmaatregelen zich binnen de leertijd uitstrekken tot de werkvloer.⁵⁶

Ook in het stelsel van de leertijd geldt echter de beperking dat de werkgever en de Syntra-lesplaats/Syntra Vlaanderen geen informatie aan elkaar mogen doorgeven over de drugproblematiek van de leerling.

De uitwisseling van informatie over de drugproblematiek van een leerling tussen de school en de werkgever is dus zowel in het deeltijds secundair onderwijs als in de leertijd of duaal leren onmogelijk. Toch betekent dit niet dat de school en de werkgever geen mogelijkheden hebben om op te treden. In de eerste plaats kunnen de werkgever en de onderwijsinstelling, elk op basis van hun eigen vaststellingen, individuele maatregelen treffen zonder daarbij de onderwijsinstelling,

⁵³ Zie punt 6.2.3. van de [omzendbrief](#) SO 64 van 25 juni 1999 betreffende Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

⁵⁴ Artikel 23, 7° van het decreet van 10 juni 2016 tot regeling van bepaalde aspecten van alternerende opleidingen; [omzendbrief](#) SO/2008/08 van 5 juni 2019 betreffende Stelsel van leren en werken, punt 10.2.1.

⁵⁵ Het doorgeven van informatie over druggebruik, -bezit of dealing, is een verwerking van gezondheidsgegevens of gegevens betreffende strafbare feiten, en wordt verboden door artikel 9 en artikel 10 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming van 27 april 2016. Artikel 4.6 CAO nr. 100 van 1 april 2009 betreffende het voeren van een preventief alcohol- en drugsbeleid in de onderneming verbiedt daarenboven het verwerken in een bestand van de meetresultaten van drugtesten.

⁵⁶ Artikel 123/11 van de codex secundair onderwijs van 17 december 2010.

respectievelijk de werkgever te betrekken. Wat betreft de herstelmaatregelen, kunnen zowel de onderwijsinstelling als de werkgever de drugproblematiek van de leerling rechtstreeks aankaarten bij het bevoegde centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB). Artikel 9 van het decreet betreffende leerlingenbegeleiding van 27 april 2019 voorziet namelijk in de mogelijkheid dat scholen aan het CLB vragen om een psychosociale begeleiding op te starten voor een bepaalde leerling (zonder dat deze leerling uiteraard verplicht is om op dit aanbod in te gaan). Aangezien het doorgeven van informatie over gepleegde (strafbare) drugfeiten volgens de regelgeving op de bescherming van persoonsgegevens enkel mogelijk is als de verwerking is toegestaan bij wettelijke bepalingen⁵⁷, biedt het decreet niet de nodige rechtsgrond voor de gegevensuitwisseling met de werkgever. Toch kan ook de werkgever bij het CLB terecht: de leerling die in het bezit is van verdovende middelen kan beschouwd worden als een persoon die in groot gevaar verkeert, waardoor het de werkgever toegestaan (eventueel verplicht, cf. *Schuldig verzuim*⁵⁸) is passende hulpverlening te zoeken. Bovendien kan de werkgever, in uitvoering van CAO nr. 100 die werkgevers verplicht een preventief alcohol- en drugbeleid te voeren, in het arbeidsreglement laten opnemen dat het CLB (of een andere hulpverlenende instantie) ingeschakeld zal worden. Het arbeidsreglement maakt integraal deel uit van de overeenkomst van alternerende opleiding.⁵⁹

De individuele maatregelen op basis van eigen vaststellingen door de werkgever, respectievelijk de onderwijsinstelling, kunnen niet alleen herstellend, maar ook repressief zijn. De onderwijsinstelling kan de tijdelijke of definitieve uitsluiting bij wijze van tuchtstraf opleggen. De werkgever kan op basis van zijn vaststellingen overgaan tot een ontslag om dringende redenen. Dit ontslag zal voor de leerling die een leerovereenkomst had gesloten, mogelijk ook leiden tot de uitsluiting van de leertijd. Ons inziens mag de werkgever hierbij niet de redenen van het ontslag – namelijk drugfeiten – overmaken aan de school, zonder dat de leerling hiervoor toestemming heeft verleend. Het ontslag om dringende redenen, waarbij de leerling ernstige fouten worden toegerekend die de leerling niet wenst bekend te maken, is op zichzelf een voldoende zwaarwichtig element om over te gaan tot de uitsluiting uit de leertijd.

Ondanks het wederzijdse verbod voor de onderwijsinstelling en de werkgever om aan elkaar informatie door te geven over de door een leerling-arbeider gepleegde drugfeiten, kan het in het belang van het kind aangewezen zijn om de onmiddellijke omgeving op de hoogte te brengen van de problematiek van het kind. De onderwijsinstelling en de werkgever kunnen elkaar daarom wel attenderen op 'het minder goed functioneren van een bepaalde leerling' met de vraag dit mee op te volgen, zonder de aard van de problematiek te beschrijven. Het doorgeven van dergelijke niet-descriptieve attenderingen zorgt er immers voor dat er geen gezondheidsgegevens of gerechtelijke informatie worden verstrekt, maar wel algemene, weinig gevoelige persoonsgegevens. De mededeling kan er bovendien voor zorgen dat de jongere zijn leerplicht zal volbrengen. Het meedelen van een dergelijke algemene attendering beantwoordt aan de proportionaliteitstoets van de regelgeving op de bescherming van persoonsgegevens, en valt ons inziens aldus binnen de grenzen van deze wet.⁶⁰

4.2.3. De meerderjarige leerling en het aangetekend schrijven

Uit de praktijk blijkt dat een aangetekend schrijven op naam van een meerderjarige leerling veelal door (één van) de ouders ontvangen en afgetekend wordt. De meerderjarige leerling kan dan voorwenden dat hij het aangetekend schrijven niet doorgekregen heeft van zijn ouders. Het is daarom raadzaam om de meerderjarige leerling op school zelf de betreffende stukken te laten ondertekenen (bijvoorbeeld het begeleidingscontract of het ontvangstbewijs).

⁵⁷ Artikel 10 van de Algemene Verordening Gegevensbescherming.

⁵⁸ Artikel 422bis SW.

⁵⁹ Artikel 10 van het decreet van 10 juni 2016 tot regeling van bepaalde aspecten van alternerende opleidingen.

⁶⁰ Artikel 5.1, c) van de Algemene Verordening Gegevensbescherming bepaalt dat persoonsgegevens toereikend, terzake dienend en niet overmatig mogen zijn.

4.2.4. Begeleidingsplicht bij definitieve uitsluiting

Volgens artikel 123/10, §6, tweede lid, van de codex secundair onderwijs, moet de leerling, die gedurende het schooljaar definitief uitgesloten wordt, bijgestaan worden in zijn zoektocht naar een andere onderwijsinstelling door de onderwijsinstelling en het begeleidende CLB. Deze verplichting houdt echter geen resultaatsverbintenis in, het is eerder een inspanningsverplichting.

Het is zinvol om een kopie van de bewijzen van de begeleiding in het tuchtdossier te bewaren (brieven aan directies van andere scholen, hun antwoord en de correspondentie met de leerling). De begeleidingsplicht geldt voor minder- en meerderjarige leerlingen. De begeleidingsplicht voor meerderjarige leerlingen is evenwel beperkt tot 10 dagen.

De informatie-uitwisseling tussen scholen is een ietwat grijze zone. De begeleidingsplicht bij definitieve uitsluiting enerzijds en het verbod tot het overdragen van het tuchtdossier naar de nieuwe school van de leerling anderzijds, lijken haaks op elkaar te staan. De nieuwe school moet in staat worden gesteld om te kunnen beoordelen of ze voldoende draagkracht heeft om een moeilijke leerling op te vangen. Een school kan een elders definitief uitgesloten leerling niet weigeren, tenzij de uitsluiting tijdens het schooljaar ingaat en binnen het lokale overlegplatform een afspraak is gemaakt dat een bepaalde school die weigeringsbevoegdheid krijgt. Door de samenstelling van lokale overlegplatforms, waarbinnen de scholen uit een bepaalde regio vertegenwoordigd zijn, slaagt men er in om zonder overdracht van het tuchtdossier de inschatting van de nodige draagkracht te maken: de nieuwe school baseert zich bij haar beslissing op het loutere feit dat de leerling uitgesloten werd.

4.3. Bijzondere contracten met de leerlingen

4.3.1. Begeleidingscontract

Naar aanleiding van tuchtfeiten, grijpen scholen soms terug naar begeleidingscontracten als alternatief voor een tuchtsanctie. Een begeleidingscontract kan helpen terug greep te krijgen op het moeilijke gedrag van een leerling. (Drug)begeleidingscontracten worden in de eerste plaats gebruikt als een pedagogisch instrument, maar hebben ook belangrijke juridische aspecten.

Contracten zijn rechtsbronnen waaruit voor de contractanten verbintenissen of verplichtingen ontstaan. Een vrije en volwaardige wilsuiting om contracten al dan niet aan te gaan, is daarom essentieel.

Een van de gevolgen hiervan is dat het begeleidingscontract slechts een juridische waarde heeft wanneer het contract (mee) ondertekend wordt door de ouders, tenzij de leerling meerderjarig is. De handtekening van één van de ouders is al rechtsgeldig; de ene ouder vertegenwoordigt immers de andere, behoudens verzet.

De school kan dus aan minderjarigen geen begeleidingscontract opdringen waarmee de ouders niet akkoord gaan. Dit houdt medezeggenschap van de ouders in wat betreft de keuze van de begeleidingsdienst.

Toch kan de school een verplicht karakter verlenen aan het begeleidingscontract: zij kan in het schoolreglement opnemen dat de leerling en de ouders verplicht zijn om in te gaan op het begeleidingsaanbod van de school. Voorwaarde is wel dat de aangeboden begeleiding kadert in het tuchtrecht van de school.

Wanneer de nood aan begeleiding de mogelijkheden van de school zelf overstijgt doordat niet alleen toezicht maar ook professionele begeleiding door een derde nodig is, heeft een begeleidingscontract zijn beperkingen. De leerling en zijn ouders kunnen niet verplicht worden om de begeleiding door derden te aanvaarden.⁶¹ De school kan via haar schoolreglement immers enkel verplichtingen

⁶¹ Zie in deze zin bv. artikel 9 decreet leerlingenbegeleiding, dat stelt dat de begeleiding door het CLB niet verplicht is.

opleggen in het kader van orde en tucht binnen de schoolse context. Wanneer begeleidingscontracten een dermate ruime inhoud krijgen, was de draagwijdte van deze contracten overigens onvoldoende duidelijk bij de ondertekening van het schoolreglement. Daardoor worden de ouders niet geacht hieraan hun toestemming verleend te hebben. Bovendien is bij buitenschoolse professionele begeleiding niet alleen de toestemming van de ouders, maar ook deze van de minderjarige leerling nodig, ingevolge artikel 8 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. Zelfs als de ouders en de leerling hun toestemming zouden verlenen voor een begeleiding door een derde, dan blijft er nog een belangrijk laatste obstakel overeind: de school kan niet de verplichting opleggen om op de hoogte gehouden te worden over het verloop van de begeleiding en de medewerking van de leerling, zodat de school de naleving van het begeleidingscontract moeilijk kan evalueren. De school is immers een derde, in de relatie tussen de leerling en de externe hulpverlener.

Wanneer een leerling kampt met een werkelijk problematisch druggebruik, doet de school er best aan om het CLB te contacteren met de vraag om voor de leerling naar een geschikte begeleidingsoplossing te zoeken. Als de situatie op school problematisch blijft, kan de school alsnog beslissen om wegens op school vastgestelde drugfeiten een tuchtprocedure op te starten om de leerling uit te sluiten.

4.3.2. Gevolgen van het verbreken van een begeleidingscontract

Wanneer het contract door de leerling verbroken wordt, moeten de (tucht)procedure-waARBorgen bij uitsluiting gerespecteerd worden.

Bij het verbreken van een begeleidingscontract wordt de tuchtprocedure opgestart of verder gezet. Bij contractbreuk kan een leerling enkel met de in de onderwijsregelgeving en het schoolreglement voorgeschreven tuchtprocedure uitgesloten worden.

Het contract vermeldt best iets in de zin van: "Het niet naleven van dit contract kan leiden tot het inzetten van de tuchtprocedure die kan leiden tot verwijdering uit de school".

Hoe meer er met dergelijke bijzondere contracten wordt gewerkt, hoe groter de kans dat er een juridisch conflict over de uitvoering en interpretatie van het onderwijscontract ontstaat.

5. Verplichtingen in de onderwijssetting

5.1. Beroepsgeheim⁶²

5.1.1. Algemeen: zwijgplicht (artikel 458 Sw.)

Het eerste en belangrijkste onderdeel van het beroepsgeheim is de zwijgplicht. Wie een vertrouwensrelatie heeft met zijn hulpvrager, zal de informatie die hij of zij te weten komt in het kader van deze professionele relatie, geheim moeten houden. De zwijgplicht is eeuwenoud. Het belangrijkste juridische artikel dat deze zwijgplicht sanctioneert, is het artikel 458 van het Strafwetboek.

"Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro."

Naast de medische beroepsbeoefenaars (artsen, verpleegkundigen, apothekers,...) legt artikel 458 Sw. dus ook de zwijgplicht op aan 'alle andere personen die uit hoofde van het staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd.' Dit zijn wat men noemt 'noodzakelijke vertrouwensfiguren'. Het gaat hier dus om een zwijgplicht verbonden aan een vertrouwensrelatie. Personen die hun functie niet kunnen vervullen als ze niet in alle vertrouwelijkheid kunnen werken en principiële geheimhouding kunnen garanderen.⁶³ Deze geheimhoudingsplicht speelt slechts als de omstandigheden waarin het beroep wordt uitgeoefend het rechtvaardigen om te spreken van een vertrouwelijke relatie tussen de betrokkene en diens cliënt of patiënt. Met andere woorden: de zwijgplicht moet een noodzakelijk gegeven zijn om dat specifieke beroep adequaat te kunnen uitoefenen.⁶⁴

Dit houdt dus ook het volgende in: Mensen die niet omwille van een specifieke, maatschappelijk relevante, vertrouwelijke taak of functie in vertrouwen worden genomen, zoals boezemvrienden en leerkrachten, behoren dus niet tot de categorie van strafrechtelijk verplichte geheimhouders. Al gelden er bijvoorbeeld voor leerkrachten nog andere leidende principes zoals 'discretieplicht'. Dit komt verder aan bod.

Het beroepsgeheim is in beginsel een strafrechtelijk beteugelde zwijgplicht. Het beroepsgeheim mag niet worden verward met een loutere discretieplicht: beide normen ressorteren andere rechtsgevolgen. In tegenstelling tot het beroepsgeheim heeft de discretieplicht geen algemeen geldende wettelijke basis.

Het beroepsgeheim impliceert een zwijgplicht met betrekking tot alle informatie waarvan is kennisgenomen in de loop van de uitoefening van de functie. En dan nog alleen, zoals eerder gezegd, als voor die functie het beroepsgeheim geldt. Voor deze functies geldt het beroepsgeheim ook als men ook buiten de werkuren of buiten de professionele context toch in deze hoedanigheid werd aangesproken, onder de voorwaarde dat deze gegevens in een redelijk verband moeten staan met de uitoefening van de functie en inherent vertrouwelijk zijn, dan wel expliciet of impliciet onder voorwaarde van geheimhouding zijn toevertrouwd.

⁶² Gebaseerd op de volgende teksten : B. ALLEMEERSCH, "Het toepassingsgebied van art. 458 strafwetboek. Over het succes van het beroepsgeheim en het geheim van dat succes", *R.W.* 2003-2004, 1-19; F. HUTSEBAUT, "Het ambtsgeheim, beroepsgeheim en de meldingsplicht van personeelsleden in het onderwijs", *T.O.R.B.* 1999-2000, 49-54.

⁶³ Cass. 20 februari 1905, *Pas.* 1905, 141.

⁶⁴ Cass. 20 februari 1905, *Pas.* 1905, 141 ; Cass. 27 maart 1905, *Pas.* 1905, 176.

Behoudens de getuigenis in rechte zijn er nog grenzen aan het beroepsgeheim. In het bijzonder zijn artikelen 29 en 30 Wb. Sv. van belang (zie *Verplichting tot aangifte / melding van onderwijspersoneel en CLB-medewerkers*). Bovendien neemt men aan dat de geheimhoudingsplicht kan worden doorbroken in geval en voor zover dit noodzakelijk is in functie van een adequaat hulpverleningsproces (theorie van het gedeeld beroepsgeheim). Daarenboven kunnen de noodtoestand en de wens het misdrijf *Schuldig verzuim* te ontlopen worden aangevoerd als grondslag voor de rechtvaardiging van het geschonden beroepsgeheim.

Het principe van het gedeeld beroepsgeheim huldigt dat er sprake is van geoorloofde gegevensuitwisseling ten aanzien van personen met wie geheimhouders samenwerken, op voorwaarde dat de overdracht van de informatie het belang van dezelfde patiënt of cliënt dient, het delen van de gegevens noodzakelijk is en beperkt blijft tot het noodzakelijke, en de informatieontvanger een beroep uitoefent dat ook een beroepsgeheim kent.⁶⁵

'Nood breekt wet' houdt in dat een wettelijke bepaling kan worden overtreden als dat de enige manier is waarop een noodtoestand kan worden verholpen. Het overtreden van de strafrechtelijke bepaling is noodzakelijk en het enige middel om een hoger belang te vrijwaren. Zo zal een geheimhouder niet kunnen toelaten dat de fysieke of psychische integriteit van een persoon zal geschonden worden. Wie - ondanks zijn zwijgplicht - de hulpdiensten, de politie, een voorbijganger, ... informeert omdat dit de enige mogelijkheid is om een noodsituatie te verhelpen, kan zich dus beroepen op de rechtsfiguur van de noodtoestand. Het hogere belang moet onmiddellijk en noodzakelijk worden beschermd, onder dreiging van een daadwerkelijk gevaar.

Opdat er sprake zou kunnen zijn van noodtoestand moeten verder nog een aantal voorwaarden zijn voldaan. Eerst en vooral moet de vrijwaring van het beschermde rechtsgoed onmiddellijk en noodzakelijk zijn. Daarenboven is vereist dat het beschermde rechtsgoed enkel door de schending van het beroepsgeheim kan worden gevrijwaard. Wanneer een persoon van oordeel is dat de bescherming van de integriteit van het kind een aangifte aan politie of justitie vereist en niet op enigerlei andere wijze kan worden verholpen, zal de noodtoestand het strafbaar karakter van de schending van het beroepsgeheim wegnemen. Een kind dat zich te buiten gaat aan druggebruik kan als een kind in nood worden beschouwd.⁶⁶

5.1.2. Onderwijspersoneel

Onderwijspersoneel is geen drager van het beroepsgeheim: zij oefenen geen noodzakelijke vertrouwensfunctie uit en aan hen worden noch op grond van de wet noch volgens vaste gebruiken geheimen toevertrouwd. Niettemin rust op hen een ambtsgeheim. Ten aanzien van derden die niet bij het schoolgebeuren zijn betrokken, kunnen en moeten zij zich beroepen op hun geheimhoudingsplicht. De dragers van dit ambtsgeheim kunnen zich niet beroepen op een zwijgrecht tegenover hun hiërarchische meerderen (de directie) en/of derden die binnen het schoolgebeuren staan - namelijk collega's en ouders. Een schending van het ambtsgeheim kan tuchtrechtelijk worden gesanctioneerd. Om het doorbreken van het ambtsgeheim te rechtvaardigen, kan een beroep gedaan worden op de *Aangifteverplichting Ten aanzien van gerechtelijke instanties* de figuur van de noodtoestand en de wens om vervolgingen wegens *Schuldig verzuim* te vermijden.

Alhoewel de vertrouwensleerkracht erkend wordt als iemand aan wie de jongere in vertrouwen veel kwijt kan, kan een vertrouwensleerkracht zich niet beroepen op een wettelijk erkend beroepsgeheim. Leerkrachten die in het kader van de integrale jeugdzorg als bijstandspersoon van een minderjarige optreden, kunnen zich wel beroepen op het in artikel 7 van het decreet integrale jeugdzorg van 12 juli 2013 gestipuleerde beroepsgeheim, meer bepaald voor hun taken in dat verband.

⁶⁵ De overdracht van informatie moet tevens geanalyseerd worden vanuit het perspectief van de privacybescherming. Zie T. BALTHAZAR, "Het gedeeld beroepsgeheim is geen uitgesmeerd beroepsgeheim", (noot onder Rb. Antwerpen 22 oktober 2004), *T. Gez.* 2004-2005, 145-146.

⁶⁶ J. DE GROOF, "Noli me tangere". Over schuldig verzuim t.a.v. de aantasting van de fysieke en morele integriteit van de leerling - een inleiding", *T.O.R.B.* 1999-2000, 12.

Het departement onderwijs en vorming biedt een [overzichtelijke samenvatting](#) aan van het ambts- en beroepsgeheim in het onderwijs.

5.1.3. CLB-medewerkers

Medewerkers van CLB's zijn dragers van een beroepsgeheim.⁶⁷ Dit houdt in dat de CLB-medewerker de plicht en het recht heeft om zaken die hij door louter professionele bezigheden verneemt of in het bezit krijgt en die vertrouwelijk zijn, geheim te houden. Leerlingen vanaf 12 jaar kunnen dit recht op geheimhouding zelfstandig uitoefenen: vanaf de leeftijd van 12 jaar krijgen de ouders zonder de toestemming van hun kind geen toegang meer tot de informatie over hun kind in het CLB-dossier.⁶⁸ Ook als het kind met een drugprobleem kampt, blijft de toestemming van het kind dus noodzakelijk opdat de CLB-medewerker de ouders toegang mag verlenen tot het CLB-dossier. Er is één uitzondering hierop: als aangetoond kan worden dat de leerling niet in staat is om zijn belangen redelijk te beoordelen, kunnen de ouders aan het CLB vragen om ook zonder toestemming van het kind inzage te krijgen in het dossier. Uit het loutere gebruik van drugs of alcohol valt echter geenszins automatisch af te leiden dat de leerling hierdoor dit beoordelingsvermogen zou ontbreken. In de meeste gevallen van druggebruik zullen de ouders bijgevolg geen toegangsrecht krijgen tot het CLB-dossier van hun kind.

Een CLB-medewerker hoeft dus aan niemand anders een geheim mee te delen, zelfs niet aan zijn directeur. Omwille van de multidisciplinaire aanpak die eigen is aan de CLB-structuur, kan een CLB werken met 'gedeeld beroepsgeheim': geheimen worden, in functie van een adequate begeleiding van de leerling, wel met collega's gedeeld, maar die zijn op hun beurt weer gebonden aan het beroepsgeheim.

5.2. Schuldig verzuim⁶⁹

Het misdrijf 'schuldig verzuim' wordt strafbaar gesteld door artikel 422 bis tot en met 422 quater Sw. Het is een delicate oefening om te beoordelen of er zich binnen het schoolgebeuren iemand heeft schuldig gemaakt aan schuldig verzuim. Vanuit de zorg om het recht op leven en het recht op fysieke integriteit te beschermen, wordt de maximumstraf die op dit misdrijf is gesteld verdubbeld in geval de in groot gevaar verkerende persoon minderjarig is. Principieel kan iedereen geroepen worden om de nodige hulp te bieden aan een leerling, onder wie ouders, medeleerlingen, leraars, schooldirectie, de ganse schoolomgeving, inclusief CLB en schoolartsen. Aan sommige beroepsgroepen kan de rechtspraak zich strikter betonen betreffende verplichte hulpbetoon, zoals leraars, schooldirectie, artsen en andere personen die de verantwoordelijkheid dragen voor leerlingen. Opdat er sprake zou zijn van het misdrijf schuldig verzuim moeten een aantal constitutieve elementen voorhanden zijn.

Eerst en vooral wordt een persoon beschermd die in een feitelijke toestand verkeert van groot fysiek gevaar. Er kan geen verzuim zijn dat schuldig is als een leerling met ernstige morele problemen kampt, doch zonder aanwijzingen van een concreet fysiek gevaar. Het begrip 'groot gevaar' impliceert dat het gevaar ernstig, actueel en reëel moet zijn voor een (dreigende) aantasting van de integriteit, vrijheid of eerbaarheid. De jonge problematische druggebruiker kan als persoon in gevaar worden aanzien (door eigen vaststelling of bij hulpvraag).

⁶⁷ Artikel 11 van het decreet rechtspositie personeelsleden gemeenschapsonderwijs van 27 maart 1991 en artikel 14 van het decreet rechtspositie personeelsleden gesubsidieerd onderwijs van 27 maart 1991.

⁶⁸ Artikel 4 en 22 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp [en binnen het kader van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht. De informatie over het druggebruik van hun kinderen die de ouders zelf hebben aangeleverd aan het CLB, kunnen de ouders uiteraard wel inkijken.

⁶⁹ Gebaseerd op de volgende teksten: J. DE GROOF, "Noli me tangere". Over schuldig verzuim t.a.v. de aantasting van de fysieke en morele integriteit van de leerling – een inleiding", T.O.R.B. 1999-2000, 3-16; J. DU JARDIN, "Schuldig verzuim" in X., Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 november 2003, losbladig; PH. TRAEEST en P. VAN CAENEGEM, "Enkele aspecten van het misdrijf schuldig verzuim in de sfeer van het onderwijs", T.O.R.B. 1999-2000, 43-48.

De oorzaak van het gevaar is irrelevant. De aard van het (dreigend) gevaar dient naar objectieve maatstaven te worden beoordeeld, op het ogenblik dat men zich voorneemt geen hulp te verlenen.

Daarenboven vereist het schuldig verzuim opzet: een opzettelijk misdrijf bestaat in het wetens en willens stellen van een door het strafrecht verboden handeling of het wetens en willens nalaten een door het strafrecht geboden handeling te stellen. Schuldig verzuim vereist meer bepaald een algemeen opzet: *het wetens en willens niet voldoen aan de solidariteitsplicht en de onmogelijkheid een grond van schuldontheffing in te roepen (overmacht of dwaling)*. Het concept 'wetens en willens' veronderstelt dat de persoon die tot optreden verplicht is met kennis van zaken heeft nagelaten te handelen, in het besef dat de gevolgen voor het slachtoffer zeer erg zijn. Hij moet, met andere woorden, zeker geweten hebben dat er een groot gevaar dreigde – hetzij door een hulpvraag of hulpgeroep, hetzij door het met eigen ogen vast te stellen – opdat sprake zou kunnen zijn van het misdrijf schuldig verzuim. De feitelijke omstandigheden zullen derhalve van determinerend belang zijn. Het niet verlenen van hulp door onachtzaamheid of gebrekkige vooruitziendheid valt ons inziens principieel⁷⁰ niet onder het toepassingsgebied van het schuldig verzuim, maar kan wel aanleiding zijn tot burgerrechtelijke aansprakelijkheid.

Als de verleende hulp achteraf niet doeltreffend of toereikend blijkt te zijn, betekent dit dus niet noodzakelijk dat er sprake is van schuldig verzuim. Het verzuim is verder slechts schuldig als men hulp kan bieden zonder gevaar voor eigen lijf en leden of voor dat van derden.

De vorm van de te verlenen hulp kan divers zijn en houdt niet noodzakelijk in dat de politie op de hoogte gebracht moet worden. Luisteren naar de minderjarige en hem in contact brengen met een gespecialiseerde dienst kan, gelet op de omstandigheden eigen aan de zaak, een adequate hulpverlening vormen. Slechts in laatste instantie moet een aangifte worden ingediend bij de gerechtelijke instanties om aan de toepasselijkheid van artikel 422 bis Sw. te ontkomen. Enkel als de wettelijke voorwaarden vervuld zijn en het dreigende gevaar slechts kan worden vermeden door aangifte te doen bij politie of justitie, mag en moet iemand die aan het beroeps- of ambtsgeheim gebonden is, zijn zwijgplicht verbreken.

Allesomvattende formules die ertoe zouden leiden te ontsnappen aan elke toepasselijkheid van artikel 422 bis Sw. zijn onmogelijk op te stellen. De betrokkene dient zelf een appreciatieplicht in acht te nemen, en moet beoordelen welke actie hij moet ondernemen om het gevaar af te wenden: een mondelinge melding aan de schooldirectie kan, gelet op de omstandigheden, volstaan. Als echter voldoende bekend is dat de directeur aan het soort feiten dat wordt gemeld geen maatregelen verbindt, moet deze melding minstens schriftelijk worden bevestigd aan het schoolbestuur. Als de alcohol- of druggerelateerde feiten vastgesteld worden door de werkgever van de leerling (die ingeschreven is in het deeltijds onderwijs, of een stage volgt in het voltijds secundair onderwijs), kunnen wellicht in het door de werkgever uitgetekende preventieplan gepaste maatregelen gevonden worden. Zo kan de werkgever bijvoorbeeld zijn preventieadviseur of het CLB van de leerling inschakelen.

5.3. Burgerrechtelijke aansprakelijkheid⁷¹

Artikel 1382 van het Burgerlijk wetboek stelt dat elke daad van een persoon die een ander schade veroorzaakt, de schuldige verplicht de schade te vergoeden.

⁷⁰ Nochtans bestaat er rechtspraak die oordeelt dat er schuldig verzuim voorligt in geval van onachtzaamheid, namelijk indien de verzuimer tengevolge van de eigen nalatigheid het groot gevaar niet heeft opgemerkt, terwijl hij dat wel had moeten doen.

⁷¹ Om aanleiding te geven tot burgerrechtelijke aansprakelijkheid moet een handeling een schade veroorzaken die door degene die ze verricht redelijkerwijze moest voorzien worden. Om aanleiding te geven tot strafrechtelijke aansprakelijkheid moet een handeling strafbaar zijn gesteld door de wet.

Artikel 1383 van het Burgerlijk Wetboek stelt dat iedereen niet alleen aansprakelijk is voor de schade door zijn eigen daden, maar ook voor de schade die door zijn nalatigheid of onvoorzichtigheid veroorzaakt werd.

Artikel 1384 lid 4 van het Burgerlijk Wetboek stelt dat de onderwijzer persoonlijk aansprakelijk is voor de schade aangericht door leerlingen die op dat ogenblik onder zijn toezicht staan.

Bij onvoldoende toezicht, of (en ten gevolge daarvan) bij het toelaten van verhandeling van verboden producten, kan de school aansprakelijk worden gesteld.

Het Hof van Cassatie heeft, meermaals, gesteld dat een bepaalde handeling als een fout zal worden beschouwd als een normale, zorgvuldige en omzichtige persoon in dezelfde omstandigheden die tekortkoming niet zou hebben begaan (d.i. het zorgvuldigheidscriterium).

De aansprakelijkheid houdt echter op wanneer de onderwijzer kan bewijzen dat hij de daad welke aanleiding geeft tot die aansprakelijkheid, niet heeft kunnen beletten (Artikel 1384 lid 5 BW).

5.4. Contacten met ouders

Ouders zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor hun kinderen en de school is verplicht hen bij te staan. Ouders zijn gehouden aan wettelijke verplichtingen ten aanzien van hun kinderen. Om die te kunnen nakomen, moeten ze op de hoogte zijn van bepaalde gegevens. Strikt gezien kan omwille van het ouderlijk gezag noch het beroepsgeheim, noch het ambtsgeheim ingeroepen worden ten aanzien van de ouders. (zie ook Verplichting tot aangifte: *Ten aanzien van ouders*)

Minderjarigen

De minderjarigen die reeds een eigen persoonlijkheid hebben ontwikkeld en bijna meerderjarig zijn, kunnen zich, bij elke vorm van begeleiding waarin het beroepsgeheim van toepassing is, beroepen op het beroepsgeheim van de hulpverlener, ook ten aanzien van hun ouders. Dit is ook van toepassing op het verlenen van toegang tot hun CLB-dossier.

In bepaalde gevallen kan men beslissen om de regels van het ouderlijk gezag naast zich neer te leggen in functie van de bescherming en het welzijn van de jongere. De minderjarige is namelijk houder van bepaalde persoonlijkheidsrechten (bijvoorbeeld het recht op leven, verbod van onmenselijke behandeling), waarvan uit de aard zelf volgt dat deze rechten autonoom – zonder ouderlijke vertegenwoordiging – uitgeoefend worden.⁷² Deze rechten kunnen immers niet op meerdere manieren worden uitgeoefend, en men kan er geen afstand van doen. Als deze persoonlijkheidsrechten in het gedrang kunnen komen door bepaalde informatie mee te delen, kan geweigerd worden om ouders toegang te verlenen tot deze informatie. In een context van alcohol- of druggebruik door de jongere, is het echter weinig waarschijnlijk dat de school aan de ouders de toegang kan weigeren tot het leerlingendossier van hun kind op school.

Meerderjarigen

Wat meerderjarigen betreft, verliezen ouders het recht om ingelicht te worden. Bijvoorbeeld in het geval van bezit, gebruik of onder invloed zijn van een middel. Meerderjarige leerlingen vallen immers niet meer onder het ouderlijk gezag. Ouders zijn alleen nog verplicht om in hun levensonderhoud te voorzien zolang ze studeren, maar het ouderlijk gezag en de wettelijke vertegenwoordiging stopt. Men schendt de privacy van meerderjarige leerlingen, én in het geval van onderwijspersoneel het ambtsgeheim wanneer men ouders informeert zonder de toestemming van de betrokken meerderjarige leerling. Een uitzondering geldt wanneer de meerderjarige wilsonbekwaam is en zijn ouders aangesteld werden door de vrederechter als bewindvoerder.

---

⁷² P. SENAEVE, *Compendium van het personen- en familierecht*, Leuven, Acco, 2000, 420-421.

5.5. Deelname aan de lokale integrale veiligheidscellen

De lokale integrale veiligheidscel inzake radicalisme, extremisme en terrorisme is het platform waar op lokaal niveau professionals uit de sociale preventiediensten, de administratie en maatschappelijke actoren casusoverleg organiseren over radicalisering. De organisatie ervan valt onder de bevoegdheid van de burgemeester. Voor de goede werking is echter ook de deelname van vertegenwoordigers van andere lokale diensten wenselijk. Scholen en centra voor leerlingenbegeleiding kunnen gevraagd worden om deel te nemen, rekening houdend met de [richtlijnen](#) over het beroeps- en ambtsgeheim.

6. Drugcontroles op school in Vlaanderen

De juridische aspecten van de problematiek van drugcontroles op school zijn gevarieerd en roepen bedenkingen op. Deze bijdrage beoogt dan ook een zo volledig mogelijke schets te maken van de juridische problemen waarmee drugcontroles op school gepaard gaan.

Uiteraard omhelst de problematiek van drugcontroles op school meer dan deze louter juridische benadering, ook pedagogische en ethische overwegingen zijn hierbij aan de orde. Binnen het ruimer kader van een drugbeleid op school (DOS) kan de school, vanuit haar pedagogische visie, zich positioneren ten opzichte van de juridische context.

Twee situaties moeten onderscheiden worden: drugcontroles door politionele tussenkomst en drugcontroles door het onderwijspersoneel.

Drugcontroles op school door de politie vinden de jongste jaren meer en meer plaats. Het initiatief tot dergelijke acties gaat vaak uit van de betrokken schooldirecties of vanuit politie. Het spreekt voor zich dat het opsporen van misdrijven of als misdrijf omschreven feiten geen blanco-cheque mag vormen voor (zware) aantastingen van de *1. Kinderrechten en mensenrechten* van leerlingen van al dan niet minderjarige leerlingen. Artikel 28 bis § 3 Wb. Sv. bepaalt dat, behoudens de wettelijke uitzonderingen, opsporingshandelingen geen enkele dwangmaatregel, noch schending mogen inhouden van individuele rechten en vrijheden.⁷³ De politiediensten moeten bij het vervullen van hun opdrachten bijdragen tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij. Bovendien mogen zij slechts gebruik maken van dwangmiddelen onder de wettelijk bepaalde voorwaarden.⁷⁴ Er moet rekening gehouden worden met het recht op privéleven, in het bijzonder het recht op fysieke integriteit, de onschendbaarheid van de woning en het vermoeden van onschuld.

De [omzendbrief](#) NO/2013/03 van 20 december 2013 betreffende "Krijtlijnen inzake de verhouding vast aanspreekpunt lokale politie – school in het kader van omzendbrief PLP 41 en de verhouding tussen school/CLB-Dienst voor de Veiligheid van de Staat" biedt een algemeen kader voor samenwerking met de politiediensten bij de aanpak van jeugdcriminaliteit. Naargelang de lokale behoeften en de specificiteit van individuele dossiers kunnen de nodige accenten gelegd worden. De gegevens van de vaste aanspreekpunten bij de politie en de contactgegevens van schooldirecties zijn verzameld op een [online databank](#). Zowel politie als scholen hebben met een wachtwoord toegang tot de databank waar ze de gegevens kunnen aanpassen als er bijvoorbeeld een personeelsverloop is.

Het organiseren van fouilleringen, doorzoeken van de bezittingen van de leerlingen en drugtesting door de onderwijsinstelling en door onderwijspersoneel zijn controversieel. Bij het nemen van beslissingen moet de schooldirectie er zich bewust van zijn dat ook zij in hun handelen beperkt zijn door de individuele rechten en vrijheden van de leerlingen.

6.1. Rechten in het onderwijs

Dat fouilleringen, doorzoeken van de persoonlijke bezittingen en het afnemen van drugtesten in zekere mate het recht op bescherming van het privéleven en het recht op fysieke integriteit aantasten, mag geen twijfel leiden.

a. Kinderrechtenverdrag

Op school moeten de fundamentele rechten van minderjarige leerlingen worden gerespecteerd: het Kinderrechtenverdrag erkent expliciet dat de discipline op school moet gewaarborgd worden op een

⁷³ Artikel 28 bis § 3 Wb. Sv. (Wetboek van Strafvordering).

⁷⁴ Artikel 1 Wet Politieambt (Wet op het politieambt van 5 augustus 1992).

wijze die strookt met de menselijke waardigheid van het kind en de overige verdragsartikelen.⁷⁵ De verdragsluitende staten hebben derhalve op grond van artikel 28 tweede lid Kinderrechtenverdrag de negatieve verplichting om de mensenrechten van kinderen te respecteren bij de uitvoering van het tuchtreglement, en de positieve verplichting om maatregelen te nemen teneinde het respect voor de mensenrechten van kinderen te verzekeren. En dit zowel in het officieel onderwijs als in het vrij onderwijs.

Onder de beschermingsrechten die het verdrag aan kinderen toekent, moet het recht op bescherming van het privéleven worden begrepen. Drugcontroles, bestaande uit fouilleringen en/of drugtesten, kunnen gepercipieerd worden als aantastingen van het recht op bescherming van het privéleven. Artikel 33 van het Kinderrechtenverdrag daarentegen pleit voor de bescherming van kinderen tegen het illegaal gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen en tegen het inzetten van kinderen in de illegale productie en handel ervan.⁷⁶

b. Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)

Artikel 8 § 1 EVRM waarborgt het recht op eerbied voor het privéleven, waarvan het recht op fysieke integriteit integraal deel uitmaakt. Dit is zeker niet absoluut. Meer bepaald verduidelijkt § 2 dat inmenging door de openbare overheid in de uitoefening van het recht is toegelaten, als die inmenging door de wet is voorgeschreven (legaliteitstoets), en een maatregel vormt die in een democratische samenleving noodzakelijk is (noodzakelijkheidstoets) voor een van de opgesomde doelstellingen⁷⁷ (legitimitéitstoets).⁷⁸

Het EVRM richt zich in de eerste plaats op overheidsinmengingen op de mensenrechten en behelst de negatieve verplichting zich te onthouden van inmengingen op de gewaarborgde rechten. Het Europees Hof ter Bescherming van de Rechten van de Mens is echter het idee genegen dat de verdragsluitende staten ook maatregelen moeten nemen om het privéleven in interparticuliere relaties te beschermen. Het EHRM heeft al meermaals aangegeven dat de verdragsluitende staten verplicht zijn om maatregelen te nemen tegen inbreuken op de fysieke integriteit door derden (leer van de positieve plichten).

c. Grondwet (GW)

Artikel 22 bis GW stipuleert dat elk kind recht heeft op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit en dat de wet, het decreet en de ordonnantie de bescherming van dat recht waarborgen.⁷⁹ De toevoeging van artikel 22 bis in de Grondwet na artikel 22, dat het recht op privéleven en gezinsleven proclameert, is doordacht: het recht op eerbiediging van de integriteit maakt integraal deel uit van het recht op privéleven. Niets belet dat de catalogoog van grondrechten, waaronder het in artikel 22 GW erkende recht op bescherming van het privéleven, van toepassing is op kinderen.

De grondwettelijke verplichting wijst erop dat elke overheid positieve maatregelen dient te nemen ter uitvoering van het recht op integriteit. Dat aan een verdragsartikel derdenwerking of horizontale werking wordt toegekend, betekent dat het beschermde recht ook in de verhouding tussen particulieren geldt. Daarbij moet rekening gehouden worden met het feit dat aan artikel 22 GW horizontale werking wordt toegekend en aan artikel 8 EVRM een minstens indirecte derdenwerking

⁷⁵ Artikel 28 2^e lid Kinderrechtenverdrag. Tuchtmaatregelen toegepast door onderwijsinstellingen mogen derhalve niet indruisen tegen het verbod op foltering, onmenselijke en vernederende behandeling en tegen de andere mensenrechten van kinderen en hun menselijke waardigheid in het bijzonder. De disciplinerende van minderjarige leerlingen dient voorts in overeenstemming te zijn met de verdragsbepalingen van non-discriminatie en het belang van het kind.

⁷⁶ Artikelen 16 en 33 Kinderrechtenverdrag.

⁷⁷ 's Lands veiligheid, de openbare veiligheid, het economische welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en de vrijheden van anderen.

⁷⁸ Artikel 8 EVRM. (Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950).

⁷⁹ Artikel 22 bis GW

als gevolg van de leer van de positieve plichten. Naar analogie moet ook aan artikel 22 bis GW horizontale werking worden toegekend.

6.2. Verplichting tot aangifte / melding van onderwijspersoneel en CLB-medewerkers⁸⁰

Het belang van een aangifteverplichting ten aanzien van de gerechtelijke instanties betreffende druggerelateerde feiten moet ernstig worden genomen: een 'besmettingsgevaar' onder de schoolgaande jeugd is reëel. Daarenboven wordt onderzocht of, en in welke mate, er een plicht dan wel een mogelijkheid bestaat in hoofde van onderwijspersoneel en CLB-medewerkers om druggerelateerde feiten te melden aan ouders en de werkgever van de leerling.

6.2.1. Ten aanzien van gerechtelijke instanties

Het Vlaamse onderwijs kent drie onderwijsnetten: het gemeenschapsonderwijs, het gesubsidieerd officieel onderwijs (provinciaal en gemeentelijk onderwijs) en het gesubsidieerd vrij onderwijs. De twee eerstgenoemde onderwijsnetten worden door de overheid georganiseerd en worden geduid als officieel onderwijs. De binnen het officieel onderwijs tewerkgestelde leerkrachten kunnen worden beschouwd als ambtenaren. Het vrij onderwijs wordt daarentegen georganiseerd op privé-initiatief, hetzij door een privépersoon, hetzij door een privé-organisatie. Het vrij onderwijs omvat hoofdzakelijk het katholiek onderwijs, maar ook protestantse, joodse, ... scholen. Daarenboven omvat het vrij onderwijs ook niet-confessionele scholen zoals methodescholen die specifieke pedagogische methoden toepassen. In het vrij onderwijs geldt de arbeidsovereenkomst en zijn leerkrachten contractuelen. Voor CLB-medewerkers moet eenzelfde onderscheid tussen CLB's van het officieel onderwijs en CLB's van het vrij onderwijs gemaakt worden.

a. Openbare ambtenaren

Artikel 29 Wb. Sv. poneert dat elke ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of een wanbedrijf verplicht is daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings.⁸¹

b. Particulieren

Ook voor onderwijspersoneel en CLB-medewerkers die niet het statuut van ambtenaar hebben of handelen buiten de aangifteverplichting van artikel 29 Wb. Sv., geldt een aangifteverplichting bij de procureur des Konings, althans als zij getuige zijn geweest van een misdaad of wanbedrijf: ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, moet daarvan aan de procureur des Konings bericht geven, conform artikel 30 Wb. Sv.⁸² Als men geen ambtenaar is, moet de vaststelling van het bezit van illegale drugs in een onderwijsinstelling niet worden aangegeven, aangezien dit geen aanslag tegen het leven behelst. Deze particuliere aangifteverplichting geldt wel bij dealen: wie dealt, pleegt immers een aanslag op het leven - de gezondheid - van anderen. Als de persoon die van het bezit of het dealen kennis neemt daarentegen een ambtenaar is, moeten beide feiten worden aangegeven aan de procureur des Konings (via de politie): de loutere kennisname van het feit in de uitoefening van het ambt volstaat.⁸³

⁸⁰ Gebaseerd op de volgende teksten: F. HUTSEBAUT, "Het ambtsgeheim, beroepsgeheim en de meldingsplicht van personeelsleden in het onderwijs", *T.O.R.B.* 1999-2000, 49-54; A. JONCKHEERE, "Drogue à l' école. La réponse du droit", *J. dr. jeun.* 2000, n° 191, 12-15.

⁸¹ Artikel 29 Wb. Sv.

⁸² Artikel 30 Wb. Sv.

⁸³ M. BERGHMANS, *Juridische handvatten voor het omgaan met gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg*, Brussel, VAD, 2004, 20.

c. Algemeen

Beide verplichtingen zijn moreel van aard. Openbare ambtenaren kunnen tuchtrechtelijk tot de orde geroepen worden door hun hiërarchische meerderen wanneer zij hun plicht terzake niet respecteren, maar de wetgever heeft deze aangifteplichten niet van strafrechtelijke sancties voorzien. Er moet dan ook eerder gewag gemaakt worden van een spreekrecht dan van een spreekplicht. De situatie van noodtoestand en de vrees voor *Schuldig verzuim* kunnen daarentegen nopen tot juridische spreekverplichtingen ten aanzien van justitie en politie, en 'schendingen' van het ambtsgeheim rechtvaardigen.

Bovendien is het gemakkelijker maken van het gebruik van slaapmiddelen, verdovende middelen en de andere psychotrope stoffen die afhankelijkheid kunnen teweegbrengen door het verschaffen van een lokaal of enig ander middel strafbaar. Het oogluikend toestaan van druggebruik in een onderwijsinstelling is dan ook strafbaar.⁸⁴

De voorschriften van artikel Wb .31 Sv. zijn niet op straffe van nietigheid voorgeschreven. Een naamloze aangifte is derhalve niet ongeldig.⁸⁵

Personen die gebonden zijn door het beroepsgeheim, zoals CLB-medewerkers (zie Beroepsgeheim *CLB-medewerkers*), mogen principieel niet voldoen aan de aangifteverplichting, althans voor zover de patiënt of cliënt de pleger is van het misdrijf en ze op de hoogte werden gebracht van de misdaad of het wanbedrijf tijdens hun beroepsactiviteit. Noodtoestand en schuldig hulpverzuim vormen hierbij een rechtvaardiging voor het doorbreken van het beroepsgeheim door middel van aangifte aan de gerechtelijke instanties. De aangifteverplichting geldt echter wel als de misdaden of wanbedrijven hun werden toevertrouwd door de patiënt of cliënt die er het slachtoffer van werd⁸⁶. De betrokkenen zullen de gegevens mogen aangeven aan de gerechtelijke overheden, maar niet bekendmaken aan derden, aangezien het beroepsgeheim blijft spelen.⁸⁷

6.2.2. Ten aanzien van ouders

De prerogatieven van de ouders betreffende de opvoeding van hun kinderen zijn een extra factor waarmee rekening gehouden moet worden binnen het kader van drugcontroles op school. Onderwijsactoren zijn gebonden door een ambtsgeheim: (vertrouwens)leerkrachten hebben een discretieplicht in functie van hun ambt. Ten aanzien van derden die niet bij het schoolgebeuren zijn betrokken, kunnen en moeten zij zich beroepen op hun geheimhoudingsplicht. Maar de dragers van dit ambtsgeheim kunnen zich niet beroepen op een zwijgrecht jegens hun hiërarchisch meerderen (schooldirectie) en collega's binnen de schoolmuren en/of relevante derden die binnen het schoolgebeuren staan - namelijk ouders. Zie Verplichtingen in de onderwijssetting: *Ten aanzien van ouders*.

De regelgeving op de integrale jeugdhulp bepaalt dat leerlingen die in staat zijn om hun belangen redelijk te beoordelen, het recht op toegang tot hun CLB-dossier zelfstandig uitoefenen. Zie Verplichtingen in de onderwijssetting - beroepsgeheim: *CLB-medewerkers*.

⁸⁴ Artikel 3 Drugwet; W. MAHIEU, "Drugs: wetgeving", in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 mei 2005.

⁸⁵ Cass. 2 september 1954, *Pas.* 1954, 1023.

⁸⁶ Cass. 9 februari 1988, *Arr. Cass.* 1987-88, 720.

⁸⁷ F. BLOCKX, "Het medisch beroepsgeheim en het opsporen van misdrijven", *T. Gez.* 2004-2005, 312 ; G. DEMANET, "Secret professionnel et collaboration entre jurisprudence et thérapeutes dans les secteurs de la toxicomanie et des enfants victimes de mauvais traitements", *Rev. dr. pén.* 1990, 333.

6.2.3. Ten aanzien van de werkgever van de leerling

Er kunnen zich drie situaties voordoen waarin een leerling tegelijk ook werknemer is. In het deeltijds onderwijs onderscheiden we namelijk het deeltijds beroepssecundair onderwijs en de leertijd, waarbij de leerling dankzij de component werkplekleren voldoet aan de leerplicht. Ook in het voltijds secundair onderwijs verrichten leerlingen soms arbeidsprestaties (stage) in het kader van hun opleiding.⁸⁸

De privacyregelgeving⁸⁹ bevat beperkingen voor het meedelen van gezondheidsgegevens of informatie over verdenkingen van strafbare feiten: het meedelen van dergelijke gevoelige persoonsgegevens aan een derde, is in principe verboden. De verhouding tussen de werkgever en de leerling-werknemer wordt beheerst door een overeenkomst die, afhankelijk van het onderwijstype, sterk neigt naar of gelijkgesteld moet worden met een arbeidsovereenkomst. Van belang is echter dat de school niet altijd een contractsluitende partij is. Op basis daarvan zal het de school als derde niet toegelaten zijn om de werkgever van de leerling op de hoogte te brengen over het druggebruik van de leerling-werknemer. De school kan deze informatie enkel doorgeven aan de werkgever wanneer de leerling zich in een noodtoestand (zie art 458 Sw. – noodtoestand in *Beroepsgeheim*) bevindt of wegens de vrees voor vervolging wegens schuldig verzuim (zie *Schuldig verzuim*). Het is echter weinig waarschijnlijk dat een school zich plots en onmiddellijk genoodzaakt ziet om als adequate oplossing de werkgever te verwittigen opdat een ernstig, acuut gevaar waarin de leerling zich bevindt, afgewend zou worden.

De onderwijsinstelling en de werkgever kunnen elkaar wel attenderen op 'het minder goed functioneren van een bepaalde leerling' met de vraag dit mee op te volgen, zonder de aard van de problematiek te beschrijven. Het doorgeven van dergelijke niet-descriptieve attenteringen zorgt er immers voor dat niet langer gezondheidsgegevens of gerechtelijke informatie worden verstrekt, maar wel algemene, weinig gevoelige persoonsgegevens waarvan de mededeling ervoor kan zorgen dat de jongere zijn leerplicht zal volbrengen. Het meedelen van een dergelijke algemene attentering beantwoordt aan de proportionaliteitstoets van de privacy-wet (zie *Tuchtmaatregelen*).

Het beroepsgeheim van CLB-medewerkers speelt ten volle ten aanzien van de werkgever van de leerling. Een CLB-medewerker verstrekt slechts informatie over de cliënt mits de werknemer-leerling – in de logische veronderstelling dat deze ouder is dan 12 jaar en in staat is om zijn belangen behoorlijk te beoordelen - voldoende geïnformeerd is en ermee akkoord gaat. Zonder toestemming van deze bekwame minderjarige leerling, kan een CLB-medewerker de werkgever alleen op de hoogte brengen van de drugproblematiek in het kader van een noodtoestand of bij vrees voor vervolging wegens schuldig verzuim. Net zoals bij de scholen, is het echter weinig waarschijnlijk dat deze uitzonderingsgrond ingeroepen kan worden. Zie ook *Tuchtmaatregelen*.

6.3. Politiecontroles

6.3.1. Op het schooldomein

Als de politiediensten zich op een wettige en regelmatige wijze toegang hebben verschaft tot de schoolgebouwen, moet worden onderzocht welke mogelijke daden zij kunnen verrichten. Het is van belang de wettelijke grenzen van huiszoeking, fouillering, drugtesting en beslag te belichten.

⁸⁸ Omzendbrief SO/2002/09 van 24 februari 2016 inzake leerlingenstages, sociaal-maatschappelijke trainingen, observatieactiviteiten en praktijklessen op verplaatsing in het buitengewoon secundair onderwijs van opleidingsvorm 1, 2 en 3; <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex>.

⁸⁹ Artikel 9 en 10 van de algemene verordening gegevensbescherming.

a. Meenemen (voor verhoor)⁹⁰

Wat als politiediensten leerlingen (voor ondervraging) willen meenemen? Politiediensten kunnen personen slechts verplichten hen te volgen bij betrapting op heterdaad of als de onderzoeksrechter een medebrengingsbevel dan wel een aanhoudingsbevel heeft afgeleverd op naam van de betrokkene.^{91 92} Buiten deze situaties kan de betrokken leerling weigeren tegemoet te komen aan het verzoek van de politieambtenaren. De leerling kan zich bijvoorbeeld engageren om na de schooluren, eventueel samen met zijn ouders, naar het politiebureau te gaan.

De uren dat het kind op school doorbrengt, draagt het personeel van de onderwijsinstelling de verantwoordelijkheid voor de leerlingen. Hetgeen behoort tot het privéleven, blijft echter vallen onder het ouderlijk gezag (bewakingsplicht). De school draagt dan ook de plicht de ouders van de minderjarige leerling die door de politie wordt verzocht hen te volgen, te contacteren om hen hiervan op de hoogte te stellen. Als er geen sprake is van betrapting op heterdaad, of van een medebrengingsbevel of aanhoudingsbevel, en de betrokken leerling is niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen, dan is de expliciete toestemming van de ouders nodig om het schoolgebouw te verlaten. Wanneer de leerling wel zelf over voldoende oordeelsvermogen beschikt, dan is het aangewezen dat de schooldirectie de betrokken leerling op de hoogte brengt van de mogelijkheid het verzoek te weigeren. En dan nog is het aangewezen ook de ouders van de meerderjarige leerlingen te verwittigen van het verzoek van de politiediensten en de beslissing van hun zoon of dochter.

b. Huiszoeking: scholen als niet voor het publiek toegankelijke plaatsen⁹³

De onschendbaarheid van de woning wordt beklemtoond in de Belgische Grondwet en in verschillende internationale verdragen. De huiszoekingswet, die bepaalt gedurende welke uren geen huiszoeking mag worden verricht, gebruikt niet het begrip woning, maar de veel ruimere term 'voor een publiek niet toegankelijke plaats'.⁹⁴ Sommige plaatsen, zoals scholen, zijn toegankelijk voor een specifieke groep personen, zonder evenwel gewoonlijk toegankelijk te zijn voor het ruimere publiek. Scholen zijn dan ook geen voor het publiek toegankelijke ruimtes, behoudens bij opendeurdagen.⁹⁵ Huiszoekingen in niet voor het publiek toegankelijke plaatsen kunnen plaatsgrijpen op verzoek van of mits toestemming van de persoon die het werkelijk genot heeft van de betrokken plaats (in casu het instellingshoofd), in geval van betrapting op heterdaad of mits bevel van de onderzoeksrechter. Ook moet nog rekening worden gehouden met bijzondere wetgeving die een huiszoeking toelaat zonder huiszoekingsbevel, waaronder de Drugwet.

Zoeking met toestemming

Een huiszoeking kan worden uitgevoerd als de persoon of personen die het feitelijk genot hebben van het huis dat voorafgaandelijk en schriftelijk verzoeken of ermee toestemmen.⁹⁶ De verbalisanten mogen zelf de toestemming noteren en het geschreven document laten ondertekenen, waarin een specificatie van de omvang van de huiszoeking kan worden opgesteld. De gegeven toestemming impliceert dat er afstand wordt gedaan van de grondwettelijk gewaarborgde onschendbaarheid van de woning.⁹⁷

⁹⁰ Cf. volgende teksten : A. JONCKHEERE, "Drogue à l' école. La réponse du droit", *J. dr. jeun.* 2000, n° 191, 12-15 ; J.-F. SERVAIS, "Lorsque la police se présente à l' école", *J. dr. jeun.* 1992, n° 111, 27-28.

⁹¹ Of nog indien de betrokkene geen identiteitskaart bij zich heeft en verdacht gedrag tentoon spreidt.

⁹² Als een minderjarige wordt opgepakt, van zijn vrijheid wordt beroofd, dan moet de politie zo snel mogelijk de ouders, voogd of personen die hem in bewaring hebben, of eventueel de echtgenoot, verwittigen.

⁹³ Gebaseerd op de volgende tekst: R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 281-292, 329-330 en 440-444.

⁹⁴ Huiszoekingswet (Wet tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize, huiszoeking of vrijheidsbeneming mag worden verricht van 7 juni 1969).

⁹⁵ J.-M. DERMAGNE, "Droit scolaire: les opérations policières <anti drogues> dans les établissements scolaires", *Journ. proc.* 2005, n° 503,13; A. JONCKHEERE, "Drogue à l' école. La réponse du droit", *J. dr. jeun.* 2000, n° 191, 15.

⁹⁶ Artikel 1 3° en 3 Huiszoekingswet.

⁹⁷ Cass. 8 september 1993, *R.W.* 1994-95, 465.

Eerst en vooral is de toestemming vereist van het instellingshoofd om tot huiszoeking over te gaan in de school(lokalen). Bovendien is de toestemming vereist van de betrokken leerling aan wie een bepaalde schoolbank of een bepaald schoolkastje specifiek is toegewezen.⁹⁸ Voor de niet-oordeelkundige minderjarige leerling zal best de toestemming verkregen worden van zijn wettelijke vertegenwoordigers (ouders/voogd). Om discussie te vermijden, kan aan de betrokken leerling worden gevraagd zijn bank of kastje zelf leeg te maken.

Betreffende internaten moet erop gewezen worden dat de toestemming is vereist van de verantwoordelijke van het internaat en van de leerling die het te doorzoeken gedeelte bewoont, dan wel zijn ouders of voogd als de minderjarige niet in staat is tot redelijke waardering van zijn belangen.⁹⁹

Bij voorafgaandelijke en schriftelijke toestemming, kan elke politieambtenaar een geldige huiszoeking verrichten, ongeacht op welk tijdstip.

Heterdaad

Een misdrijf wordt op heterdaad betrapt als het wordt ontdekt wanneer het wordt gepleegd of terstond nadat het werd gepleegd. Het geval dat de verdachte door het openbaar geroep wordt gevolgd en dat de verdachte in het bezit is van zaken, wapens, werktuigen of papieren die doen vermoeden dat hij dader of medeplichtige is, mits dit kort na het misdrijf vastgesteld wordt, wordt gelijkgesteld met betrapting op heterdaad.¹⁰⁰ De ontdekking van een misdrijf terstond nadat het werd gepleegd, duidt op een misdrijf dat nog actueel is en waarbij de periode tussen het plegen van het misdrijf en het stellen van onderzoeksverrichtingen niet langer duurt dan noodzakelijk om het stellen van de verrichtingen toe te laten.¹⁰¹ De heterdaadprocedure speelt zowel voor misdaden als voor wanbedrijven.¹⁰² Vereist is dat het misdrijf, en niet de dader ervan, op heterdaad wordt ontdekt.¹⁰³ De volgende situatie wordt bijvoorbeeld als 'ontdekking op heterdaad' beschouwd: een persoon die tekenen van toxicomanie vertoont is in het bezit van illegale drugs waarvan hij beweert deze te hebben aangekocht op de plaats die hij bij zijn ontdekking net verlaten heeft. De politie is dan gerechtigd om opsporingen te doen op de plaats die net werd verlaten, wat bijvoorbeeld een internaat kan zijn.¹⁰⁴

De heterdaadprocedure kan slechts worden aangewend als het betrokken misdrijf al is vastgesteld. Het is dus niet voldoende dat men tracht een misdrijf vast te stellen waarvan men op grond van vermoedens of materiële aanwijzingen denkt dat het zich heeft voorgedaan.¹⁰⁵

Bij betrapting op heterdaad kunnen de procureur des Konings en zijn hulpofficieren, een huiszoeking verrichten in de woning van de verdachte, hetzij 's nachts, hetzij overdag.¹⁰⁶ Het concept 'woning' duidt daarbij op de hoofdverblijfplaats van de betrokkene, maar ook op elk verblijf of elke schuilplaats waar de dader zich zou kunnen verschuilen, tenzij de betrokkene een woning van een derde is ingevlucht.

⁹⁸ M. BERGHMANS, *Juridische handvatten voor het omgaan met gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg*, Brussel, VAD, 2004, 2: afgeleid uit de rechtspraak in verband met huiszoeking in hotelkamers.

⁹⁹ M. BERGHMANS, *Juridische handvatten voor het omgaan met gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg*, Brussel, VAD, 2004, 2: afgeleid uit de rechtspraak in verband met huiszoeking in hotelkamers.

¹⁰⁰ Artikel 41 Wb. Sv.

¹⁰¹ Cass. 29 juni 1984, *Rev. dr. pén.* 1985, 76.

¹⁰² Cass. 13 december 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, 527.

¹⁰³ R. DECLERCQ, *Beginnelsen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 176.

¹⁰⁴ Cass. 13 december 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, 527.

¹⁰⁵ Cass. 22 september 1981, *R.W.* 1981-82, 1271, noot A. VANDEPLAS; Cass. 22 oktober 1985, *Arr. Cass.* 1985-86, 235; Cass. 13 mei 1988, *Arr. Cass.* 1987-88, 1116; Cass. 13 december 1989, *Arr. Cass.* 1989-90, 527; Zie ook Antwerpen 11 oktober 2000, *R.W.* 2002-03, 1102, noot S. VANDROMME.

¹⁰⁶ Artikel 36 Wb. Sv. iuncto artikel 1 2° Huiszoekingswet.

Huiszoeking op bevel van de onderzoeksrechter

Artikel 87 Wb. Sv. bepaalt dat de onderzoeksrechter zich naar de woning van de verdachte begeeft om er alle voorwerpen op te sporen die dienstig zijn om de waarheid aan het licht te brengen.¹⁰⁷ De onderzoeksrechter oordeelt *de facto* vrij waar hij een huiszoeking zal bevelen.¹⁰⁸ Opdat de onderzoeksrechter een huiszoeking zou kunnen bevelen, moeten er wel voorafgaande ernstige aanwijzingen zijn van een misdrijf. Dergelijke aanwijzingen mogen geleverd worden door een anonieme, maar zeer gedetailleerde en geloofwaardige verklaring.¹⁰⁹ De onderzoeksrechter kan de uitvoering van een door hem uitgevaardigd huiszoekingsbevel delegeren aan een officier van gerechtelijke politie van zijn arrondissement of van het arrondissement waar de handelingen plaats moeten grijpen.¹¹⁰

Normaliter mag een onderzoeksrechter een huiszoekingsbevel slechts bevelen om een huis te betreden vanaf 5 uur 's morgens tot 21 uur 's avonds. In geval van betrapting op heterdaad wordt de bevoegdheid van de onderzoeksrechter verruimd, analoog aan de bevoegdheid van de procureur des Konings en zijn hulpofficieren: een woning mag 's nachts worden betreden.¹¹¹

Huiszoeking op grond van de Drugwet

Op grond van artikel 6 bis van de Drugwet beschikken officieren van gerechtelijke politie, onder bepaalde voorwaarden, over een ruim zoekingsrecht. Van belang is dat de officieren van gerechtelijke politie¹¹² het recht hebben ten allen tijde een huiszoeking te doen in alle lokalen die dienen voor het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van de in de wet genoemde stoffen. Dit bijzonder zoekingsrecht is uiterst ruim geconcipeerd: de algemene regel dat er geen huiszoeking mag worden verricht in een voor het publiek niet toegankelijke plaats tussen 21 uur 's avonds en 5 uur 's morgens geldt niet. Voorafgaand aan een huiszoeking moeten er nog geen bewijzen, maar wel ernstige aanwijzingen zijn van het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan van de in de wet genoemde stoffen.¹¹³ Eenzelfde ruim zoekingsrecht geldt voor de lokalen waarin in artikel 2 bis, § 1 Drugwet bedoelde stoffen in aanwezigheid van minderjarigen worden gebruikt.¹¹⁴

c. Fouillering¹¹⁵

Fouillering mag niet worden verward met een onderzoek aan het lichaam, hetgeen elk lichamelijk onderzoek behelst waarbij het seksueel eergevoel in het gedrang kan komen. Het Hof van Cassatie heeft het concept lichaamsonderzoek beperkend geïnterpreteerd in termen van een deskundigenonderzoek dat een werkelijke exploratie van de intieme delen inhoudt.¹¹⁶ Er is met andere woorden slechts sprake van een onderzoek aan het lichaam als er aanrakingen zijn geweest van de intieme lichaamsdelen, bijvoorbeeld met het oog op het opsporen van verdovende middelen.^{117 118}

¹⁰⁷ Artikel 87 Wb. Sv.

¹⁰⁸ R. DECLERCQ, *Beginselen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 224.

¹⁰⁹ Cass. 12 februari 2002, *T.Straf.* 2003, 201.

¹¹⁰ Artikel 89 bis Wb. Sv.

¹¹¹ Artikel 1 Huiszoekingswet.

¹¹² Er wordt niet ingegaan op de bevoegdheden van de personen die, naast officieren van gerechtelijke politie, bevoegd zijn om toezicht uit te oefenen op de toepassing van de Drugwet.

¹¹³ W. MAHIEU, "Drugs: opsporing en vervolging", in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 mei 2005, 8-9.

¹¹⁴ Artikel 6 bis derde en vierde lid Drugwet. (Wet betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen van 24 februari 1921).

¹¹⁵ Gebaseerd op de volgende teksten: P. ARNOU, "Fouilleren", in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 juli 1999, losbladig; J.-M. DERMAGNE, "Droit scolaire: les opérations policières <anti drogues> dans les établissements scolaires", *Journ. proc.* 2005, n° 503, 12-17; R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 292-294.

¹¹⁶ Cass. 27 oktober 1987, *R.W.* 1988-89, 1025, noot P. ARNOU.

¹¹⁷ De procedure van het lichaamsonderzoek wordt behandeld in artikel 90 bis Wb. Sv.

¹¹⁸ Hierbij moet echter in ogenschouw worden genomen dat de procedure van het lichaamsonderzoek niet de basis kan en mag zijn voor een gedwongen bloed- of urineafname met het oog op het uitvoeren van een drugtest. T. BALTHAZAR, "Juridische en medisch-deontologische problemen bij het testen van druggebruik", in *Juridische aspecten van druggebruik*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 72.

Veiligheidsfouillering versus gerechtelijke fouillering

Er is een onderscheid tussen de veiligheidsfouillering en de gerechtelijke fouillering. Een gerechtelijke fouille wordt uitgevoerd om misdrijven op te sporen en op te helderen, terwijl een veiligheidsfouille plaatsvindt uit veiligheidsoverwegingen.

Een 'gerechtelijke fouillering' kan worden verricht bij personen die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke vrijheidsbeneming of van wie er aanwijzingen zijn dat zij bewijsmateriaal of overtuigingsstukken van een misdaad of wanbedrijf bij zich dragen. Zo een gerechtelijke fouillering wordt uitgevoerd door het betasten van het lichaam en de kledij van de betrokkene of door de controle van de bagage.¹¹⁹ Ondanks het stilzwijgen van de tekst van de Wet op het Politieambt, moet worden aangenomen dat het moet gaan om *ernstige* aanwijzingen.

Een 'veiligheidsfouillering' grijpt plaats opdat de politieambtenaren er zich zouden van kunnen vergewissen dat een persoon geen wapen draagt of enig voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde. Het wordt uitgevoerd door het betasten van het lichaam en de kledij van de betrokkene of door de controle van de bagage.¹²⁰

Drugcontroles op school door gerechtelijke fouillering

Drugcontroles op school, door de politie uitgevoerd, kunnen de vorm aannemen van gerechtelijke fouilleringen. De ernstige aanwijzingen van het bij zich dragen van bewijsmateriaal of overtuigingsstukken betreffende een misdaad of wanbedrijf moeten de fouillering voorafgaan en kunnen worden geleverd door het inzetten

van snuffelhonden. Aanwijzingen kunnen verschillen naargelang de context (zoals materiële aanwijzingen, gedrag van de verdachte, omstandigheden van tijd of plaats). Snuffelhonden zijn niet de enige manier. Ook uiterlijke tekenen van druggebruik of -bezit zijn mogelijk. De aanwijzingen voor de fouillering moeten vermeld worden in het PV¹²¹. Nadien kan een fouille uitgevoerd worden.

Een gerechtelijke fouillering in de onderwijssetting kan bestaan in het betasten van het lichaam en de kledij van de betrokkene en de controle van diens boekentas, agenda en schoolboeken. Een fouillering kan niet worden geweigerd door de betrokkene.

De gerechtelijke fouillering gebeurt op bevel en onder de verantwoordelijkheid van een officier van de gerechtelijke politie¹²², hetgeen niet verhindert dat de fouillering de facto wordt uitgevoerd door een politieagent. Dat een gerechtelijke fouillering zou worden uitgevoerd door een persoon van hetzelfde geslacht als de persoon die de fouillering ondergaat, moet zoveel mogelijk worden nagestreefd, doch is geen absoluut principe: een gerechtelijke fouillering kan immers genoodzaakt zijn in de meest onverwachte situaties.

De gerechtelijke fouillering is onderhevig aan een dubbele tijdslimiet. Eerst en vooral mag een fouillering niet langer duren dan vereist door de omstandigheden. Bovendien mag een gerechtelijke fouillering nooit langer dan 6 uur duren.¹²³

Het fouilleren van leerlingen in aanwezigheid van directie, leerkrachten en andere leerlingen moet vermeden worden. Na een positieve reactie van een drughond, moet de betrokken leerling door de politie worden begeleid naar een afzonderlijk lokaal waar de fouillering kan worden uitgevoerd. Artikel 35 1° Wet op het Politieambt beschermt immers van hun vrijheid benomen personen: zij mogen, buiten noodzaak, niet aan de publieke nieuwsgierigheid worden blootgesteld door de optredende politieambtenaren.¹²⁴ Dit verbod betreft een inspanningsverbintenis, bekleed met disciplinaire sancties. In realiteit wordt echter een beleid van niet-sanctionering gevoerd.

¹¹⁹ Artikel 28 § 2 Wet Politieambt.

¹²⁰ Artikelen 28 § 1 Wet Politieambt.

¹²¹ Corr. Brussel (52e k.) 14 februari 2001

¹²² Artikel 28 § 2 3^e IdI Wet Politieambt.

¹²³ Artikel 28 § 2 2^e IdI Wet Politieambt.

¹²⁴ Artikel 35 1° Wet Politieambt.

Grenzen van foullering

Het verzoek van politieagenten om vrijwillig de zakken leeg te maken, vormt geen foullering in de zin van artikel 28 Wet op het Politieambt: door het verlenen van medewerking kan niet langer sprake zijn van een foullering. Het onderzoek naar de aard van een vrijwillig aan de politieambtenaren afgegeven voorwerp, bijvoorbeeld een verdacht uitzienend pakketje wit poeder, vormt ook geen foullering, dixit het Hof van Cassatie in zijn arrest van 19 maart 2002.¹²⁵ Het arrest maakt abstractie van de mogelijkheid van het uitoefenen van morele dwang.¹²⁶

Sanctionering onrechtmatige foulleringen

Slachtoffers van onrechtmatige politionele en private foulleringen kunnen zich, los van artikel 227 Sw. (aanmatiging van ambten, van titels of van een naam), beroepen op artikel 372 Sw. (aanranding van de eerbaarheid) en artikel 443 Sw. (aanranding van de eer of goede naam). Bij gebruik van geweld kan het slachtoffer zich baseren op het misdrijf opzettelijke slagen en verwondingen. Bij onrechtmatige politionele foulleringen kunnen de overheid en/of de betrokken politieambtenaar zelf burgerrechtelijk aansprakelijk worden gesteld voor geleden schade op basis van artikel 47 Wet op het Politieambt en artikel 1382 B.W.. Ook tuchtsancties zijn mogelijk ten aanzien van politieagenten die hun boekje te buiten gaan.¹²⁷

d. Drugtesten¹²⁸

Binnen het raam van een opsporingsonderzoek is er in beginsel geen plaats voor een echt deskundigenonderzoek. De procureur des Konings kan echter wel het advies vragen van iemand die gewoonlijk als deskundige wordt aangesteld, bijvoorbeeld een arts.¹²⁹ In geval van betrapting op heterdaad (bijvoorbeeld vaststelling van bezit van drugs bij fouille) mag echter een deskundigenonderzoek in de echte betekenis van het woord worden bevolen door de procureur des Konings of zijn hulpofficieren, met eedaflegging.¹³⁰ De volgende ambtenaren hebben de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings: politieambtenaren in de graad van officier benoemd en politieambtenaren die de ambten uitoefenen en aan de anciënniteits- en opleidingsvoorwaarden voldoen door de Koning bepaald.¹³¹

Meenemen voor urinetest

Een urinetest kan principieel niet onder dwang worden uitgevoerd door een arts. Het strafprocesrecht kent geen algemene rechtsbasis voor het plegen van inbreuken op de fysische integriteit van een verdachte en om deze bijvoorbeeld aan een lichamelijk onderzoek te onderwerpen.¹³² Derhalve kan principieel slechts na toestemming¹³³ van de verdachte om urine af te staan, met kennis van zaken gegeven, een onderzoek worden uitgevoerd. De gegeven toestemming moet duidelijk, vrijwillig en weloverwogen zijn. Als de toestemming wordt gegeven voor de noodwendigheden van het onderzoek, is het niet nodig om vooraf de aard van de op het staal te verrichten onderzoeksdaad mee te delen.¹³⁴

¹²⁵ Cass. 19 maart 2002, *Rev. dr. pén.* 2003, 729 en *NjW* 2002, 279; L. ARNOU, "Fouilleren en controleren van bagage", *NjW* 2002, 264-268; L. ARNOU, "Wie vrijwillig zakken leegt, wordt niet gefouilleerd", *Juristenkrant* 2002, nr. 5, 7; F. HUTSEBAUT, "Het begrip foullering in de Wet op het Politieambt", *Vigiles* 2002, 100-101.

¹²⁶ K. KEYAERTS, "Foullering na tien jaar toepassing van de wet op het politieambt. Kritische evaluatie in het licht van artikel 8 EVRM", *Vigiles* 2004, 147.

¹²⁷ K. KEYAERTS, "Foullering na tien jaar toepassing van de wet op het politieambt. Kritische evaluatie in het licht van artikel 8 EVRM", *Vigiles* 2004, 147.

¹²⁸ Gebaseerd op de volgende tekst: R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 303-304, 331-333 en 471-477.

¹²⁹ Cass. 2 juni 1982, *Arr. Cass.* 1981-82, 1221; Cass. 14 februari 1984, *Arr. Cass.* 1983-84, 727.

¹³⁰ R. DECLERCQ, *Beginselen van Strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2003, 177. Dit op basis van artikelen 43-44 bis en 49 Wb. Sv..

¹³¹ Artikel 138 Wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus van 7 december 1998; De hoedanigheid van hulpofficier van de procureur des Konings wordt ook nog door bepaalde andere ambtenaren bekleed.

¹³² Cass. 7 maart 1975, *Arr. Cass.* 1975, 764, noot E.K.; PH. TRAEST, *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 591.

¹³³ Voor een kanttekening bij de vraag wie moet toestemmen, wordt verwezen naar 5.4.1.a.

¹³⁴ Cass. 25 februari 1997, *Arr. Cass.* 1997, nr. 110.

Opvorderen arts met het oog op afstaan van bloed

Het uitvoeren van drugtesten met het oog op het opsporen van drugs is in de Drugwet niet wettelijk geregeld, in tegenstelling tot in verkeerszaken. Een en ander vloeit voort uit het feit dat enkel het bezit van drugs en principieel niet het gebruik van drugs strafbaar is. De procureur des Konings en zijn hulpofficieren kunnen in geval van betrapting op heterdaad een arts gelasten een bloedmonster af te nemen om na te gaan of de betrapte dader zich in een staat van *dronkenschap* bevindt, tenzij ingeval van inbreuken op de wetten en bepalingen betreffende het wegverkeer.¹³⁵ Bij gebrek aan een door de wet omschreven definitie van het begrip *dronkenschap* dient dit in de normale taalkundige betekenis te worden begrepen: in zodanige mate onder invloed van drank verkeren dat men de blijvende controle over zijn daden niet meer heeft.¹³⁶ Dit verhindert niet dat bloedstalen met de toestemming¹³⁷ van de betrokkene *op andere substanties dan alcohol* en dus bijvoorbeeld op het *gebruik van illegale drugs* kunnen worden geanalyseerd.¹³⁸ De rechtspraak verleent een soepele interpretatie aan de toestemmingsvereiste: de geldigheid van de toestemming vereist niet dat aan de betrokkene voorafgaandelijk kennis zou worden gegeven van de aard van het beoogde onderzoek.¹³⁹ Het bloedstaal mag niet tegen de wil van de betrokkene worden afgenomen.

e. Beslag

Naar aanleiding van een huiszoeking en foullering kan worden overgegaan tot inbeslagneming van bepaalde goederen.¹⁴⁰ Inbeslagname dient om de betrokken goederen te bewaren met het oog op de bewijsvoering of verbeurdverklaring.¹⁴¹

f. En verder?

De politie voert essentieel haar gewone ambtsplichten uit. De verdachte leerling kan, na de drugcontrole op school, eventueel worden meegenomen voor verhoor en er kan eventueel een huiszoeking volgen in het huis van de betrokken leerling. De procureur, voor minderjarigen de substituut-procureur belast met jeugdzaken, gaat vervolgens na wat hij met het dossier zal doen. (zie *Hoe reageert justitie?*.)

6.3.2. Buiten het schooldomein: de nabije schoolomgeving

Betreffende de mogelijkheid tot en de grenzen van huiszoeking, foullering, deskundigenonderzoeken en beslagname wordt verwezen naar Politiezone drugcontroles: *Op het schooldomein*. De vraag rijst voorts of er buiten het schooldomein extra mogelijkheden bestaan voor politieambtenaren om drugtesten te laten uitvoeren.

a. Problemen aan de schoolpoort: patrouillering

Als de openbare orde wordt verstoord op de openbare weg of het openbaar domein, of als er strafbare feiten worden gepleegd, is de politie gemachtigd tussen te komen. Al dan niet op vraag van de schooldirectie. Het is aangewezen dat de politie een aanwezigheidspolitiek voert.

¹³⁵ Artikel 44 bis Wb. Sv.

¹³⁶ Cass. 2 februari 1970, *Arr. Cass.* 1970, 509; Cass. 24 april 1974, *Arr. Cass.* 1974, 916; Cass. 21 februari 1984, *Arr. Cass.* 1983-84, 778.

¹³⁷ Voor een kanttekening bij de vraag wie moet toestemmen, wordt verwezen naar 5.4.1.a.

¹³⁸ C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht & Internationaal Strafrecht In Hoofdpijnen. Deel II: Strafprocesrecht & internationaal strafrecht*, Antwerpen, Maklu, 2003, 860.

¹³⁹ Cass. 25 februari 1977, *Arr. Cass.* 1997, 110.

¹⁴⁰ De problematiek van de inbeslagname van cannabis bij bezit voor persoonlijk gebruik, dat niet gepaard gaat met overlast, wordt niet besproken.

¹⁴¹ R. VERSTRAETEN, *Handboek strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 2005, 294. Artikelen 35 en 37-39 Wb. Sv. expliciteren een aantal vormvereisten.

b. In verkeerszaken¹⁴²

Ademtest/ademanalyse

Op grond van artikel 59 Wegverkeerswet kunnen de officieren van gerechtelijke politie die hulpofficier zijn van de procureur des Konings (en het personeel van het operationeel kader van de federale en lokale politie) een ademtest opleggen. De ademtest kan worden opgelegd aan drie categorieën van personen: aan de vermeende dader van een verkeersongeval of eenieder die het mee heeft kunnen veroorzaken (zelfs als hij het slachtoffer ervan is), aan eenieder die op een openbare plaats een voertuig of een rijtuig bestuurt of een bestuurder begeleidt met het oog op scholing, en aan eenieder die op het punt staat om op een openbare plaats een voertuig of rijdier te besturen.¹⁴³

De vermelde personen, bevoegd om een ademtest op te leggen, zijn ook bevoegd om een ademanalyse op te leggen. In de door de wet omschreven situaties moet de ademanalyse worden opgelegd aan de drie categorieën personen, aan wie ook een ademtest kan worden opgelegd.¹⁴⁴ Er is geen wettige reden om een ademtest te weigeren: de weigering is dan ook strafbaar.¹⁴⁵

Drugtest

Artikel 61 bis Wegverkeerswet stelt een maatregel in die beoogt het gebruik van andere substanties dan alcohol die het rijgedrag beïnvloeden, op te sporen. Het afnemen van een dergelijke test vormt geen verplichting in hoofde van de officieren van gerechtelijke politie die hulpofficier zijn van de procureur des Konings (en het personeel van het operationeel kader van de federale en lokale politie). Zij kunnen een dergelijke test echter steeds afnemen van de vermeende dader van een verkeersongeval of eenieder die het mee heeft kunnen veroorzaken (zelfs als hij het slachtoffer ervan is), van eenieder die op een openbare plaats een voertuig of een rijtuig bestuurt of een bestuurder begeleidt met het oog op scholing, en van eenieder die op het punt staat om op een openbare plaats een voertuig of rijdier te besturen. De drugtest bestaat uit twee fasen: een vaststelling van uiterlijke tekenen van vermoedelijke beïnvloeding van de rijvaardigheid ten gevolge van een door de wet gecatalogeerde stof enerzijds en, als de vaststellingen door middel van een gestandaardiseerde testbatterij het vermoeden van beïnvloeding bevestigen, de afname van een speekseltest door de vermelde bevoegde personen.¹⁴⁶ Als de analyse positief is, namelijk als één van de door de wet beoogde stoffen wordt aangetroffen in een hogere hoeveelheid dan de wettelijk bepaalde bodemwaarde, moet in een derde fase een bloedproef worden opgelegd (zie infra).¹⁴⁷ De resultaten van de analyse mogen slechts worden gebruikt voor gerechtelijke doeleinden betreffende de bestraffing van overtredingen van de Wegverkeerswet.¹⁴⁸ De weigering, althans zonder wettige reden, om zich aan de drugtest te onderwerpen, is strafbaar.¹⁴⁹

Bloedproef

In verkeerszaken is de afname van een bloedmonster geregeld door artikel 63 Wegverkeerswet. De officieren van gerechtelijke politie die hulpofficier zijn van de procureur des Konings (en het personeel van het operationeel kader van de federale en lokale politie) zijn in wettelijk omschreven situaties verplicht een bloedstaal af te laten nemen van de vermeende dader van een verkeersongeval of ieder die het mee heeft kunnen veroorzaken (zelfs als hij er het slachtoffer van is), alsook iedereen die op een openbare plaats een voertuig of een rijdier bestuurt of een bestuurder begeleidt met het oog op scholing.¹⁵⁰ Als zonder wettige reden¹⁵¹ wordt geweigerd het bloedstaal te laten afnemen, is men

¹⁴² Zie F. GOOSSENS en F. HUTSEBAUT, "Ademtest, ademanalyse, afname van een urinemonster en bloedproef in verkeerszaken", in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 februari 2000, losbladig.

¹⁴³ Artikel 59 § 1 Wegverkeerswet (Wet betreffende de politie over het wegverkeer van 16 maart 1968).

¹⁴⁴ Artikelen 59 §§ 1-2 en 60 §§ 1-5 Wegverkeerswet.

¹⁴⁵ Onderworpen aan artikel 34 § 2 3° Wegverkeerswet. Zie ook nog artikel 60 § 3 3° Wegverkeerswet.

¹⁴⁶ Artikel 61 bis § 2 1°-2° Wegverkeerswet.

¹⁴⁷ Artikel 63 § 2 Wegverkeerswet.

¹⁴⁸ Artikel 61 bis § 3 Wegverkeerswet.

¹⁴⁹ Artikel 37 bis § 1 5° Wegverkeerswet.

¹⁵⁰ Artikel 63 § 1 en § 3 Wegverkeerswet.

¹⁵¹ Cass. 23 november 1964, *Pas.* 1965, 287.

strafbaar conform artikel 34 § 2 3° Wegverkeerswet, respectievelijk artikel 37 bis § 1 5° Wegverkeerswet.¹⁵²

6.4. Drugcontroles door onderwijspersoneel

Naast de mogelijkheid van politionele interventies op en in de nabijheid van scholen, moet worden stilgestaan bij drugcontroles door het onderwijspersoneel. Drugcontroles door onderwijspersoneel¹⁵³ kunnen zijn ingegeven door veiligheidsoverwegingen. Leerlingen van BSO en TSO die vaak met machines en apparatuur werken kunnen, als ze onder invloed zijn, zichzelf maar ook anderen in gevaar brengen. Maar drugcontroles door de school zijn uiterst controversieel, gelet op het stilzwijgen van de wetgever en de rechtspraak. Uit interpretatie van de wetteksten, en onze kennis van best practices op vlak van preventie en hulpverlening, raadt VAD het uitvoeren van drugcontroles op of door de school ten sterkste af.

6.4.1. Recht op bescherming privé-leven en fysieke integriteit

Kan een leerling vrijwillig speeksel afgeven met het oog op een speekseltest? Aftastingen, doorzoekingen van persoonlijke bezittingen en het afnemen van testen vormen een inbreuk op het privéleven en de fysieke integriteit en kunnen dus niet zonder expliciete wettelijke grondslag¹⁵⁴ of zonder toestemming.

a. Toestemming als sleutelwoord

Voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil¹⁵⁵

Het uitvoeren van een bloedproef vormt een directe aantasting van de fysieke integriteit van de betrokken persoon. Ondanks het feit dat het uitvoeren van nieuwe sneltesten (zweettesten, speekseltesten, ...) slechts een geringe aantasting vormt van de fysieke integriteit, vormen zij ontegensprekelijk een inbreuk op het recht op privéleven van de betrokken leerling.

Aftastingen, doorzoekingen van persoonlijke bezittingen en drugtesten kunnen principieel enkel worden gebruikt als de betrokkenen hun toestemming hebben gegeven. Voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil. Concreet moet de persoon die zijn toestemming geeft om een drugtest te ondergaan minstens op de hoogte zijn van de wijze van testing (op welk lichaamsvocht/weefsel), en de (kring van) personen aan wie de testresultaten zullen worden meegedeeld.

Bovendien kan die toestemming niet op een algemene, voorafgaandelijke wijze gegeven worden. Het onderwerp opnemen in het schoolreglement en de leerlingen zo, lang op voorhand, bij ondertekening ervan toestemming laten geven, kan dus niet. De betrokkene kan zijn toestemming ook intrekken op het moment zelf.

Fouillering door onderwijspersoneel is in se geen fouillering (toestemmingsvereiste) en zal verder worden geduid als 'aftasting'. Meer info over fouillering zie Politionele drugcontroles: *Fouillering*

In realiteit moet men er rekening mee houden dat 'uit vrije wil' in deze context een moeilijk concept is. Ook al is er geen sprake van fysieke dwang en ook al is het weigeren van de aftasting, het doorzoeking van persoonlijke bezittingen of de drugtest niet strafbaar, de persoon die daartoe wordt verzocht voelt zich vermoedelijk niet volledig vrij in het nemen van een beslissing. Het zal al snel overkomen alsof het geven van de toestemming hem wordt opgedrongen. Binnen het

¹⁵² Artikelen 34 § 2 3° en 37 bis § 1 5° Wegverkeerswet.

¹⁵³ Het begrip onderwijspersoneel moet verder begrepen worden in termen van onderwijzend personeel en directie.

¹⁵⁴ Cf. artikel 8 EVRM

¹⁵⁵ Gebaseerd op de volgende tekst: T. BALTHAZAR, "Juridische en medisch-deontologische problemen bij het testen van druggebruik", in *Juridische aspecten van druggebruik*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 55-110.

schoolgebeuren kan de vrijheid van de (minderjarige) leerling beknot worden door de gezagsuitoefening van de onderwijsverstrekkers en de mogelijkheid van een (indirecte) sanctionering van de weigering. Er moet dan ook voorzichtig worden omgesprongen met verzoeken tot aftasting, doorzoeking van persoonlijke bezittingen en het uitvoeren van drugtesten.

Wie?¹⁵⁶

Ten aanzien van minderjarige leerlingen rijst de bijkomende vraag wie toestemming kan geven: de leerling en/of zijn ouders. Minderjarigen zijn immers drager van het recht op bescherming van hun fysieke integriteit, zonder dat zij daarom dit recht steeds kunnen uitoefenen. Het Kinderrechtenverdrag, meer bepaald artikel 14, geldt als richtinggevend kader: elk kind heeft het recht zijn gedachten, geweten en godsdienst vrij te manifesteren, onder dien verstande dat zijn ouders hem hierbij leiden op een wijze die strookt met diens ontwikkelende vermogens. Het onderscheidingsvermogen, de leeftijd en de graad van maturiteit van de betrokkene zullen derhalve van cruciaal belang zijn.

Met een focus op het recht op fysieke integriteit, kan worden gesteld dat minderjarigen die nog niet zelf het oordeel des onderscheids hebben bereikt, niet zelf hun toestemming kunnen verlenen. Het recht op fysieke integriteit en de mogelijkheid om er afstand van te doen kan dus slechts worden uitgeoefend door de ouders van de betrokkene. De vereiste toestemming doet geen afbreuk aan artikel 14 van het Kinderrechtenverdrag: het leiden door de ouders moet ten aanzien van minderjarigen zonder onderscheidingsvermogen geïnterpreteerd worden in termen van beslissen en toestemmen.

Een abstracte leeftijdsdrempel bepalen vanaf dewelke een minderjarige over het oordeel des onderscheids beschikt is moeilijk, zonet onmogelijk. Niettemin wordt vaak de leeftijd van 15 tot 16 jaar naar voor geschoven als drempel vanaf dewelke een minderjarige kan geacht worden bekwaam te zijn om over zijn fysieke integriteit te beslissen. Daarnaast spelen ook de emotionele en intellectuele maturiteit van de betrokken minderjarige een belangrijke rol. Cf. artikel 9 van het decreet betreffende de leerlingenbegeleiding en artikel 4 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp: de minderjarige van twaalf jaar en ouder wordt vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen.

Binnen de doctrine heerst onenigheid betreffende de vraag of minderjarigen met oordeel des onderscheids het recht op fysieke integriteit op zelfstandige wijze mogen uitoefenen. Niettemin pleiten de meeste auteurs voor een systeem waarbij minderjarigen zelf hun recht op fysieke integriteit mogen uitoefenen. Dat de minderjarige met oordeelsvermogen alleen zijn toestemming kan geven, doet opnieuw geen afbreuk aan artikel 14 van het Kinderrechtenverdrag: het concept leiden moet in dergelijke omstandigheden begrepen worden in termen van raad geven.

b. Schoolreglement en andere relevante documenten

Het schoolreglement moet in de kijker worden geplaatst. Een schoolreglement vormt immers de reflectie van de grenzen waarbinnen een school wenst te functioneren. Bij de redactie van een schoolreglement moet de schooldirectie zich twee vragen stellen: hoe ver kan men gaan, maar ook hoe ver moet men gaan? Schoolreglementen mogen kinderrechten en mensenrechten van leerlingen niet met de voeten treden. De creativiteit van scholen kent dus grenzen, meer specifiek die van het recht op privéleven en het recht op bescherming van de fysieke integriteit van de jongere.

¹⁵⁶ Gebaseerd op de volgende teksten: Vgl. in het kader van het gezondheidsrecht: K. ADRIAENSSENS, "Het verdrag voor de rechten van het kind: implicaties op het vlak van het gezondheidsrecht", *VI. T. Gez.* 1991-92, 329-339; T. VANSWEEVELT, "De rechtspositie van de minderjarige in het gezondheidsrecht, in het bijzonder in het licht van het VN-verdrag inzake de rechten van het kind, de wet patiëntenrechten en de euthanasiewet", in E. VERHELLEN e.a. (eds.), *Kinderrechtengids (KIDS). Commentaren, regelgeving, rechtspraak en nuttige informatie over de maatschappelijke en juridische positie van het kind*, Gent, Mys & Breesch, bijgehouden tot januari 2004, losbladig.

In het schoolreglement de leerling verplicht laten voldoen aan het verzoek van het onderwijspersoneel om zich te onderwerpen aan een aftasting, een doorzoeking van persoonlijke bezittingen of een drugtest is verboden. Een bepaling in het schoolreglement dat het ondertekenen ervan inhoudt dat men instemt met, bijvoorbeeld, een speekseltest als er een vermoeden rijst van druggebruik is ook verboden, want dit is een voorafgaandelijke afstand van het recht op privéleven en het recht op bescherming van de fysieke integriteit.

Wel kan een schoolreglement vermelden dat aan leerlingen kan worden *gevraagd* aftastingen, doorzoekingen van persoonlijke bezittingen of drugtesten te ondergaan. Ook kan een schoolreglement bepalen dat de inschakeling van de politiemacht wordt beoogd bij vermoeden van bezit van, gebruik van en handel in drugs en weigering een aftasting, doorzoeking van persoonlijke bezittingen of drugtest te laten uitvoeren. De voorschriften van (drug)begeleidingscontracten moeten ook beantwoorden aan deze stelregels.

6.4.2. Aftasting en doorzoeking¹⁵⁷

De opname van de mogelijkheid van controles door onderwijspersoneel van boekentassen op drugs en alcohol in schoolreglementen is al aan de orde geweest in het Vlaams Parlement. De interventie van de toenmalige minister stelt dat dergelijke maatregelen die afbreuk doen aan het eerbiedigen van het privéleven enkel binnen een wettelijk kader kunnen plaatsgrijpen. En er bestaat enkel een wettelijke basis voor het fouilleren en het doorzoeken van boekentassen door de politie: in het schoolreglement kan dus niet staan dat het onderwijspersoneel gemachtigd is tot (periodieke) controles van boekentassen. Wel wordt aanvaard dat een schoolreglement bepaalt dat de leerling gevraagd kan worden vrijwillig zijn boekentas te openen. Een schoolreglement laat ook ruimte voor een bepaling die de inschakeling van de politiemacht stipuleert voor het doorzoeken van de boekentassen bij vermoeden van aanwezigheid van alcohol of drugs. Concreet kan aan de leerling gevraagd worden zijn boekentas te openen, waarbij een weigering een reden kan zijn om de politiediensten in te schakelen.¹⁵⁸

Onderwijspersoneel kan kledij, boekentassen, schoolboeken en schoolagenda's controleren met toestemming van de betrokkene. Opdat een aftasting en doorzoeking, buiten de context van de wettelijk voorziene fouilleringsregimes, zou kunnen worden uitgevoerd, moet de toestemming voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil worden gegeven (zie *Rechten in het onderwijs*). Bij eventuele betwisting op een later tijdstip, zal de persoon die de aftasting of doorzoeking heeft uitgevoerd, de geldige toestemming van de gefouilleerde moeten aantonen. Gelet op de daarmee gepaard gaande bewijsproblemen, is het aangewezen niet te vlug over te gaan tot aftasting of doorzoeking. Bovendien is het aan te raden de aftasting en doorzoeking te beperken tot een oppervlakkige betasting van kledij, respectievelijk doorzoeking van persoonlijke bezittingen, zonder te vervallen in systematische en periodieke controles. Nog beter is om de leerlingen te vragen *zelf* hun jas- en broekzakken leeg te maken en boekentassen en boeken open te maken. Voor het doorzoeken van schoolbanken en schoolkastjes, tijdelijk ter beschikking gesteld door de school, of de doorzoeking van de kamer van een interne leerling, gelden dezelfde overwegingen.

Onderwijspersoneel kan geen drugs 'in beslag' nemen. Het is mogelijk dat drugs worden gevonden bij een aftasting of doorzoeking met toestemming van de betrokken leerling of na een vrijwillige overhandiging van de drugs. Scholen kunnen drugs bezorgen aan de politie, met de mogelijkheid om de identiteit van de betrokkene geheim te houden.

¹⁵⁷ Gebaseerd op de volgende teksten: P. ARNOU, "Fouilleren", in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, bijgehouden tot 1 juli 1999, losbladig; M. BERGHMANS, *Juridische handvatten voor het omgaan met gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs door minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg*, Brussel, VAD, 2004, 13-14.

¹⁵⁸ *Hand. Vlaams Parlement 2005-2006*, 30 maart 2006, Commissievergadering C 203-OND 21. Zie ook Klasse.be.

Ze kunnen er ook voor kiezen gevonden drugs te vernietigen, om te voorkomen zichzelf schuldig te maken aan het verboden bezit van drugs. Maar dit is af te raden: men vernietigt hier het bewijsmateriaal betreffende het door iemand anders gepleegd misdrijf (voor minderjarigen: als misdrijf omschreven feiten) 'bezit van drugs'. Juridisch betekent vernietiging van bewijsmateriaal op zich niet medeplichtigheid: daartoe is vereist dat de vernietiging het de dader gemakkelijker maakt om het misdrijf te plegen. Niettemin is vernietiging van drugs af te raden: er moet vermeden worden dat het onderwijspersoneel verdacht wordt van het achterhouden van drugs voor eigen gebruik. Dezelfde overwegingen gelden wanneer het onderwijspersoneel drugs in de schoollokalen heeft gevonden.

6.4.3. Testing¹⁵⁹

Ondanks het gebrek aan specifieke wetgeving kunnen drugtesten binnen het schoolgebeuren worden uitgevoerd, op voorwaarde dat de betrokkene voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil toestemming heeft gegeven (zie *Recht op bescherming privé-leven en fysieke integriteit*) Naast het vraagstuk of dit laatste binnen de onderwijscontext überhaupt mogelijk is, rijst de vraag wie drugtesten mag uitvoeren: artsen of verpleegkundigen, of ook niet-medisch geschoolden, zoals onderwijsverstrekkers.

a. Nieuwe sneltesten (haar, speeksel, zweet en urine)¹⁶⁰

Sneltesten verzekeren een 'onmiddellijk' resultaat. Niettemin moeten de betrouwbaarheid en efficiëntie van dergelijke testen in vraag worden gesteld. De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij *de afname* van een staal moet gekoppeld worden aan de inmenging in het privéleven vereist door de afname. De bescherming van het privéleven bij het verwijderen van een haarfollikel of enkele zweet- of speekseldruppels vereist niet absoluut noodzakelijk dat hiervoor een arts zou optreden. De productie van een urinestaal, meer bepaald de controle op de productie ervan, kan gemakkelijk ervaren worden als een inmenging in diens intimiteit. Niettemin moet betwijfeld worden of de aanwezigheid van een arts een garantie vormt op de meest geringe schending van de intieme levenssfeer.

De vraag of niet-medisch geschoolden aanwezig en betrokken kunnen zijn bij de *analyse* van een staal moet gekoppeld worden aan het gebruiksgemak van de testen. Vanuit technisch oogpunt is niet vereist dat het afgenomen staal zou 'gelezen' worden door of onder toezicht van een arts.

De wet betreffende de uitoefening van de gezondheidsberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015 omschrijft op indirecte wijze welke handelingen tot de geneeskunde behoren en derhalve medisch van aard zijn.¹⁶¹ Conform deze wet kan het uitvoeren van een eenvoudige drugtest op bijvoorbeeld een zweetstaal om sporen van druggebruik te detecteren, niet noodzakelijk gelijkgeschakeld worden met het onderzoeken van de gezondheidstoestand, noch met het opsporen van ziekten en

¹⁵⁹ Gebaseerd op de volgende tekst: T. BALTHAZAR, "Juridische en medisch-deontologische problemen bij het testen van druggebruik", in *Juridische aspecten van druggebruik*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 55-110.

¹⁶⁰ Dergelijke testen zijn verwerkingen van bijzondere categorieën van persoonsgegevens, die enkel in strikt omschreven gevallen toegelaten zijn, zoals de uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene (artikel 9 van de algemene verordening gegevensbescherming).

¹⁶¹ Wet betreffende de uitoefening van de gezondheidsberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015, B.S. 18 juni 2015. Conform artikel 3 van vermelde wet kan een persoon slechts op een wettelijke wijze de geneeskunde uitoefenen indien hij het wettelijk diploma van doctor in de geneeskunde heeft behaald en de voorwaarden vermeld in artikel 25 heeft vervuld. Indien deze voorwaarden niet worden nagekomen en handelingen worden gesteld die bij een menselijk wezen het onderzoeken van de gezondheidstoestand, het opsporen van ziekten en gebrekkigheden, het stellen van een diagnose, het instellen of uitvoeren van een behandeling van een fysische, psychische, werkelijke of vermeende pathologische toestand, of het inenten tot doel hebben of worden voorgesteld tot doel te hebben, beoefent de betrokkene op een onwettige wijze de geneeskunde.

gebrekkigheden, of het stellen van een diagnose: er wordt niet nagegaan of de betrokkene verslaafd is noch welke fysische gevolgen het gebruik met zich meebrengt¹⁶².

Wat als dergelijke testen toch worden afgenomen door artsen, op vraag van onderwijspersoneel? Drugtesten worden meestal uitgevoerd buiten elke therapeutische relatie: de artsen die drugtesten afnemen dan wel kennisnemen van de onderzoeksresultaten staan doorgaans niet in een therapeutische relatie. Zij hebben primordiaal een onderzoekende taak: hun opdracht beperkt zich tot het rapporteren aan opdrachtgevers en strekt zich niet uit tot het verlenen van therapeutisch advies. Het beroepsgeheim geldt volgens de meerderheid van de doctrine echter enkel voor artsen die een therapeutische relatie hebben met de onderzochte personen. Niet-behandelende artsen worden derhalve geacht niet te zijn gebonden door het beroepsgeheim.¹⁶³ Lambert wijst er bovendien op dat artsen die niet in een therapeutische relatie staan ten opzichte van hun patiënten noodzakelijke confidenten zijn, aan wie een patiënt ook vertrouwelijke gegevens toevertrouwt.¹⁶⁴

b. Bloedproef

Conform artikel 3 van de wet betreffende bloed en bloedderivaten van menselijke oorsprong van 5 juli 1994 mag het afnemen van bloed of bloedderivaten slechts gebeuren door of onder het toezicht van een arts.¹⁶⁵ Onderwijspersoneel mag dus nooit een bloedstaal afnemen. Als de onderwijsinstelling een bloedproef door een arts wenst, moet dit echter ook beschouwd worden als een drugcontrole door de onderwijsinstelling van wie het initiatief uitgaat.

De afname van een bloedstaal vereist dat er wordt gereflecteerd over het beroepsgeheim van de optredende arts (cf. afname van een bloedstaal in het kader van artikel 44 bis Wb. Sv. en artikel 63 Wegverkeerswet). Elke arts mag een bloedafname uitvoeren op een persoon, zelfs als die een (vroegere) patiënt was. Het afnemen van een bloedstaal betreft immers een louter technische handeling. Dergelijke handeling kan worden gesteld zonder melding te maken van vaststellingen, voortvloeiend uit de verzorging van de patiënt of de bestaande kennis van diens gezondheidstoestand en wordt dus niet door het beroepsgeheim gedekt.¹⁶⁶ Er moet worden aangenomen dat de opdrachtgevende onderwijsinstelling het door de behandelende arts afgenomen bloed mag laten onderzoeken door een derde (medisch laboratorium), als dit gevraagd wordt zonder begeleidende commentaar van de behandelende arts die de bloedmonstername zelf verrichtte.¹⁶⁷

De vraag rijst of een beroep kan gedaan worden op CLB-artsen. Het is evident niet de taak van de CLB-artse om zijn medewerking te verlenen aan de handhaving van de orde en tucht in de onderwijsinstelling. Bovendien zou een dergelijk optreden indruisen tegen diens onafhankelijkheid. Hetzelfde kan geargumenteerd worden voor het uitvoeren van sneltesten. Gelet op het advies van 4 juni 2005 van de Nationale Raad van de Orde der Geneesheren moet met betrekking tot urinetesten een nuance worden aangebracht (zie *Drugscreening door CLB-artsen*).

¹⁶² De verwerking van de gegevens is wel een verwerking van gegevens over de gezondheid, zoals gedefinieerd door de algemene verordening gegevensbescherming. De verwerking moet dan ook voldoen aan de voorwaarden voor de verwerking van gegevens van die categorie.

¹⁶³ H. NYS, *Geneeskunde. Recht en medisch handelen*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 388. De idee leeft dat het beroepsgeheim enkel geldt indien de patiënt gegevens in het kader van een therapeutische relatie heeft toevertrouwd aan de arts en niet indien hij verplicht is deze mee te delen noch indien de arts kennis heeft gekregen van de gegevens naar aanleiding van een niet-therapeutisch onderzoek. Sommige auteurs zijn de idee toegedaan dat elke arts gebonden is aan het beroepsgeheim, ongeacht het ontbreken van een therapeutische relatie. Nys is de mening toegedaan dat de beperking van het toepassingsgebied van artikel 458 Sw. tot therapeutische artsen een extra voorwaarde toevoegt die in de wet niet wordt vermeld.

¹⁶⁴ P. LAMBERT, *Le secret professionnel*, Brussel, Nemesis, 1985, 173.

¹⁶⁵ Artikel 3 Wet betreffende bloed en bloedderivaten van menselijke oorsprong van 5 juli 1994. Cf. artikel 44 bis Wb. Sv. en artikel 63 Wegverkeerswet.

¹⁶⁶ L. HUYBREGHTS, "Een bloedmonster nemen, en verzorgen", (noot onder Cass. 25 april 1989), *R.W.* 1989-90, 226.

¹⁶⁷ Cf. W. VAN EECKHOUTTE en I. PLETS, "Juridische handvatten voor het (problematisch) gebruik van alcohol en andere drugs op het werk", in *Juridische handvatten voor het (problematisch) gebruik van alcohol en andere drugs op het werk*, Brussel, VAD, 2005, 41.

6.4.4. En verder?

Als de nieuwe en snelle testen aantonen dat een leerling drank of drugs heeft gebruikt (onder invloed is of - afhankelijk van het middel - recent heeft gebruikt) is het aangewezen de betrokkene de toegang tot de praktijklessen te weigeren. Zo vermijdt de school strafrechtelijke aansprakelijkheid wegens het toebrengen van onvrijwillige slagen en verwondingen in geval van ongevallen met gekwetsten of doden tot gevolg.

Bijgevolg rijst de vraag of de onder invloed zijnde leerling op eigen houtje naar huis moet worden gestuurd, dan wel of de school moet instaan voor begeleiding of vervoer. Het algemene zorgvuldigheidsbeginsel vereist dat de school in dergelijke omstandigheden geen risico's neemt. Contactname met de ouders van de betrokken leerling met het oog op diens begeleiding lijkt een elegante oplossing.¹⁶⁸

6.5. Drugscreening door CLB-artsen¹⁶⁹

De Nationale Raad van de Orde der Geneesheren besprak in zijn vergadering van 21 juni 2003 de vragen van een voor de preventieve gezondheidszorg verantwoordelijke CLB-arts over het screenen door het CLB van leerlingen op druggebruik.

Bij druggerelateerde problemen kan een leerlingspecifiek pedagogisch contract worden afgesloten tussen de school enerzijds en de betrokken leerling en eventueel de ouders anderzijds. Een dergelijk contract kan afspraken omvatten over de beoogde gedragsregels. Begeleiding, opvolging en ondersteuning vormen de cruciale doelstellingen. Maar wat is de rol van een CLB-arts bij screenings in het kader van een dergelijk contract?

CLB-artsen hebben een preventieve opdracht: zij moeten leerlingen preventief informeren over de algemene drugproblematiek. De Nationale Raad wijst er in zijn advies op dat het niet tot de wettelijke preventieve opdracht behoort van de CLB-arts om op routinematige wijze leerlingen op druggebruik te screenen. Een dergelijke screening moet namelijk gekaderd worden binnen de ordehandhaving en moet worden gezien binnen het kader van de controle op de naleving van de wetgeving, hetgeen een politionele opdracht en geen medisch-preventieve taak is.

Het leerlingspecifiek pedagogisch contract wordt, zo leert het advies van 21 juni 2003, noch als een medisch contract noch als een behandelingscontract gekwalificeerd. Leerlingen die drugs gebruiken, drugs bezitten of drugs verhandelen, begaan een strafbaar feit waarbij noch de CLB-arts, noch het CLB-team een wettelijke taak hebben. Als bij het gebruik van, bezit van of handel in drugs, de school en de leerling overeenkomen, met de individuele en expliciete toestemming van de ouders of de leerling, regelmatige te screenen op druggebruik (door middel van een urinetest) , kunnen CLB-artsen een dergelijke controlerende taak niet op zich nemen. Dit kan worden toevertrouwd aan de behandelende arts, mits toestemming van de betrokkene.

Deze stellingname moet echter worden genuanceerd, gelet op het advies van 4 juni 2005. Met uitdrukkelijke toestemming van de leerling, in het kader van een leerlingspecifiek pedagogisch project, kan een CLB-arts, volgens het advies van de Nationale Raad van 4 juni 2005, bij leerlingen ten aanzien van wie, via welke weg ook, druggebruik werd vastgesteld, en met instemming van de

¹⁶⁸ Cf. W. VAN EECKHOUTTE en I. PLETS, "Juridische handvatten voor het (problematisch) gebruik van alcohol en andere drugs op het werk", in *Juridische handvatten voor het (problematisch) gebruik van alcohol en andere drugs op het werk*, Brussel, VAD, 2005, 53-54.

¹⁶⁹ Het screenen door een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), van leerlingen op druggebruik en het afnemen van zwangerschapstests bij leerlingen, Advies van de Nationale Raad van de Orde der Geneesheren van 21 juni 2003, *T. Orde Geneesh.* 2003, afl. 101, 5; Het screenen van leerlingen op druggebruik door een Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), Advies van de Nationale Raad van de Orde der Geneesheren van 4 juni 2005, *T. Orde Geneesh.* 2005, afl. 109, 8.

school, een urinetest verrichten. Het komt toe aan de CLB-arts om te oordelen over de wenselijkheid om de ouders bij de beslissing te betrekken.

6.6. Drugscreening door werkgever

De collectieve arbeidsovereenkomst nr. 100 van 1 april 2009 betreffende het voeren van een preventief alcohol- en drugbeleid, voorziet in artikel 3, §5 en artikel 4 de mogelijkheid tot het afnemen van drugtesten bij werknemers. Deze CAO geldt voor alle werkgevers uit de privésector, die minstens één werknemer te werk stellen. De CAO is ook van toepassing op de leerling die in het kader van het stelsel van leren en werken arbeidsprestaties levert voor een werkgever uit de privésector, of binnen het voltijds secundair onderwijs een stage volgt.

Opdat de werkgever adem- of drugtests mag afnemen in de onderneming, moet er een voorafgaand sociaal overleg hebben plaatsgevonden over het preventieve beleid inzake alcohol en drugs op de werkvloer. Het beleid moet vervolgens opgenomen worden in het arbeidsreglement.

Net zoals op school, is de leerling-arbeider niet verplicht om de alcohol- of drugtest te laten afnemen. De CAO bepaalt uitdrukkelijk dat de toestemming van de werknemer vereist is. Aangezien deze toestemming vrij van enige dwang moet zijn, volstaat het niet dat de werknemer het arbeidsreglement ondertekend heeft. De werknemer moet zijn toestemming verlenen op het ogenblik waarop de werkgever vraagt deze test af te nemen.

De alcohol- en drugtesten die een werkgever mag afnemen hebben als preventieve doelstelling om na te gaan of een werknemer al dan niet geschikt is om zijn werk uit te voeren. Rekening houdend met dit doeleinde, wordt in de CAO bepaald dat de alcohol- of drugtest toereikend, ter zake dienend en niet overmatig mag zijn. Bovendien doelt de CAO enkel op testen die buiten het toepassingsgebied vallen van de wet van 28 januari 2003 betreffende de medische onderzoeken die binnen het kader van de arbeidsverhoudingen worden uitgevoerd.¹⁷⁰ Hieruit volgt dat op basis van deze CAO enkel niet-geijkte testen uitgevoerd kunnen worden, die louter een indicatie over een mogelijke intoxicatie kunnen opleveren. De werkgever kan zijn werknemer dus enkel onderwerpen aan een ademtest of een psychomotorische test. Bloed- en urinetesten leveren immers precieze medische resultaten op en gaan verder dan nodig is om een werkgever toe te laten te beoordelen of zijn werknemer geschikt is om zijn takenpakket uit te voeren.

Rekening houdend met de preventieve doeleinden van de CAO, is het de werkgever verboden om sanctionerend op te treden naar aanleiding van een positieve alcohol- of drugtest. De werkgever kan zijn leerling-werknemer dus niet ontslaan op basis van een positieve test, die enkel een indicatie biedt over een mogelijke intoxicatie. Als de werkgever dit vermoeden van intoxicatie echter kan aanvullen door middel van getuigenissen van andere werknemers of fouten van de betrokken werknemer, kan de arbeidsovereenkomst van de leerling wel verbroken worden.

De werkgever mag het resultaat van de alcohol- of drugtest niet bezorgen aan de onderwijsinstelling: artikel 4 van de CAO verbiedt het verwerken van deze gegevens in een bestand. Ondanks het feit dat de CAO enkel het verwerken van deze gegevens in een bestand verbiedt, is ook het mondeling doorgeven van deze informatie verboden. De resultaten van de alcohol- of drugtest zijn immers gezondheidsgegevens, waarvan het recht op verspreiding beperkt wordt door de privacyregelgeving.¹⁷¹ De werkgever mag deze resultaten daarentegen wel meedelen aan het CLB van de leerling, in het kader van passende hulpverlening. De werkgever mag de school er ook in

¹⁷⁰ Artikel 4 van de Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 100 van 1 april 2009 betreffende het voeren van een preventief alcohol- en drugsbeleid in de onderneming.

¹⁷¹ Artikel 9 van de algemene verordening gegevensbescherming.

algemene termen op wijzen dat de leerling minder goed functioneert en daarom in samenspraak met de leerling van nabij opgevolgd wordt (cf. infra, 3.2.2.).

6.7. Samenvatting

De problematiek van drugcontroles op school moet gekaderd worden binnen een ruimer drugbeleid, hetgeen op zijn beurt de weerspiegeling moet vormen van een evenwichtige benadering tussen respect voor het juridisch instrumentarium en pedagogische verantwoordelijkheid. Het ontwikkelde drugbeleid moet respect voor de (mensen)rechten van leerlingen weerspiegelen. Er moet absoluut vermeden worden dat politionele tussenkomsten op scholen worden gebruikt als afschrikmiddel ten aanzien van de ganse schoolgemeenschap. Het inschakelen van de politie moet gemotiveerd zijn door een concrete probleemsituatie.

De belangrijkste juridische richtlijnen betreffende drugcontroles door de politie:

- Verzoekt de politie een minderjarige leerling om hen te volgen, dan draagt de school de plicht om de ouders daarvan op de hoogte te stellen, en daarbij ook mee te delen of hun kind besliste om daarop in te gaan of niet. Als er geen medebrengingsbevel of aanhoudingsbevel voorligt, en er is geen sprake van betrapting op heterdaad, en de betrokken leerling is niet in staat tot redelijke waardering van zijn belangen, dan moeten de ouders hun expliciete toestemming geven om de minderjarige het schoolgebouw te laten verlaten. En ook al is de leerling in kwestie wel meerderjarig, dan nog is het aangewezen de ouders te verwittigen van het verzoek van de politiediensten en de beslissing van hun zoon of dochter.
- Scholen zijn niet voor het publiek toegankelijke ruimtes. Huiszoekingen in scholen kunnen plaatsgrijpen mits bevel van de onderzoeksrechter, in geval van betrapting op heterdaad en op verzoek van of mits toestemming van de persoon die het werkelijk genot heeft van de betrokken plaats (het instellingshoofd en voor schoolbanken/schoolkastjes die specifiek aan een leerling zijn toegewezen, ook de toestemming van de leerling). Ook moet nog rekening worden gehouden met de mogelijkheid tot huiszoeking geregeld in de Drugwet.
- Drugcontroles op school, door de politie uitgevoerd, kunnen de vorm aannemen van gerechtelijke fouilleringen. Ernstige aanwijzingen van het bij zich dragen van bewijsmateriaal of overtuigingsstukken betreffende een misdaad of wanbedrijf moeten de fouillering voorafgaan.
- Naar aanleiding van een huiszoeking en fouillering kan worden overgegaan tot inbeslagneming van bepaalde goederen.

De belangrijkste juridische kanttekeningen betreffende drugcontroles door onderwijspersoneel:

- Aftastingen, doorzoekingen van persoonlijke bezittingen en het afnemen van testen vormen een inbreuk op het privéleven en de fysieke integriteit en kunnen derhalve niet zonder expliciete wettelijke grondslag of zonder toestemming.
- Opdat een aftasting zou kunnen worden uitgevoerd, moet de toestemming voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil worden gegeven. Bij eventuele betwisting op een later tijdstip zal de persoon die de aftasting heeft uitgevoerd de geldige toestemming van de betrokkene moeten aantonen. Gelet op de daarmee gepaard gaande bewijsproblemen, is het aangewezen niet te vlug over te gaan tot aftasting. Bovendien is het aan te raden de aftasting te beperken tot een oppervlakkige betasting van kledij zonder te vervallen in systematische en periodieke controles, of nog, de leerlingen louter te vragen *zelf* hun jas- en broekzakken

leeg te maken. Dezelfde overwegingen gelden voor het doorzoeken van de persoonlijke bezittingen van leerlingen en de specifiek aan hen toegewezen schoolbanken en schoolkastjes.

- Ondanks het gebrek aan specifieke wetgeving, kunnen drugtesten binnen het schoolgebeuren worden uitgevoerd, op voorwaarde dat de betrokkene voorafgaandelijk, met kennis van zaken en uit vrije wil toestemming heeft gegeven. Juridisch kan je opwerpen dat de leerling die verzocht wordt een drugtest te ondergaan, niet volledig vrij is in het nemen van een beslissing en aanvoelt dat de toestemming hem wordt opgedrongen. Binnen het schoolgebeuren kan de vrijheid van de (minderjarige) leerling beknot worden door de gezagsuitoefening van de onderwijsverstrekkers en de mogelijkheid van een (indirecte) sanctionering van de weigering.
- Onderwijspersoneel kan geen drugs 'in beslag' nemen. Het is mogelijk dat drugs worden gevonden naar aanleiding van een aftasting of doorzoeking met toestemming van de betrokken leerling of na een vrijwillige overhandiging van de drugs. Scholen kunnen drugs bezorgen aan de politie, met de mogelijkheid om de identiteit van de betrokkene geheim te houden. Vernietiging van drugs is af te raden. Dezelfde overwegingen gelden wanneer het onderwijspersoneel drugs vindt in de schoollokalen.
- Het schoolreglement mag stipuleren dat het bezit van, gebruik van en handel in alcoholische dranken of drugs op school verboden zijn. De bepaling van het schoolreglement die de leerling verplicht te voldoen aan het verzoek van het onderwijspersoneel om zich te onderwerpen aan een aftasting, een doorzoeking van de persoonlijke bezittingen of een drugtest is niet toegestaan. Wel kan in het schoolreglement worden opgenomen dat aan leerlingen kan worden *gevraagd* aftastingen, doorzoekingen van de persoonlijke bezittingen of drugtesten te ondergaan.

De belangrijkste juridische kanttekeningen betreffende drugcontroles door de werkgever van de leerling

- De werkgever kan ademtesten en psychomotorische testen afnemen van de leerling-arbeider, als de jongere onmiddellijk voorafgaand aan het uitvoeren van de test hiervoor zijn toestemming verleent. De mogelijkheid tot het afnemen van dergelijke testen moet voorafgaand opgenomen zijn in het arbeidsreglement.
- Een positieve alcohol- of drugtest is op zich onvoldoende om sanctionerend op te treden tegen de leerling. Wel kan zij aanleiding geven tot de inschakeling van het CLB, en kan de werkgever zonder concrete informatie mee te delen de onderwijsinstelling attenderen op het minder goed functioneren van de leerling.
- Als de werkgever van oordeel is dat de problematiek van de werknemer dermate is dat deze niet langer kan functioneren binnen de onderneming, kan hij de arbeidsovereenkomst om dringende redenen beëindigen. Dit ontslag mag niet louter gebaseerd zijn op basis van de resultaten van de drugtest, maar moet onderbouwd zijn met concrete tekortkomingen van de leerling.

7. Bijlagen

7.1. Bijlage 1: Regels bij het nemen van tuchtmaatregelen

Volgens artikel 123/9 van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010 moeten een aantal regels gerespecteerd worden bij het nemen van tuchtmaatregelen:

1. De betrokken persoon, alsmede de leerling, eventueel bijgestaan door een raadsman, worden voorafgaandelijk gehoord.
2. Elke genomen beslissing wordt schriftelijk gemotiveerd.
3. Elke beslissing wordt schriftelijk ter kennis gebracht aan de betrokken personen voordat de tuchtmaatregel van kracht wordt.
4. Er is geen mogelijkheid om tot collectieve uitsluitingen over te gaan.
5. De tuchtstraf moet in overeenstemming zijn met de ernst der feiten.
6. De betrokken personen hebben inzage in het dossier van de leerling.

Met betrokken personen wordt bedoeld: de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen of de personen die in rechte of in feite de minderjarige leerplichtigen onder hun gezag hebben ofwel de meerderjarige leerling zelf.

Stelregels bij tuchtrechtspleging (Veny):

1. Het eigen tuchtreglement moet volledig nageleefd worden.
2. De genomen maatregel moet in overeenstemming zijn met de ernst van de feiten (proportionaliteitsbeginsel).
3. De ten laste gelegde feiten moeten aan de leerling zelf worden toegeschreven, voldoende vaststaand en bewezen zijn en niet al het voorwerp van een andere tuchtmaatregel hebben uitgemaakt.
4. Elke tuchtbeslissing is uitdrukkelijk en deugdelijk gemotiveerd. Alvorens van kracht te worden, brengt het schoolbestuur de tuchtbeslissing schriftelijk ter kennis aan de betrokkene (leerling en ouders indien minderjarig).

De rechten van de verdediging moeten gerespecteerd worden:

1. Een behoorlijke en tijdelijke kennisgeving van de ten laste gelegde en aangehouden feiten en de reële mogelijkheid zijn verdediging voor te bereiden. Dit impliceert een inzagerecht in alle stukken van het tuchtdossier.
2. Voorafgaandelijk moeten de betrokkene en ouders (indien minderjarig) en eventueel een raadsman in een mondeling en tegensprekelijk debat gehoord zijn.
3. In het tuchtreglement wordt de interne beroepsprocedure bepaald tegen uitsluiting bij tuchtmaatregel.

7.2. Bijlage 2: Basisprincipes van de contractenleer

Wilsautonomie

Wordt echter beperkt door het legaliteitsprincipe: *alles mag, wat wettelijk niet verboden is* en voor zover de bepalingen niet strijdig zijn met hogere rechtsbeginsels.

Dat betekent dat contracten niet gebruikt kunnen worden om lastige of zware procedurele bepalingen uit de onderwijswetgeving te omzeilen of te ontduiken. Een bijzonder onderwijscontract moet de constitutionele bepalingen inzake onderwijs, de decretale Vlaamse onderwijswetgeving en de bestuurlijke bepalingen, zoals in de eigen interne reglementering, respecteren.

Consensualisme

Het contract ontstaat door de loutere wilsovereenstemming. Een geschreven contract is een belangrijk instrument voor eventuele bewijsvoering in een intern-administratieve of een justitiële beroepsprocedure.

De overeenkomst geldt als wet tussen de partijen

Van contractanten wordt geëist dat ze hun verplichtingen stipt nakomen. Onder geen beding kan een partij eenzijdig één of meerdere clausules aanpassen of opheffen, dit wil zeggen niet meer van toepassing achten.

Contracten hebben een bepaalde duur. Bijzondere contracten worden best tot een bepaalde duur beperkt, en liefst tot het lopend schooljaar. Daardoor wordt een juridische discussie over de geldigheid van het contract in het daaropvolgend schooljaar uitgesloten.

De uitvoering van het contract is te goeder trouw

Van elke partij mag verwacht worden dat zij de uitvoering van het contract mogelijk maakt, met erkenning van onder andere het recht op onderwijs van de leerling en het recht op organisatie van een behoorlijk onderwijs door het schoolbestuur.

